

86 905 1112

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY

3961129233

วันที่ ๒ / ก.พ. ๑๙๕๕

เลขทะเบียน ๐๘๖๔

เลขหมู่ ๐๘
๑ ๑๑๐

๒๕๕๑

อภินิหาร หรือส่นรยา "ลำพูน"

พลอากาศเอก พรวิน หงสกุล
มอบให้ห้องสมุดรัฐสภา

พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

หม่อมเจ้าจงจิตรถนอม ดิศกุล

ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส

วันที่ ๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๒๑

הנהגתו של המלך המשיח
הוא המלך המשיח
של ישראל

คำนำ

หม่อมเจ้าหญิงจงจิตรถนอม ดิศกุล ทรงวางองค์ เป็น “เจ้าพี่หญิงใหญ่” ของน้อง ๆ ในสกุลดิศกุลอย่างแท้จริง สำหรับตัวข้าพเจ้าเองนั้น ยังได้รับคุณูปการที่เจ้าพี่ประทานเป็นพิเศษอีกประการ เริ่มด้วยทรงอุปถัมภ์ ข้าพเจ้ามาตลอด ตั้งแต่ข้าพเจ้ามีอายุได้ ๖ ขวบ ตอนมารดา ของข้าพเจ้าถึงแก่กรรม และเมื่อข้าพเจ้าจบการศึกษาจะต้องไปประกอบอาชีพต่างจังหวัด ทรงปรวิติกว่าจะไม่มีใครคอยดูแลก็ทรงเอาพระทัยใส่เป็นห่วงเสมอกลัวจะลำบาก แม้เมื่อข้าพเจ้าจะแต่งงาน ก็ทรงรับภาระจัดการสู่ขอและ แต่งงานให้ข้าพเจ้า ลูกทั้งสองของข้าพเจ้าก็ประทานพระเมตตาทำขวัญเตือนให้ตามประเพณี และทุกฤดูร้อนเมื่อจะเสด็จไปพักผ่อนที่หัวหิน ก็รับสั่งให้ลูก ๆ ข้าพเจ้าตามเสด็จไปด้วยได้ทุกครั้ง เมื่อลูกทั้งสองเจริญวัยควรแก่การมีเหย้าเรือนก็ทรงมีพระเมตตาจัดการแต่งงานให้อีก นำพระทัยยังเผื่อแผ่เจือจุนไปยังน้ำสาว ๒ คน และพี่ชายของข้าพเจ้าอีก ๑ คน ครังยังมีชีวิตอยู่ด้วย พระคุณที่ทรงมีแก่ข้าพเจ้าจึง

สุดพื้นที่จะพรรณนา ยิ่งไปกว่านั้น ยังได้ทรงอนุเคราะห์
ประทานซื้อบ้านให้ข้าพเจ้าและครอบครัว ได้อยู่อาศัยมาจน
ทุกวันนี้ เพื่อรำลึกถึงพระกรุณาเป็นที่ยิ่งนี้ ข้าพเจ้าได้ตั้งชื่อ
บ้านว่า “จงจิตรณอม” ส่วนลูกชายของข้าพเจ้านั้น ก็ประ-
ทานทุนให้ไปศึกษาต่อ ณ ต่างประเทศ แม้จะสำเร็จกลับ
มาตอนที่ประจวบจำความอะไรไม่ได้แล้ว แต่ก็ยังทรงทบ
ทวนความทรงจำ และรับสั่งกับลูกชายเมื่อไปเฝ้าทูลผลการ
เรียนว่า “ดีแล้วละ” หนังสือ “อรุณรุ่งหรือสนธยา” ที่
ข้าพเจ้าแต่งขึ้นในนามปากกา “ลำพูรา” และได้นำมา
พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพ หม่อมเจ้าหญิงจงจิตร-
รณอม ดิศกุล นี้ จึงเป็นเพียงบรรณาการอันน้อยนิด เมื่อ
เปรียบกับพระเมตตาคุณ พระกรุณาคุณ ที่ประทานแก่
ข้าพเจ้าและครอบครัวมาแล้ว อย่างน้อยสุดก็ช่วยให้ข้าพเจ้า
สบายใจ ในฐานะที่ได้แสดงออกซึ่งกตัญญูกตเวทิตาคุณ
เหมือนดังที่เคยทรงอบรมสั่งสอนข้าพเจ้าตลอดมา

สำหรับหนังสือเรื่อง “อรุณรุ่งหรือสนธยา” นี้ ขอเรียน
ให้ทราบว่า ข้าพเจ้าได้เขียนเป็นตอน ๆ ตีพิมพ์ในหนังสือ
รายเดือน “ข่าวสารการธรรม” ตอนที่ข้าพเจ้าทำหน้าที่เป็น

บรรณาธิการอยู่เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๔ และได้้นำมารวมตีพิมพ์
เป็นเล่ม ๒ ครั้ง พิมพ์ครั้งแรกเป็นครั้งที่ ๓ เรื่องราวต่างๆ
ที่เขียนขึ้นม่งที่จะแสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการของสังคมไทย
โดยเริ่มจากสังคมเก่าเป็นลำดับมาด้วยความหวังว่า สังคม
ที่ดีจะต้องประกอบด้วยฐานรากที่ดี สังคมนั้นจึงจะมั่นคง
สถาพร เรื่องนี้เริ่มต้นที่บ้านเลขที่ ๒๒๒ ถนนหลานหลวง
อันเป็นค้ำหนักของหม่อมเจ้าหญิงจงจิตรถนอมเอง ดังนั้น
ท่านผู้อ่านคงจะมองเห็นภาพพระจริยาวัตรและชั้ตติยะ ของ
หม่อมเจ้าหญิงจงจิตรถนอมได้บ้าง ตอนที่กล่าวถึง “พี่สาว”
ในเรื่อง

อนึ่งพระรูปของหม่อมเจ้าหญิงจงจิตรถนอม ดิศกุล
ที่ปรากฏในหนังสือนี้ นายแพทย์ ทวี ตันติวงษ์ ได้ถ่าย
เมื่อ ๗ เมษายน ๒๕๑๗ จึงขอถือโอกาสขอบคุณไว้ ณ
ที่นี้ด้วย

หม่อมเจ้าพริยดิศ ดิศกุล

๒ พฤศจิกายน ๒๕๒๑

อรุณรุ่ง หรือ สันธยา

★ คำพูด ★

□ ๑ □

เมื่อผมยังเด็ก ผมมีบ้านอยู่ท่ามกลางสวน
ซึ่งสมัยนั้นยังเปลี่ยวสันติ ผมจำได้ว่าสองข้างถนนเป็นต้น
ไทรสูงใหญ่แผ่กิ่งก้านครึ้มเป็นที่ อาศัยของฝูงนกฝูงกาที่มา
กินลูกไทร ทำให้มีเสียงของธรรมชาติในเวลากลางวัน เวลา
ย่ำค่ำ สันธยาทุกอย่าง กลับคืนเข้าสู่ความเงียบสงบ ทำให้ดู
วิเวกวังเวง นานๆ จึงจะมีเสียงรถลากผ่านไปมาสักคัน เสียง
รถลากหรือที่เรียกกันว่ารถเจ๊กนั้นจำได้ง่าย เพราะเสียง
ผิวเท้ากระทบพื้นถนนเวลาวิ่งจะดังแปะๆ ไปตลอดทาง ถ้า
ไม่มีคนนั่ง เจ๊กจะลากรถไปตามสบาย เสียงเหล็กคันหลัง
จะขูดถนนพอให้จำเสียงได้ ที่ผมจำรถเจ๊กได้จนบัดนี้เพราะ

เป็นพาหนะที่แม่ชอบพาผมไปไหน ๆ เป็นประจำ รถยนต์
สมัยนั้น^๕ไม่มีความหมายเท่าใดนักสำหรับผม เพราะทั้งถนน
และรถยนต์ต่างก็มีไม่มากนัก พ่อผมเองจะใช้รถยนต์ใน
กรณีที่ต้องไปในงานที่มีเกียรติเท่านั้น ครอบครัวผมเองก็
ใหญ่ โอกาสที่จะได้ขึ้นรถยนต์จึงมีน้อย ส่วนมากผมได้แต่
ดูบอลหรือซนนั่งเล่นเมื่อรถจอดในโรง จำได้แม่นย่ำว่ามี
งานราชพิธีใหญ่ครั้งหนึ่ง พ่ออยากให้ลูก ๆ ได้เห็น จึง
อนุญาตให้ผมและพี่ ๆ ขึ้นรถยนต์ไปตักดูได้แถบสนามหลวง
และกึ่งบังเอิญจริง ๆ ที่รถสมัยนั้น^๕ไม่มีประตู ตอนเลี้ยวรถวง
แคบนั้นพี่เลี้ยงของผมต้องพลัดตกรถไปจนขาดลอกปอกเบ็ก
ผมเลยไม่ติดใจรถยนต์สมัยนั้น^๕เท่าใดนัก รถยนต์สมัยแรก ๆ
รูปร่างคูดุ้ยงแย่ง มีประทุนผ้าใบและมีเข็มขัดรัดกับตัวรถ
คันเกียร์และคันเบรคก็อยู่ด้านนอกตัวรถ ไฟรถก็ใช้ตะเกียง
ตัวว่าทำด้วยทองเหลืองตามด้วยน้ำมันก๊าด เวลาจะติดเครื่อง
ต้องใช้หมู่นเอา พวกเด็ก ๆ อย่างผมที่ชอบแอบไปหมู่น
เล่น แต่ถูกคนจับดู และขู่ว่ามันจะตีกลับเอามือหักจนต้อง
คว่ำมือไปเอง พาหนะที่ผมคุ้นเคยมากในวัยเด็กจึงเป็นรถ
แจ็กอย่างเดียว ซึ่งมี^๕ทั้งแบบตอนเดียวที่นั่งได้คนเดียวและ
แบบสองตอนนั่ง ๒ คน แม่สอนวิธีให้นั่งรถแจ็ก โดยต้อง

ก้มตัวไปข้างหน้าเวลาขึ้นสะพานเพื่อช่วยเบาแรงเจ็กลากรถ
ทำนองเดียวกันเวลาลงสะพานก็ต้องเอนมาทางหลังเพื่อช่วย
ชะลอความเร็วให้ การนั่งรถเจ็กลสมัยนั้นจึงเป็นที่สนุกสนาน
มากสำหรับเด็ก ๆ อย่างผมที่ไม่มีความรับผิดชอบอันใด
นอกจากหิวก็กิน ดื่อกก็ดื่อก เมื่อผมโตขึ้นพอควรผมได้รับ
เบี้ยเลี้ยงวันละ ๑๐ สตางค์ซึ่งสมัยนั้นมีค่าหนักหนา เริ่ม
ตั้งแต่เหรียญทองแดงหนึ่งสตางค์เป็นต้นมาจนถึงเหรียญเงิน
เล็ก ๕ สตางค์และเหรียญเงินใหญ่ ๑๐ สตางค์ เหรียญ
ทุกอันมีรูตรงกลาง และกระเป๋าที่แม่จัดให้ผมก็คือเข็มช้อน
ปลายขนาดใหญ่ที่เอาสตางค์พวกนี้ร้อยเข้าเป็นพวงแล้วกลัด
ติดขอบกางเกงอีกทีหนึ่ง ทว่าสตางค์สมัยนี้มีค่าหนักหนา
ก็คือก๋วยเตี๋ยวธรรมดา ๆ จะมีราคาชามละ ๓ สตางค์เท่านั้น
อย่างต๋ากั๊กเครื่องหน้อยถึงชามละ ๕ สตางค์ พวกเด็ก ๆ
อย่างผมมักจะมีเทคนิคด้วยเริ่มกินก๋วยเตี๋ยวน้ำก่อน ปรุง
ใส่เครื่องเสียให้อร่อยแล้วกินแต่น้ำจนหมด เสร็จแล้วร้อง
ขอน้ำซุ้ปจากเจ็กก๋วยเตี๋ยวลูกใหม่ จึงจะเริ่มกินตามพิธีการ
ต่อไป เจ็กก๋วยเตี๋ยวมักจะไม่หวน้ำซุ้ปเพราะราคากระตูกหมู
ไม่กี่อัฐพส พอน้ำงวหม้อเจ็กก็ขอน้ำก้อกเอาไปเติมได้
ชีวิตในวัยต้นของผมจึงดูเป็นสุขมากในสายตาของผมในวันนั้น

แต่คนเราย่อมดิ้นรนไปตามธรรมชาติแทนที่ผมจะพอใจกับชีวิตอย่างนั้นกลับเห็นเป็นสิ่งที่ทรามสันต์ ผมเริ่มเรียนหนังสือกับแม่ที่บ้าน หนังสือเรียนเล่มแรกของผมคือแบบเรียนไวยุททุกวันพฤหัสบดี แม่จะต้องเอาหญ้าแพรกดอกมะเขือใส่กระถาง วางตรงหน้าหนังสือ วางอยู่บนโต๊ะเงินก่อนเริ่มเรียนก็ต้องกราบหนังสือ เมื่อเลิกเรียนก็ต้องกราบหนังสือ วิธีเรียนก็คือแม่เหลาไม้เสียมปลายให้แหลมให้ผมขีดตามที่แม่บอก ผมขีดผิดที่ไรจะเป็นเพราะเบื่อบ้างง่วงบ้างไม่ปลายแหลมนี้แหละจะกลับเป็นอาวูที่แม่ใช้จิ้มมือจนต้องร้องไห้ ผมเบื่องานสังคมที่แม่ยึดเยียดให้ผม ไม่ว่าใครจะมาหาแม่ ผมจะต้องถูกเรียกมาให้ไหว้บ้างกราบบ้าง ผมรู้สึกว่าคุณติของแม่หรือที่ ถูกแล้วของ ผมด้วย ดูช่างมากมายเสียจริง จนผมไม่ค่อยมีเวลาเป็นตัวของตัวเองเสียเลย เพราะนอกจากผมจะต้องกราบไหว้แล้ว แทบทุกครั้งต้องคอยตอบคำถามทั่ว ๆ ไปด้วย ผมตอบทีไรหน้าของแม่จะแสดงความชื่นชมเห็นได้ชัด แต่ครั้งใดผมเบื่อกที่จะตอบเพราะคำถามซ้ำซากก็ตี หรือผู้ถามไม่มีขนมหรือของเล่นมาให้ผมก็ตี สีหน้าของแม่จะบุดึงขึ้นมาทันที แยกตากลับไปเมื่อไรผมเป็นต้องถูกกระหนาบทุกครั้งเหมือนกัน ถึงกับ

ถูกลงด้วยไม้เรียวกับ้อย ไม้เรียวที่ผมเกลียดหนักหนาคือ
กิ่งมะยม เพราะเจ้านั่งจับทั้งคัน ผมมีความสุขมากที่แม่
ให้ผมออกเที่ยวนอกบ้าน ได้บางครั้ง โดยให้ มีพี่เลี้ยงพาไป
ที่ ๆ ผมชอบไปมากคือร้านตาแดงมุมถนนพะเนียงกับนาง-
เล็ง เพราะมีของเล่นในตู้ให้ดูมาก หยอดสตางค์ลงไปหนึ่ง
สตางค์จะมีตุ๊กตาต่าง ๆ เช่นระบำให้ดู มีน้ำเชียวน้ำแดงให้
กิน ของกินที่ชอบที่สุดคือน้ำแข็งที่ใส่กับกบจนเป็นฝอย
แล้วอัดลงกระบอกเอาน้ำหวานราด จะกินอร่อยต้องดู
และทำกินที่ดีที่สุดคือเดินดูค แม่ผมบังเอิญเห็นเข้าขณะที่
ผมเดินดูค ผลก็คือผมถูกเขียนด้วยไม้เรียวเป็นการใหญ่ ที่
ว่าเป็นการใหญ่เพราะปกติแม่จะมีไม้เรียวประจำตัวผมอยู่อัน
หนึ่ง ซึ่งผมเองเกลียดหนักหนา เวลาแม่เขียนผมจนไม้
เรียวหักแม่จะเลิกเขียนไปเอง ผมถูกเขียนครั้งใดก็ได้แต่
ภาวนาขอให้ไม้เรียวหักเร็ว ๆ แต่กรรมน้ำแข็งก้อนนี้เมื่อไม้
เรียวหักแล้วแม่ไม่ยอมหยุด ให้คนใช้ตัดมาเพิ่มเติมเป็น
กำ ๆ แม่หยุดต่อเมื่อแม่หมดแรงไปเอง ผมมารู้เอาทีหลัง
คืนนั้นผมนอนหลับไปแล้ว แม่เองนี่แหละที่ต้องผันไปลทท
รอยที่ถูกเขียนของผมจนตึกจนดินด้วยความสงสารผม สิ่ง
สนุกอีกอย่างหนึ่งของผมในวัยนั้นก็คือการเล่นว่าว ครอบ

ครัวของผมใหญ่จึงมีเด็ก ๆ มาก พอลมว่าวเริ่มต้นสนาม
ใหญ่หน้าเรือนพ่อผมจึงเป็นที่ชุมนุมของเด็ก ๆ ทุก ๆ คน
อยากเล่นว่าวอี่ลุ่มหรือว่าวผู้ชายกันทั้งนั้น เพราะจะไขว่
คว้าหรือโฉบต่าร้างแกวว่าวคนอื่นได้สะดวกตาย ว่าวปักเป้า
ใส่หางนั้นเด็ก ๆ จะถือเบ็นว่าวผู้หญิง ไม่มีความคล่องตัว
แต่อย่างใดได้แต่ถือไว้คุเล่นเฉย ๆ เพราะฉะนั้นจึงมีว่าว
อี่ลุ่มในสนามเสียเบ็นส่วนใหญ่ ว่าวปักเป้าจะมีต่อเมื่อว่าว
อี่ลุ่มหมดคุณภาพต้องเติมหางถึงจะขึ้น และจะเติมหางกัน
ต่อเมื่อแม่ไม่ยอมให้สตาจค์ชื่อว่าวใหม่ให้เท่านั้น การที่มี
ว่าวอี่ลุ่มมากจึงจำเป็นต้องไขว่คว้ากันเอง และการใช้บ้าน
คมจึงกลายเป็นอาวุธที่จำเป็นเพื่อใช้ทำลายว่าวปรบักซ์ให้
ขาดลอยลงพื้น เทคนิคการทำต่ายหรือบ้านให้คมกว่ากัน
จึงจำเป็นต้องเสาะแสวงหา อุปกรณ์พื้น ๆ ที่ใช้กันขณะ
นั้นคือจุกขวดน้ำมะเน็ด เป็นลูกแก้วกลม ๆ นี้เอง ที่ใช้จุก
ขวดน้ำมะเน็ดสมัยนั้น ต้องต้อยขวดน้ำมะเน็ดเสียก่อน
ถึงจะได้จุกขวดมา ได้มาแล้วต้องทำให้ละเอียดและผสมกับ
เบ้งเบียงหรือกาเวเคี้ยว เอาไปรูดสายบ้านตอนบน ๆ
ใกล้ตัวว่าวอีกทีหนึ่งเพื่อที่จะรักษาคุณภาพของบ้านให้คม
ได้นาน ๆ กระจบองนมที่พื้นสายบ้านจะต้องห่อหุ้มด้วย

กระดาษอีกชั้นหนึ่ง เทคนิคของการใช้บ้านผมก็จำเป็นต้อง
เรียนรู้ ว่าใครอยู่สายบนหรือสายล่างเวลาจะตัดให้ขาดจะ
ต้องดึงหรือสาวบ้าน ถ้าเกิดเพลิงพลาจำต้องแก้อย่างไร
เทคนิคเหล่านี้ผมเรียนจากเด็กโต ๆ ทั้งสิ้น บางครั้งก็จาก
ผู้ใหญ่เราดี ๆ นี่เองแหละ การเล่นว่าวอีลุ่มเล่นได้ยาก
เพราะถ้าเกิดฉีกขาดเพียงเล็กน้อย ว่าจะเสียการทรงตัว
ถ้าไม่อยากเติมหางให้เบ็ดว่าวปักเป้าก็ต้องทิ้งไป ต่อมาเมื่อ
ว่าวคาบอวยมาให้เล่นแทน ว่าจะแบบนั้นเล่นง่ายและเป็นที่
นิยมกันมาจนถึงเดี๋ยวนี้ ที่น่าตื่นเต้นมากสำหรับผมในวัยเด็ก
ในการเล่นว่าว ก็คือมันจะมีว่าวอื่นแปลกปลอมเข้ามาใน
สนามของเรา และว่าวพวกนั้นมักจะเขียนด้วยหมึกเป็นรูป
หัวกระโหลกมีกระดูกไขว้ให้ดูสลับ เป็นว่าวที่มาจากบ้าน
เหนือลมผสมเข้ามาขอร่วมวงด้วยพวกเด็ก ๆ บ้านผมที่แต่
ก่อนเล่นไขว้ควักกันเองเลยหันมารวมหัวกันสู้ว่าวต่างถิ่น
เป็นที่สนุกสนานกันมาก ลงท้ายก็รู้จักกันกับเจ้าของว่าว
และได้กลายเป็นเพื่อนกันมาจนบัดนี้

เมื่อเล่นว่าวธรรมดา ๆ ได้พักหนึ่งผมเกิดเบื่อ เพราะ
นึกเลงว่าวจริง ๆ นั่นเขาพูดแต่ว่าวจุฬา พรรคพวกเด็ก ๆ
ด้วยกันจึงแอบหาหรือที่จะเล่นว่าวจุฬา กัน ว่าวดีต้องซื้อจาก

ร้านข้างวัดส้มเกลี้ยงสามเสน ก็เข้าหุ้กันซ้อมาแล้ว แต่
มาตายตรงที่จะซ้อว่า เพราะว่าจุพานันต้องการที่มาก
สนามบ้านที่เคยเล่นกันอยู่ก็เล็กไป ซ้อเสนอแนะที่เพื่อน
นอกบ้านให้ไปเล่นที่ทุ่งส้มป่อยจึงเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป ทุ่ง
ส้มป่อยนั้นคือพื้นที่โรงพยาบาลสงฆ์เดี๋ยวนี แต่เวลานั้น
ยังไม่มีถนนมาถึง จำได้เพียงว่ามีถนนพระราม ๖ มาถึงแค่
ทางรถไฟเท่านั้น การมาเล่นว่าทุ่งส้มป่อยเป็นการมาโดย
มตีกี่จริง แต่ก็โดยพลการ ผู้ใหญ่ไม่รู้ด้วย แม่ผมไม่รู้ด้วย
เพราะฉะนั้น เมื่อยินควว่าจุพาชั้นลมได้สนใจอยากเพียงพัก-
เดียว ผมก็เหลือบตาไปเห็นรถที่บ้านมีแม่ผมยืนถ่มึงท่งที่
ปลายถนนเข้าพอดี คราวนั้นผมไม่ได้ถูกเขียนเหมือนที่แล้วๆ
มา แต่เป็นการถูกมัดมือโยงกับชื่อคานที่บ้าน แม่ให้คนใช้
เอาเตาองโล่สุ่มกากมะพร้าวใส่พริกแห้ง แม่ผมเป็นคนพัด
ไฟด้วยตนเอง แม่พัดไปเทศนาผมไป ผมรู้สึกว่ามันปวด
แสบปวดร้อนเข้าไปถึงในปอด คำเทศนาของแม่ซึ่งจะ
เหมือนกันแทบทุกครั้งทีลงโทษผม ครังนั้นผมจึงจำได้แม่นย่ำ
มากเป็นพิเศษ แม่สอนว่าคนที่เกิดในตระกูลดีถ้าไม่ประ-
พฤติตัวให้เหมาะสมก็ไม่เรียกว่าผู้ดี เพราะผู้ดีนั้นใคร ๆ ก็
เป็นได้ถ้าหากเขาประพฤติตัวดี คนที่เกิดในตระกูลผู้ดีจึง

จำเป็นต้องรักษาวงศ์ตระกูลด้วยการประพฤติดี แม่สอนให้
ผมระลึกถึงชาติตระกูล แม้ว่าคำสั่งสอนของแม่จะห่างเหินไป
จากความรู้สึกนึกคิดของผมขณะนั้นก็ตาม แต่เจ้าพิชาก
มะพร้าวสุ่มไฟ ใส่พริกแห้งนั้นทำให้ผมจำคำสั่งสอนของแม่
มิเลือนเลยจนบัดนี้ หลังจากวันนั้นเป็นต้นมา ผมมีหนังสือ
เรียนเพิ่มอีกหนึ่งเล่มหนึ่งคือ หนังสือสมบัติผู้ดีของเจ้าพระยา
พระเสด็จสุเรนทราธิบดี (หม่อมราชวงศ์เบ็ญ มาลากุล)

ชีวิตของผมเปลี่ยนแปลงฉับพลัน เมื่อแม่ของผมตาย จากชีวิตที่เคยอิสระเสรีที่ล่อแหลมต่อไม้เรียว และ คำเทศนา แต่ที่ช่างเต็มไปด้วยความอบอุ่น ผมถูกส่งตัวเข้าโรงเรียน กินนอนในทันที ผมเคยนอนร้องไห้คิดถึงแม่หลายครั้ง ครั้ง ที่ผมคิดถึงแม่มากที่สุดคือตอนที่ผมเกิดความกลัว ผมจำได้ว่าคืนไหนฟ้าร้องหรือฟ้าผ่าใกล้บ้านจนผมตกใจตื่นกลางดึก แม่ของผมนี้แหละ จะกอดผมแน่นแล้วสอนให้ผม สวดมนต์ อธิปัสโส โรงเรียนกินนอนไม่มีความอบอุ่นเช่นนั้นให้ผม เพราะทุกคนที่ล้อมรอบก็อยู่ในภาวะเช่นเดียวกัน ไม่นานนัก ผมก็คุ้นเคยกับชีวิตใหม่ที่ตัวของตัวเองนั้นแหละเป็นที่พึ่งแก่ตัว

เอง ผมจำต้องสู้กับเด็กที่โตกว่าที่มารั้งแกผม เมื่อผมสู้ไม่ได้ผมก็ต้องยอม แต่ผมก็ได้ความรู้ว่า ถึงผมจะยอม เด็กโตนั้นก็มารั้งแกอีก ทำนองเดียวกันเมื่อเวลาผ่านไปผมกลายเป็นเด็กโตขึ้นมาบ้าง ผมจะรังแกเด็กเล็กกว่าผมบ้างผมก็ต้องคิด เพราะเมื่อตัวเคยไม่ชอบ คนอื่นย่อมไม่ชอบเช่นกัน ชีวิตโรงเรียนกินนอนของผมไม่มีป้ายคำขวัญว่า สปีริต หรือเทรดิชัน เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยเลย ทุกคนเรียนสปีริตหรือเทรดิชันด้วยสังขธรรมทางสัน ^{๕๕} ครูเองก็ไม่สอนและดูเหมือนจะจงใจไม่สอนเอาด้วย เพราะสังเกตเห็นครูพยายามหลีกเลี่ยงต่อบัญหาพิพาทต่าง ๆ ของเด็ก ๆ ครูจะพยายามให้เด็กแก้ปัญหามาของตัวเอง ครูจะเข้าแทรกแซงต่อเมื่อเหตุการณ์มันบังคับหรือมีการรุนแรงเกินกว่าเหตุเท่านั้น แต่ครูก็เหมือนครูทั้งหลายนั่นแหละที่จะต้องคอยแอบรับรู้และรับความจริงเกี่ยวกับเด็กโดยทางอ้อม เช่นจากเด็กอื่นๆ โดยซักถามผ่านผมบ้างเป็นต้น เมื่อเห็นเหตุการณ์หรือภาวะการณ์คลี่คลายไปในทางดี ^{๕๖} ครูจะแอบยิ้มด้วยความปลื้มเปรม ครูจึงมีความหมายแก่ผมถัดมาจากแม่ โรงเรียนกินนอนของผมเป็นโรงเรียนเก่าแก่และมีพื้นที่ใหญ่ นักเรียนแบ่งแยกกันอยู่เป็นคณะ ๆ แต่ละคณะมีครูเป็นหัวหน้า

เมื่ยครุณักเรียนจะเรียกว่า แม่บ้านซึ่งมีหน้าที่เสมือนพ่อและ
แม่ของเด็ก ๆ นั่นเอง เวลาเรียนหนังสือนักเรียนทุกคณะจะ
ต้องมาเรียนร่วมกันหมด ผมจึงมีเพื่อนอยู่ตามคณะต่าง ๆ
มาก กิจกรรมที่โรงเรียนผมถือว่ามีความสำคัญสุดยอดคือ
การให้นักเรียนเล่นกีฬา เป็นกฎเกณฑ์ที่ใช้บังคับเลยว่านัก-
เรียนทุกคนจะต้องเล่นกีฬาที่โรงเรียนจัดให้ ครูจะจัดแบ่ง
นักเรียนตามขนาดรุ่นออกไปเล่นกีฬาแต่ละชนิด เมื่อชี้แจง
กติกาให้เข้าใจแล้วก็จะมอบให้นักเรียนที่อาวุโสเป็นคนควบคุม
และตัดสิน วันนั้นเล่นกีฬาอย่างนี้ รุ่นชั้นก็ไปเล่นอีก
อย่างหนึ่ง หมุนเวียนกันเรื่อยไป ในฤดูกาลหนึ่ง ๆ จะมีการ
แข่งขันระหว่างคณะ ตอนนั้นจะเป็นตอนที่เอาเป็นเอา
ตายกัน เพราะมันหมายถึงถ้วยหรือโล่ห์ไปครองเป็นกรรม-
สิทธิ์หนึ่งปี มันหมายถึงเสียความสามารถที่เด็ก ๆ อยากได้ใส่มัน
หมายถึงความนับหน้าถือตาในบรรดาเด็กที่เล็กกว่า แต่ละ
คณะจะต้องมีการเลือกเพื่อนักกีฬาของตัวเอง การแข่งขัน
ที่เอาเป็นเอาตายเช่นนั้น บางครั้งก็มีการกระทบกระทั่งรุนแรง
เหมือนกัน สาเหตุก็จากแรงเชียร์ของแต่ละฝ่าย แต่
เรื่องก็เรียบร้อยลงได้ทุกครั้งไป เพราะถึงจะอยู่กันคนละ
คณะ แต่ทุกคนก็เป็นเพื่อนร่วมชั้นร่วมโรงเรียน ครูจะสอน

ว่าการกีฬา^๕นั้นนอกจากจะเสริมสร้างพละนา^๕มัยแล้ว เขายังสอนให้รู้จักแพ้ เราแพ้เขาวันนี้เพราะสู้เขาไม่ได้ เราก็ต้องพยายามขะมักเขม้นฝึกซ้อมเพื่อเอาชนะเขาในวันต่อไป ไม่มีใครหรอกที่จะเป็นผู้แพ้ตลอดไป และก็ไม่มีใครหรอกที่จะเป็นผู้ชนะตลอดไป ทั้งในสังเวียนของกีฬาและชีวิต ผมจำคำของครูไว้ได้จนบัดนี้

การต้องมากินอยู่ร่วมกันในโรงเรียนกินนอน ทำให้ทุกคนต้องคิดค้นตนเอง เพื่อที่จะร่วมอยู่กันให้จงได้ หลายคนอาจไม่ชอบกัน อาจมีนิสัยไม่ตรงกัน แต่เมื่อความจำเป็นบังคับให้ต้องอยู่ด้วยกัน จึงจำเป็นต้องอยู่ที่จะต้องปรับปรุงตนเองเข้าด้วยกัน และทุกคนก็ทำได้ในที่สุด นักเรียนกินนอนจึงมีอุปนิสัยอันหนึ่งที่สังเกตได้ง่าย แม้ว่าจะพ้นชีวิตนักเรียนกินนอนออกไปแล้วก็ตาม อุปนิสัยนั้นได้แก่การมีงมาพาไว^๕ โรงเรียนกินนอนของผมนั้นในสายตาของนักเรียนทั่วไป เขาจะว่าเป็นโรงเรียนผู้ดี สอนให้คนหัวสูง แต่งเครื่องแบบไปไหนบางครั้งเคยถูกถากถางจากกลุ่มนักเรียนอื่น ๆ ว่าแมลงวันหัวเขียวมาแล้วก็มี แต่เมื่อนักเรียนกินนอนที่ใคร ๆ ว่าเป็นผู้ดีหัวสูงพบปะกันเองในลักษณะมีงมาพาไว^๕ เช่นนี้ จึงเป็นที่แปลกใจแก่เขาเหล่า

นั้นไม่น้อยเลย เพราะเขาไม่รู้หรือกว่าธาตุแท้ของนักเรียน
กินนอนมันเป็นอย่างนั้น ผมมีเพื่อนจากทุกภาคของประเทศ
ไทย เราแลกเปลี่ยนทัศนะซึ่งกันและกัน และผมได้สำนึก
ว่าผมเองเป็นผู้ทรูจกบ้านเมืองของผมน้อยที่สุด เพราะชีวิต
ของผมที่ผ่านมาแล้วช่างอยู่ในวงที่จำกัดเต็มที่ ผมอยากเห็น
ต้นยางพารา ผมอยากเห็นมหาสมุทรอินเดีย ผมอยากเห็น
การทำเหมืองแร่ที่บ่อกซ์ไต้ อยากเห็นต้นสัก และพระธาตุ
ดอยสุเทพ ความคิดของผมกระเจิดกระเจิงไปทั่ว และเป็นที่มา
ของการเลือกอาชีพของผมในบั้นปลาย ชีวิตในวัยต้นของ
ผมเริ่มที่แม่ ถัดมาเป็นครูแล้วมาถึงเพื่อน ซึ่งเป็นเสมือน
เพื่อนตายเพราะเรายังคบหากันอย่างสนิทสนมจนบัดนี้ ครู
มีความภาคภูมิใจที่เห็นลูกศิษย์อยู่ร่วมกันได้ด้วยดี มักจะ
สอนให้ฟังเสมอว่านั่นคือวัตถุประสงค์ของโรงเรียนกินนอน
แห่งนี้ พระเจ้าแผ่นดินตั้งโรงเรียนนี้ขึ้นมาเพื่อจะหัดเยาวชน
ให้ไปรับใช้ชาติบ้านเมืองในกาลข้างหน้า และพระองค์
ท่านเองก็เสด็จพระราชดำเนินมา คลุกคลีกับ นักเรียน เป็น
ครั้งคราว ผมเองเคยได้รับเลือกจากครูให้เป็นผู้ถวายช่อดอกไม้
แด่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้า อยู่หัวมาแล้วครั้ง
หนึ่ง ผมจำได้ว่าเมื่อตอนจะเสด็จพระราชดำเนินกลับนั้น

ประเพณีของโรงเรียนมีอยู่ว่า นักเรียนจะต้องเฮโลกันขึ้น
รถพระที่นั่ง จวนจะพ้นโรงเรียนรถพระที่นั่งจะติดเครื่อง-
ยนต์ ประเพณีนี้ยังมีติดต่อมาจนทุกวันนี้ นักเรียนโรงเรียน
ผมจึงมีความผูกพันอยู่แทบ เบื้อง พระ ยุคล บาท โดย ตลอด
ครูทุกคนในโรงเรียนล้วนแล้วแต่เป็นผู้เคย ได้รับพระ มหา-
กรุณาธิคุณมาแล้วทั้งสิ้น บรรยากาศที่แทรกซึมอยู่รอบ ๆ
ตัวนักเรียนจึงเป็นชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ในด้าน
ศาสนานักกิจกรรมของนักเรียนที่มี คือ จะต้องสวมมนต์
หลายบทก่อนนอน และเป็นທີ່ใฝ่ฝันไปทั่วตามบ้านใกล้
เรือนเคียง หลายบ้านใช้เป็นเวลาเทียบนาฬิกาที่ยังมี และ
ทุกเดือนจะต้องมีการฟังเทศน์ในวัน ธรรม สว นะ ครอง หนึ่ง
ครั้งนั้นนักเรียนจะต้องนั่งผ้าพัสตราเงินใส่เสื่อราช ปะ แทน
เต็มที ครูจะคอยซักถามว่า วันนั้นพระเทศน์เรื่องอะไร ถ้า
ตอบสามวาสองศอกครูจะจับได้ว่าหลับ และผลก็คือถูกตี
อย่างไม่มีเงื่อนไข เทคนิคของพวกผมจึงต้องมีผู้เสียสละ
ทนฟังพระธรรมเทศนาจำนวนหนึ่ง แล้วมาเล่าให้อีกพวก
หนึ่งฟัง อย่างน้อยที่สุดเราก็เข้าถึงพระธรรมบ้างไม่มากนัก
น้อย แม้จะเป็นทางอ้อมก็ตามที

ระหว่างที่ผมกำลังอยู่โรงเรียนกินนอนนี้ ได้มีเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ของประเทศไทยเกิดขึ้นอย่างหนึ่ง นั่นคือการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตย ผมจำได้ว่ามีเสียงไชโยโห่ร้องของคนจำนวนมากแถวลานสวนกุหลาบใกล้ ๆ กับโรงเรียนผมเอง ซึ่งหลังจากนั้นไม่นานนักพี่ชายของผมได้กระหืดกระหอบมาหาผมถึงโรงเรียน แจ้งให้ทราบว่าพ่อได้ถูกคณะทหารเชิญเอาตัวไปเป็นประกัน อยู่ที่พระที่นั่งอนันตสมาคมแล้ว เราปรึกษากันตามประสาพี่น้อง และเราได้ตกลงให้โชคชะตาของเราขึ้นอยู่กับบุญวาสนาแต่ปาง

ก่อน ถึงที่จะตายก็ล้มหน้าตายแต่โดยดี ถึงอยู่ไปก็ต้องตาย
เข้าวันหนึ่งจนได้ เมื่อทำใจได้เช่นนั้น เราก็ค่อยเหตุการณ์
ด้วยอารมณ์สงบ เหตุการณ์ได้คลี่คลายเป็นลำดับมา พ่อ
ผมพื้นฐานะรับผิดชอบทางบ้านเมือง ต่อมาถูกตัดเงินราย
ได้ทุกอย่าง และในท้ายสุดต้องอพยพไปอยู่ที่ประเทศเพื่อน
บ้าน ครอบครัวผมเป็นครอบครัวใหญ่ พ่อเองมิได้มีราย
ได้ทางอื่นมาช่วยสมทบ ภาวะเช่นนี้จึงยังความเดือดร้อนให้
แก่ครอบครัวผมเป็นอันมาก รายจ่ายที่ไม่จำเป็นต้องถูกตัด
จนหมดสิ้น ข้าเก่าเต่าเลี้ยงที่อยู่กันมาช้านานต้องแยกกัน
ไปช่วยตนเอง แต่การเรียนของผมนี้ พ่อผมถือเป็นของ
จำเป็น **“ยังไงเสียพ่อก็ต้องให้ลูกเรียนหนังสือให้จงได้”**
พ่อพูดกับผมอย่างนี้ ซึ่งผมก็ได้เรียนหนังสือที่โรงเรียน
กินนอนแห่งนั้นมาจนจบ โรงเรียนปีติครั้งใด ผมกลับไป
เยี่ยมบ้านด้วยอารมณ์หดหู่ บ้านผมเคยมีผู้คนมากหน้าหลาย
ตากลายเป็นเสมือนบ้านร้างเงียบเหงา เพื่อนเล่นที่เคยเล่น
หัวกันมาก็หายหน้าไปทั้งหมด พี่สาวผมเคยเป็นคนอารมณ์
ดี กลายเป็นคนเจ้าทุกข์เพราะบ้านแตกสาแหรกขาดประการ
หนึ่ง เพราะฐานะการเงินของครอบครัวผมรัดตัวอีกประ
การหนึ่ง พี่สาวผมจะปรารภเป็นขิงปลอบใจผมอยู่เสมอว่า

เราเคยจนมาแล้วจะไปกลัวอะไรกับความจนอีก แม้แต่
คุณย่าเมื่อท่านยังมีบุญวาสนา ท่านยังทำขนมขาย ทำไม
เราจะอดตาย ครอบครัวยุคนี้เรามีชีวิตอยู่ด้วยการขาย
ของเก่าบ้าง ทำขนมขายบ้าง เราก็มีความสุขตามอัธยาศัย
ผมเองนั้นก็คุ้นเคยกับชีวิตนักเรียนกินนอนซึ่งช่วยให้ อยู่น้อย
กินง่ายอยู่แล้ว จึงครองชีวิตอยู่มาได้โดยไม่เดือดร้อน
โรงเรียนของผมเองก็มีฐานะตกต่ำตั้งแต่ไหนมา เงินอุดหนุน
ต่าง ๆ ถูกตัดทอน การกีฬาซึ่งเคยมีหลายอย่าง ซึ่งบาง
อย่างก็มีเล่นเพียงแห่งเดียว กลายเป็นเหลือเพียงไม่กี่อย่าง
ในด้านการเรียน หลักการที่เคยมีเพื่อชาติ ศาสนา พระ-
มหากษัตริย์นั้น ได้เพิ่มรัฐธรรมนูญขึ้นมาอีกอย่างหนึ่ง
นักเรียนเคยถามครูว่ารัฐธรรมนูญเป็นอย่างไร ครูจะอ้อม
อ้อมอธิบายขอไปที่ว่าเป็นเครื่องมือของระบอบประชา-
ธิปไตย เมื่อถามว่าระบอบประชาธิปไตยเป็นอย่างไร ครูจะ
ตอบไปว่าเป็นสิทธิของประชาชนที่จะได้มีเสรีภาพมีความ
เสมอภาค เมื่อนักเรียนถามต่อไปว่า ทุกวันนี้เราไม่มี
เสรีภาพหรือ ไม่มีความเสมอภาคหรือ ครูยังอีกอ้อจน
นักเรียนสงสัย เพราะทุกซ່อ้นของครูนั้นนักเรียนทุกคน
รู้ดี เพราะครูนั้นเป็นผู้ปราห์หลักการของสิทธิต่าง ๆ แก่

พวกนักเรียนมาตั้งแต่ต้น และโรงเรียนกินนอนของผมแห่งนี้แหละเป็นสถานที่ฝึกอบรมระบอบประชาธิปไตยกันอย่างแท้จริง สังคมเมืองไทยแต่เดิมนั้นมา มีกลุ่มบุคคลที่เรียกตัวเองว่าผู้ก่อการขึ้นมาแทนกลุ่มผู้บริหารเดิม ดูตามรูปภาพแล้วแล้วแต่เป็นคนหนุ่ม อ่านจากแถลงการณ์แล้วล้วนแต่มีอุดมคติสูงส่งเพื่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติ คนเก่าแก่ที่เคยเป็นที่นับหน้าถือตาจางหายไปจากความทรงจำ สังคมรอบตัวผมจึงมีแต่คนรุ่นใหม่ลูกหลานเครือญาติของผู้ก่อการขึ้นมาแทนที่ เพื่อนฝูงผมบางคนเกิดมีความสำคัญขึ้นมา ครูกลับเกรงใจมากขึ้น คำว่าผู้มีอิทธิพลผู้มีอิทธิฤทธิ์เริ่มขึ้นมาระยะนั้น แต่เรายังคงเป็นเพื่อนกันตามเดิมเพราะเราได้รับการฝึกหัดมาอย่างนี้

□ ๔ □

ผมผ่าน พันโรงเรียนกินนอนไปด้วยความปรารถนา

เพราะเป็นโอกาสแล้วที่ผมจะได้เห็นโลกกว้างออกไป ได้เห็นชีวิตจริง ที่ผมเคย ได้ เรียนรู้ เพียงจาก คำบอกเล่า ของเพื่อน ๆ ร่วม ๑๐ ปีที่ผมเติบโตมาภายในพื้นที่จำกัด พบแต่เพื่อนในวงจำกัด ชีวิตที่มีแต่ความซ้ำซาก ผมนึกในใจขณะนั้นว่าพอกันที หารู้ไม่ว่าเพียงอีกไม่กี่ปีหลังจากนั้น ผมอยากกลับไปใช้ชีวิตแบบนักเรียนกินนอนอีกแทบใจจะขาด พ่อผมอยากให้ผมเรียนหมอ พี่ ๆ ผมก็สนับสนุน แต่ผมผ่าไปคิดว่าที่ทุกคนสนับสนุนผมเรียนหมอก็เพื่อจะใช้ให้ผมรักษา ผมมารู้เอาทีหลังซึ่งสายเสียเหลือเกินแล้ว

ว่าที่พ่ออยากให้ผม เป็นหมอนั่นเพราะ เห็นเป็นอาชีพอิสระ
ไม่จำเป็นต้องงอนง้อใคร ก็สามารถหาเลี้ยงปากเลี้ยงท้องได้
เพราะในสังคมสมัยถัดมา เกิดรังเกียจพวกเชื้อสายขุนนาง
เก่า มักจะถูกกระทบกระเทือนแตกกันอยู่เนื่อง ๆ ว่าเป็น
พวกถอยหลังเข้าคลอง พี่ชายผมบางคนต้องออกจากราชการ
เพราะถูกกีดกันทางอ้อม และในสมัยหลัง ๆ ของผมนี้จาก
ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ผมได้พบเห็นด้วยตัวเอง ทำให้ผม
อดซาบซึ้งในการเล็งการณ์ไกลของพ่อผมเสียมิได้ พ่อผม
พูดถูกและเก่งเหตุการณ์ได้ถูกทุกอย่าง คิดแล้วได้แต่เสีย
ใจกับตัวเอง ทำใจเสียว่าเป็นเพราะดวงหรือวิบากกรรมแต่
ปางก่อน เมื่อพ่อผมรู้ว่าผมไปสมัครเรียนวิศวกรรมศาสตร์
และตั้งใจจะเรียนสาขาเหมืองแร่ที่เฟื่องเปิด พ่อผมบ่นมา
กับพี่สาวผมว่าช่างเขาเถอะเขาอยากเหมือนตาของเขา

ชีวิตใหม่ ในมหาวิทยาลัย เป็น ที่ตื่นเต้นกับผมจริง ๆ

จำได้ว่าผมเดิน เข้า ประชุมมหาวิทยาลัย กับเพื่อน ด้วย ความ
ประหม่า จากตึกนั้นไปตึกนี้ และที่ที่ตื่นเต้นมากที่สุดก็
เพราะเป็นครั้งแรกในชีวิตที่ได้กำธนบัตรใบละ ๑๐๐ บาท
ไว้ในมือ เงิน ๑๐๕ บาทที่ผมจ่ายให้มหาวิทยาลัยครั้งแรก

จึงมีความหมายกับผมเหลือเกิน ทุกคนในครอบครัวตั้งใจ
กับการได้เข้ามหาวิทยาลัยของผมมาก เพราะทุกคนสำนึกดี
ว่าถ้าผมเกิดเข้าไม่ได้จะทำอย่างไร ในเมื่อพ่อผมก็ยากจน
ลง ความรู้สึกอัน^{นี้}ได้มาสนองตัวผมเองเมื่อสมัยหลัง เมื่อ
ที่ผมได้เข้าเรียนมหาวิทยาลัยเป็นที่เรียบร้อย มหาวิทยาลัย
สมัยผมเรียนไม่เหมือนกับมหาวิทยาลัยสมัย^{นี้} ไม่มีการรับ
น้องใหม่ และไม่มีเครื่องแบบให้น้องใหม่แต่ง แต่เรารู้
กันเองจากท่าทางและอากัปกริยา พวกที่จ้อง ๆ และไม่
กล้าส่งเสียงดังนั้นแหละคือน้องใหม่ พวกรุ่นพี่ ๆ แล้วยัง
ไม่มีโอกาสได้พบเห็นหน้าบ่อยนัก จะคบหาพาก็อยู่ในรุ่น
เดียวกัน และจะใช้เวลาอยู่ตามตึกคณะเป็นส่วนใหญ่ พวก
รุ่นน้อง ๆ จะรู้ว่าใครเป็นใครต้องสืบเสาะเอาเอง สำหรับ
น้องใหม่จะพบเห็นได้ไกลไปจากตึกคณะ เพราะชีวิตประ-
จำวันในเบื้องต้นนั้นเราจะอยู่กับคณะอื่น ๆ เสียเป็นส่วน
มาก เพื่อนฝูงระหว่างคณะจึงมีมากมาย และเป็นเหตุไม่
ให้มีสีหรือแบ่งพวกแบ่งพ้องกันเหมือนสมัยหลัง ๆ ผมเอง
ทุกวัน^{นี้}มีเพื่อนอยู่ทุกวงการ ติดขัดจะขอความช่วยเหลือ
ร่วมมืออะไรก็มันสะดวกไปเสียทุกอย่าง ผมเข้าใจว่านี่แหละ
คือจุดมุ่งหมายของมหาวิทยาลัยทั่วโลก สมัยผมเรียนไม่มี

ถ้าขำฉว่าสปิริต เทรคชันและซีเนียร์ แต่เราเรียนรูกัน
โดยอัครโนมติเรียนกันด้วยหัวใจและสมอง การที่รุ่นซีเนียร์
ไม่มาคอยแยกกับรุ่นน้องทำให้เกิดความเกรงใจ และทำให้รู้
ว่ารุ่นน้องควรจะปฏิบัติตัวสถานใด พวกที่ทำตัวอะอะ
หรือเด่นในสายตา ของน้องใหม่เน้นเป็นพวก ซาชนเสียเป็น
ส่วนใหญ่และมีจำนวนน้อย พวกนี้จะหายหน้ากัน ไปเอง
เพราะถูกให้ออกในปีต่อมาบ้าง หรือได้ขึ้นไปเรียนชั้นสูง
ชั้นจนไม่มีเวลาว่างบ้าง กลายเป็นสูตรในหมู่น้องใหม่ ว่า
ใครอะอะทำเด่นละเป็นพวกซาชนทงหน จึงไม่มีใครอยาก
จะถูกน้องใหม่มองในแง่นี้ เมื่อตัวเองต้องเกิดกลายเป็นผู้
ซาชนขึ้นมา จึงมักจะหาทางหลบเสียมากกว่า สังคมมหา
วิทยาลัยจึงเต็มไปด้วยเพื่อนนานาประเภท ทั้งที่รู้จักและ
ไม่รู้จัก ที่เรียกว่าไม่รู้จักคือ เรารู้จักข้างเดียวหรือเขา
รู้จักเราข้างเดียว ซึ่งก็นับว่ามีประโยชน์อยู่ดี เพราะเมื่อต่าง
จบกันไปแล้ว ไปพบกันที่ใดก็ทักทายกันช่วยเหลือกัน
เพราะความที่จำหน้าได้ก็มี นับว่าเป็นกำไรของชีวิตทีเดียว
ผมได้ความรู้ว่าบุคคลที่ถูกเรียกว่าอาจารย์นั้น ช่างไม่เหมือน
กับบุคคลที่ผมเรียกว่าครูแม่แต่น้อย อาจารย์จะไม่แยะ
กับลูกศิษย์มากเกินไปกว่าความรับผิดชอบในวิชาที่อาจารย์

บรรยาย ลูกศิษย์จะเข้าใจหรือไม่ คุณไม่เป็นทิวตกกังวล
ของอาจารย์ คนไหนจะเป็นลูกศิษย์หรือไม่ อาจารย์ก็ไม่
มีทางจำ เมื่อคุยกับครูถึงเรื่อง^๕นี้ ครูจะบอกผมว่าการเรียน
ในมหาวิทยาลัยนั้นเขา^๕มุ่งที่จะให้ นักศึกษาช่วยตัวเองเป็น
สำคัญ อาจารย์เป็นเพียงผู้ชี้^๕ทิศทางให้ เขาถึงได้เรียกว่า
บัณฑิต เป็นบัณฑิตก็มีได้หมายความว่า เป็นพหูสูต ยังต้อง
ฝึกฝน^๕ร่ำเรียนออกไปอีกมี^๕รัฐ^๕จบ^๕สิ้น คนที่นึกว่าตัวเองฉลาด
ที่แท้ก็คือคนโง่ เพราะจะหยุดเรียนโดยสำคัญว่าตัว^๕รู้^๕หมด
แล้ว คนที่รู้ตัวว่าโง่กลายเป็นคนฉลาด เพราะต้องชวน
ช่วยหาความรู้ใส่ตัวเพื่อให้ทันเพื่อน ครูยังตามมาสอนผม
ถึงอย่าง^๕นี้^๕ทั้ง ๆ ที่ผมผ่านพ้นความรับผิดชอบของครูมาแล้ว
จะจริงเท็จประการใด^๕นั้นเป็นเรื่องที่จะต้องคิดกัน สังคม
สมัยหลังที่ช่าง ไม่มีอะไร เหมือน กับที่ ครูผม พุด ไว้เลย คน
อยากได้ปริญญาเพราะอยากโก้ เพราะไม่อยากให้คนเรียก
ว่าเป็นพวกถอยหลังเข้าคลอง บ้างก็เรียนเพื่ออยาก^๕รับ^๕ราช
การ ปัญหาเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยจึงมีไม่^๕รู้^๕จบ และที่ร้าย
แรงมากก็คือ สังคมที่^๕กัก^๕เอา^๕ว่า^๕คน^๕ได้^๕ปริญญา^๕สูง^๕กว่า^๕ต้อง
เก่งกว่าคนได้^๕ปริญญา^๕ต่ำ^๕กว่า คนมีปริญญาต่างประเทศ
ต้องเก่งกว่าคนที่^๕มี^๕ปริญญา^๕ใน^๕ประเทศ ความ^๕สับสน^๕ใน^๕สัง-

คมสมัยหลังส่วนหนึ่งจึงมีขึ้นได้ด้วยเหตุนี้ ทำให้เกิดความ
แตกแยกแบ่งพรรคแบ่งพวก โดยเฉพาะในวงการของรัฐ
บุคคลที่ชักนำข้อยึดถือนี้ให้แก่สังคม ได้แก่บุคคลที่อยู่ใน
ขอบข่ายจะได้ประโยชน์ หรือหวังผลบางอย่างจากสังคม
เพราะโดยข้อเท็จจริงแล้วมัน เป็นเรื่องของบุคคล และเป็น
เรื่องของอวิชา หรือความหลงผิดเท่านั้นเอง

ในระหว่างที่ผมอยู่มหาวิทยาลัย มีเหตุที่ผมลืมไม่ได้
อยู่บ้าง สิ่งแรกคือการเรียกร่องดินแดนคืนจากฝรั่งเศส
นักเรียนมหาวิทยาลัยสมัยนั้นทุกคนต้องเป็นยุวชนนายทหาร
และยุวนารี ผมคุ้นเคยกับการเป็นยุวชนทหารธรรมดา ๆ
มาแล้วจากโรงเรียนเก่า เพราะฉะนั้นเมื่อต้องมาเป็นยุวชน
นายทหารอีกจึงไม่รู้สึกแปลก กลับดูจะโก้กว่าเก่าด้วยซ้ำไป
เพราะเป็นถึงระดับนายทหาร และได้มีการโฆษณาเกริ่นไว้
ด้วยว่าจะเทียบยศให้เป็นนายทหารด้วยเมื่อจบหลักสูตรแล้ว
สิ่งภาคภูมิใจของยุวชนนายทหาร คือได้แต่งยูนิฟอร์ม
กางเกงขายาวใส่เสื้อนอกคอตั้ง เหมือนนายทหารทั่วไป
แต่มีเข็มขัดรัดนอกเสื้ออีกทีหนึ่งและมีผ้าพันหมวกสีแดง
ผ้าผูกถุงก็ต้องเป็นยุวนารีมีเครื่องแบบแต่งเหมือนกัน แต่

ส่วนมากผู้หญิงจะแต่งเวลาฝึกหัด พวกผู้ชายนั้นจะแต่ง
ยูนิฟอร์มนายทหารกันเป็นประจำ เวลาฝึกหัดถึงจะนั่งกาง-
เกงสนสวมเสื้อเชิ้ต เมื่อเหตุการณ์ทางการเมืองใกล้บ้าน
เกิดคับขัน ได้มีการพูดกันต่อ ๆ ไปในมหาวิทยาลัยว่าเรา
จะต้องเดินขบวนเพื่อเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศส ใน
ฐานะของคนที่อยู่ในยูนิฟอร์มเช่นนั้น จึงจำเป็นอยู่เองที่จะ
ต้องรักชาติบ้านเมืองจับใจ จากปากถึงปาก จากคนถึงคน
ความรักชาติยิ่งคุกรุ่นขึ้นทุกที และผมก็ได้มีชื่ออยู่ในประวัติ
ศาสตร์ว่าเป็นพวกไทยรักชาติพวกแรกที่เดินขบวนเรียกร้อง
ดินแดนคืน ตอนนั้นรู้สึกว่าย่างเดินยิ่งคุเต็อกไม่รู้เหมือนกัน
ว่าพลังความรักชาติช่างมาจากไหนช่างมีเหลือล้นเสียจริงๆ
เมื่อมีอายุมากขึ้นหน่อยพอมีสติได้คิดตามตัวเองว่า ก็ดินแดน
นั้นฝรั่งเศสเอาไปจากไทยนานนักหนาแล้ว และด้วยการ
สมยอมของไทยด้วย แล้วทำไมพวกผมถึงเพิ่งมาเดินขบวน
รักชาติกันตอนนี้ ปรากฏว่าผมเองก็งงหาคำตอบไม่ได้
จนบัดนี้ เพราะความรักชาติตัวเดียวนี้แหละที่นักเรียนมหา
วิทยาลัยสมัยนั้น รวมทั้งผมด้วย ต้องตกเป็นเครื่องมือทาง
การเมืองของบุคคลบางกลุ่มไปโดยไม่รู้ตัว นึกถึงเหตุการณ์
ครั้งนั้นเมื่อใดผมได้แต่อายตัวเองทุกที ผมได้ความรู้ว่าการ

รักบ้านรักเมืองของใครหน้ เป็นเสมือนหยาดน้ำค้างบริสุทธิ์
บนใบไม้ เกิดกับคนทุกผู้ทุกนาม แต่การรักบ้านรักเมือง
จำเป็นเหลือเกินที่จะต้องมึหลักการ ต้องรักด้วยสมองไม่ใช่
รักด้วยอารมณ์ เพราะคำตอบในเรื่องนี้ผมได้พบมากับตัว
เพราะหลังจากนั้นไม่นาน ญีปุ่นมหามิตรของไทยก็เกิดขึ้น
จากการเข้ามาใกล้เคียงกรณีพิพาทไทยกับฝรั่งเศสเรื่อง
อินโดจีน ก็ได้กรีธาทัพเข้าไทยเมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ.
๒๔๘๔ อันเป็นวันเริ่มต้นของมหาสงครามเอเชียบูรพา
และกองทัพญีปุ่นสามารถรุกคืบหน้าได้อย่างรวดเร็วทุกจุด
ผมเองนั้นในตอนเช้าได้ยินข่าวจากวิทยุ เมื่อแต่งเครื่องแบบ
ไปมหาวิทยาลัยเพื่อฟังข่าวคืบหน้า ซึ่งจักรยานมาได้เพียง
แค่ราชเทวีก็ได้สวนกับขบวนรถทหารญีปุ่นเข้าแล้ว ทาง
ที่ทำได้ดีที่สุดในขณะนั้นคือหันจักรยานกลับบ้านนอนฟังข่าว
ซึ่งต่อมาได้มีการประกาศหยุดโรงเรียนและมหาวิทยาลัยเป็น
การชั่วคราว และข่าวสำคัญที่สุดคือประเทศไทยยอมให้
กองทัพญีปุ่นผ่านดินแดนไปได้ เป็นอันยุติเรื่องยุ่งเหยิงไป
ได้ชั่วขณะหนึ่ง ตั้งแต่นั้นมาคนไทยก็เริ่มต้นคุ้นเคยกับการที่
มีกองทหารต่าง้าวอยู่ในบ้านเมืองของตน กลืนญีปุ่นที่ไม่

เคยจุมูกตอนแรกๆ กลายเป็นกลิ่นธรรมา ๆ ที่เข้ามาพัวพัน
ในชีวิตประจำวันไป อนิจจา คนไทย

มหาวิทยาลัยเปิดเรียนใหม่ และการเรียนในช่วงนี้
ผมต้องพบกับภาวะของสงครามพร้อมกันไป มีการพรางไฟ
ในตอนกลางคืน และได้มีโอกาสเห็นการทิ้งระเบิด แต่
ช่วงแรก ของสงครามนี้ การทิ้งระเบิด มักเป็นเวลา กลางคืน
เสียทั้งหมด และนานๆ ถึงจะมีครั้ง ครั้งแรกก็เป็นทีหวาด
เกรงกันบ้าง แต่พอโดนเข้าครั้งหรือสองครั้งก็เลยเห็นเป็น
ธรรมดาไปอีก เมื่อมีการทิ้งระเบิดก็เริ่มมีการอพยพ โรง-
เรียนหลายแห่งอพยพไปหาที่เรียนใหม่ นักเรียนมหาวิทยาลัย
เท่านั้นที่ยังคงเรียนที่เดิม ชีวิตชาวพระนครตอนนั้นค่อนข้าง
ข้งเงียบเหงาและเปล่าเปลี่ยว เพื่อนฝูงตอนนั้นจึงเป็น
เพื่อนฝูงในยามยาก วันนั้นคุยกันหัวเราะกัน รุ่งขึ้นใครคนใด
คนหนึ่งอาจตายจากกันได้ได้ สังคมเมืองไทยระยะนั้น จึงมี
แต่คนเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน จะขอความช่วยเหลือ
จากใครเป็นได้ง่าย พ่อผมเองก็อยู่ในข่ายนี้ ได้มีโอกาสกลับ
มาพบหน้าครอบครัวอีกครั้งหนึ่งในเมืองไทยหลังจากที่ต้อง
ใช้ชีวิตยากจน ณ ต่างแดนเสียร่วมสิบปี พ่อกลับมาระหว่าง

ที่นำท่วมกรุงเทพครั้งใหญ่ ผมจำสีหน้าอึมเฉิบของพ่อได้ชัดเจน ผมรู้สึกว่า การไปอยู่ในดินแดนที่ไม่ใช่บ้านเกิดเมืองนอนไม่ว่าจะอยู่ในฐานะของคนยากจนหรือมั่งมีก็ตาม ย่อมเป็นความทุกข์อันแสนสาหัสด้วยกันทั้งสิ้น และผมซาบซึ้งในสัจธรรมอันนี้ด้วยตนเอง เพราะต่อมาผมได้ไปใช้ชีวิตต่างแดนมาเหมือนกัน หลังจากใช้ชีวิตทุลักทุเลกับน้ำท่วมใหญ่ ผมก็ได้ประสบความสำเร็จการเรียนชั้นมหาวิทยาลัย ได้แผ่นกระดาษที่เขาเรียกปริญญาบัตรมาหนึ่งใบพร้อมกับสิทธิที่จะใส่เสื้อ ครุย วิทยฐานะ และ ประดับเข็มวิทยฐานะตามแต่โอกาสจะอำนวยให้ ปริญญาบัตรของบัณฑิตรุ่นผมมีพิเศษกว่ารุ่นหลัง ๆ นี้ เพราะเขียนด้วยภาษาไทยประยุกต์ใหม่ที่เกิดขึ้นระหว่างสงคราม ปริญญาที่ผมได้เขาเขียนว่า “**วิสวภัมบัณฑิต**” เพื่อนฝูงผมหลายคนแสดงความรังเกียจต่อแผ่นปริญญาบัตรที่ได้รับ แต่ผมนั้นถือเป็นของหายากและใส่กรอบเก็บไว้ดูเล่นจนบัดนี้

□ ๕ □

ผม เริ่มต้นชีวิตใหม่ของการหาเลี้ยงชีพโดยลำแข้ง

ด้วยการเป็นลูกจ้างบริษัทเหมืองแร่ของรัฐบาลและจะต้อง
ไปอยู่ประจำที่ภูเก็ตอันเป็นสิ่งที่ผมใฝ่ฝันมานานแล้ว เงิน
เดือน ๒๐๐ บาท ที่ผมจะได้รับก็มากพอสำหรับค่าของเงิน
สมัยนั้น ผมวาดอนาคตไว้เสียสวยงาม เมื่อถึงวันที่ผมจะเดิน
ทาง ผมได้ไปลาพ่อของผม ดูเหมือนว่าพ่อจะรู้ตัวอยู่แล้ว
ว่าผมจะต้องไปลาท่าน พ่อผมนั่งรอผมอยู่ด้วยอารมณ์สงบ
ท่านนั่งสูบบุหรี่คอยผมอยู่ที่โต๊ะทำงาน เมื่อผมไปถึงและ
กราบที่เท้าของท่าน ท่านก็หันแก้ออกกลับมาที่ผม คาท่าน
จับมองที่ผมตงแต่หัวจรดเท้า สีหน้าพ่อแสดงความปลื้มปิติ

และภาคภูมิใจอย่างเห็นได้ชัด และท่านเริ่มต้นพูดคุยกับผม
อย่างช้าๆ และเป็นกันเอง ผิดกับทุกครั้งที่ผมเคยพบพ่อ
มาแล้ว พ่อและผมพูดกันเพียงสองคน และพูดกันใน
ลักษณะที่ผู้ชายผู้เป็นพ่อที่มีประสบการณ์ชีวิตมาอย่างลึกซึ้ง
จะฟังพูดกับผู้ชายผู้เป็นลูก ที่เพิ่งจะเหยียบย่างเข้าสู่เวทีชีวิต
ในฐานะของผู้เยาว์ พ่อบอกว่าจิตใจที่ได้มีลูกชายอีกคนหนึ่ง
ออกมารับใช้บ้านเมือง พ่อผมพูดทั้งๆ ที่พ่อเองขณะนั้น
ก็ไม่ได้มีส่วนอะไรกับงานของบ้านเมืองอีกเลย มีหน้าซ้ายยัง
เคยดูกิจการเมืองจนต้องไปอยู่ต่างแดนมาแล้ว พ่อให้
อรรถาธิบายต่อไปว่า ไม่ว่าพ่อจะอยู่ในฐานะเช่นไรก็ตาม
เรื่องบ้านเมืองต้องมีความสำคัญสูงสุด เพราะทุกลมหายใจ
เข้าออกของพ่อ พ่อได้อยู่เสมอว่าปู่ของพ่อต้องเอาชีวิตเข้า
แลก รบกับพม่ากับเขมรมาด้วยตัวเองอย่างเหน็ดเหนื่อย
เพื่อรักษาบ้านเมืองให้ลูกหลานได้อยู่เย็นเป็นสุข สมัยของ
พ่อเองก็ต้องรบต้านการบุกกับชาติตะวันตกที่มุ่งจะเอาเมือง
ไทยเป็นเมืองขึ้น จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่ผมผู้เป็นลูก
เป็นหลานจะต้องทะนุบำรุงรักษาบ้านเมืองให้ สมกับความ
เหนื่อยยากของบรรพบุรุษ ฉะนั้นตราบไตที่ราชการเขายัง
เลี้ยงก็ให้ทำต่อไป เมื่อเขาไม่เลี้ยงจึงค่อยออกไปซุกดิน

กินหม่ำคงไม่ถึงกับอดตายได้ ใครจะคิดอย่างไรก็ช่างเขา แต่ตระกูลของพ่อควรจะมีความคิดเช่นนี้ทุกคน พ่อผมสอนผมอีกมากหลายเรื่องด้วยกัน ซึ่งทั้งหมดที่พ่อได้สั่งสอนผมนี้ ผมเองก็นึกไม่ถึงว่าจะกลายเป็นคำสั่งเสียของพ่อไป เพราะเมื่อผมกลับมาพบพ่ออีกครั้งหนึ่งนั้นท่านได้อยู่ในโกศเสียแล้ว สาเหตุนั้นมีเพราะพ่อผมไม่อาจหลอกตัวท่านเองได้ว่าเป็นเมืองที่ท่าน หวงแห่นักหนานนั้น ไม่ได้ อยู่ ภายใต้ ความคุ้มครองของญี่ปุ่นหรอก จากนั้นมาพ่อผมก็ใจเสีย และได้แสดงความปรารถนาที่อยากตาย และท่านก็ได้จากไปจริงๆ ตอนที่ผมอยู่ภูเก็ต ผมเองก็นึกไม่ถึงว่าพ่อจะเข้ามามีบทบาทในวงจรชีวิตของผมในตอนสุดท้าย เพราะทุกวันนี้ผมยังถือเสมอว่าพ่อผมยังอยู่และยังไม่ตาย ไม่ตายไปจากใจของผม.

ผมมีความตื่นเต้นกับงานที่ยุ่งเหยิงมาก เพราะผมเริ่มสำนึกถึงความรับผิดชอบเป็นครั้งแรก จริงอยู่การเป็นนักเรียนมหาวิทยาลัยนั้นสอนให้เราช่วยตัวเอง ให้เรารู้จักรับผิดชอบตัวเอง แต่เราทำก็เพื่อช่วยตัวของเราเอง เราทำดีก็ได้ดี ทำไม่ดีเราเองก็ไม่ดี ไม่มีใครมารับผลไม่ดีไป

จากเรา แต่เมื่อมาทำงานร่วมกับคนอื่น ๆ และได้รับเงิน
เดือนเป็นผลตอบแทน ความรู้สึกจึงมีขึ้นมา ถ้าเราทำไม่ดี
คนอื่น ๆ ย่อมได้รับผลไม่ดีขึ้นจากเราด้วย เพราะเป้าหมาย
ของงานบริษัทนั้นคือผลกำไร ซึ่งมันหมายถึงโบนัสที่ทุกคน
จะได้รับในปลายปี ภาระอันนี้แหละทำให้เกิดความรับผิดชอบ
ชอบขึ้น และก็ไม่ใช่จะมีเฉพาะผมเท่านั้น ทุก ๆ คนต่างก็
มีความรู้สึกเช่นเดียวกัน การทำงานจึงเต็มไปด้วยความ
กลมเกลียวสมานฉันท์ ไม่มีการถือเอาถือเรา ต่างคนต่าง
มีหน้าที่ เงินเดือนหรืออัตราค่าจ้างก็มากน้อยตามขอบเขต
ของความรับผิดชอบ สังคมของการทำงานแบบนี้จึงไม่มีการ
อิจฉาริษยา ไม่มีใครอยากเป็นผู้จัดการ เพราะไม่ยอมรับ
ผิดชอบเรื่องงานออฟฟิศ ซึ่งนอกจากจะเกี่ยวกับเงินแล้ว
ยังต้องติดต่อกับหน่วยราชการทุกแห่งที่เกี่ยวข้อง และยัง
ต้องคอยตามรับรองเอาอกเอาใจคน ไม่มีใครอยากเป็น
นายช่างเพราะต้องทำงานไม่มีกำหนดเวลา ในเมื่องานมัน
เกินคลอค ๒๔ ชั่วโมง นายช่างอาจต้องตื่นกลางดึกเพื่อส่ง
งานแก้ไขงานเมื่อมีเหตุการณ์เฉพาะหน้าเกิดขึ้น ระหว่าง
นายช่างต่อนายช่างก็ต้องรักใคร่กัน เพราะขาดคนหนึ่ง

คนโตไป มันหมายถึงภาวะที่จับทวีลงบนป่าของอีกคน
หนึ่ง ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมงานจึงไม่มีนายไม่มีบ่าว
เพราะหน้าที่ของใครก็ของใคร หมคเวตงานเราก็ร่วมเล่น
ไฟเล่นบิลเลียด หรือกินเหล้าเฮฮากันตามสบาย จัดเป็น
สังคมที่อิสระอันหนึ่งทีเดียว

เหมืองแร่ที่ผมมาประจำ อยู่ชายทะเลด้านตะวันตก
ของภูเก็ต มีภูมิประเทศงดงามแวดล้อมด้วยอ่าว ด้านหน้า
ด้านหลังมีเขาสูงป่าทึบเป็นฉากกัน บ้านพักอยู่ริมทะเล
ภายใต้ความร่มรื่นของดงมะพร้าว เมื่อผมมาถึงภูเก็ต
ใหม่ๆ บอกใครว่าจะไปอยู่เหมืองนี้ ทุกคนก็สั่นหัวแล้ว
ร้องให้ผมระวังตัวให้ดี เพราะเป็นตำบลของอิสลามทั้งหมด
และบุคคลเหล่านี้สืบเชื้อสายมาจากสลักโบราณ กำนันเอง
ก็เป็นผู้มีอิทธิพล อาวุธที่คนตำบลนี้ชอบใช้กับศัตรูคือ
ยาสั่ง หรือยาพิษประเภทวานที่จะค่อยๆ ก่อพิษขึ้นทีละ
น้อยๆ ผมรับเดือนด้วยอารมณ์สงบ คำสั่งก็ต้องเป็นคำสั่ง
เราไม่มีทางที่จะเลือกปฏิบัติได้ เงินเดือน ๒๐๐ บาท
สำหรับระยะนั้นมีมากมายมาก ผมและเพื่อนนายช่างอีก

๑ คนสามารถจ้างลูกทำกับข้าวฝรั่งให้กินกันได้เป็นประจำ และยังมีเงินเหลืออีกเดือนละร้อยบาท ผมพบก้านั้นและ คนทุกคนที่ต้องทำงานร่วมกัน ทุกคนก็มีความปรารถนาดีที่จะได้เห็นการผลิตแร่เกิดขึ้น อีกครั้งหนึ่งหลังจากหยุดชะงักมานานแล้ว แต่แล้วเราก็ถูกลองดีเข้าจนได้ เช้าวันหนึ่ง เราตื่นขึ้นมาพบว่าหีบเสียงและแผ่นเสียงทั้งหมดบนบ้าน หายไปอย่างไม่มีร่องรอย ทั้ง ๆ ที่ตอนกลางคืนเราเล่นไฟ กับเพื่อน ๆ ที่มาจากเหมืองอื่น ๆ อยู่จนเกือบสว่าง ในที่สุด เราก็นพบข้าวของทั้งหมดถูกฝังทรายที่ชายหาดหน้าบ้านเราเอง มือมีกัทโหนดและเพื่อหวังผลอะไร สุกที่ผมจะไขความ ออกมาได้ แต่ผมได้ความรู้ว่าศัตรูที่มองไม่เห็นตัวนั้นมิได้อยู่ และได้เป็นเครื่องเตือนใจผมและเพื่อนในเวลาต่อมาถึง เรื่องความปลอดภัยที่จะต้องมีให้ตนเองพอสมควร อย่าง น้อยที่สุดก็ขอให้ได้มีโอกาสสู้กันซึ่ง ๆ หน้า จะเป็นตาย อย่างไม่รู้ไม่ว่า

การครองชีพที่ถูกเกิดขึ้นนั้นยังไม่ขาดแคลน โดยเฉพาะถูกเกิดเป็นเสมือนโกดังเก็บสินค้าต่างประเทศที่มาจาก เกาะบีนังด้วย เนื่องจากการทำงานของผมเป็นแบบบริษัท

เราจึงไม่มีเครื่องแบบที่คงตัวมาใส่ สิ่งที่เรานิยมนุ่งกันเป็น
ประจำ คือกางเกงขาสั้นกับเสื้อเชิ้ต สิ่งที่เราไม่ได้ถืออย่าง
หนึ่งคือหมวกกะโล่ ทั้งหมดนี้เป็นของมาจากปีหนึ่งถึงหนึ่ง
ราคายังถูกมาก กางเกงเสื้อทำงานเป็นผ้าเรียกกันว่าผ้าพีพี
ซีเขียวขี้ม้าอ่อน ใสนุ่มและมีความทนทาน หมวกกะโล่ก็
เป็นแบบพ้อค้ำหัวแบนๆ ปลายตัดไม่ใช่แบบราชการ
สีเขียวกับเสื้อผ้า เสื้อเชิ้ตแอร์เท็กที่ภูเกิดขณะนั้นยังขาย
ตัวละ ๕ บาท บุหรี่ เหล้าต่างประเทศยังพอหาซื้อได้อยู่
ที่จำได้บุหรี่ปิ๊พเร็ค ๑๐ มวน ซองละ ๑๕ สตางค์ เรามี
ความเป็นอยู่สมควรกับฐานะที่เดียว ด้วยเงินเดือนเพียง
๒๐๐ บาท ขณะนั้นเราใช้เงินเดือนที่เหลือเป็นเรื่องของ
การสมาคม เพราะก่อนที่บริษัทจะส่งพวกผมออกมา
ประจำตามเหมืองต่างจังหวัดนั้น บริษัทได้เรียกพวกผม
ไปอบรมถึงวิธว่างตัว ที่ย้ายแล้วย้ายอีกคืออย่าพยายามเก็บตัว
เพื่อเก็บเงิน ขอให้เป็นผู้กว้างขวางเข้าคนได้ เงินสำหรับ
เก็บออมนั้นปลายปีบริษัทจะมีเงินโบนัสให้ นโยบายของ
บริษัทเช่นนี้หาได้ยากในปัจจุบัน ใครจะว่าอย่างไรก็แล้ว
แต่ นโยบายเช่นนี้เป็นสิ่งที่มีประโยชน์จริงๆ เพราะพวก

ผมทุกคนได้รู้จักกับคนใหญ่คนโตของจังหวัด ทั้งข้าราชการ และฝ่ายพ่อค้าทั่วหน้ากัน แต่นโยบายของบริษัทนั้นขึ้นอยู่กับบุคคลเป็นสำคัญ เพราะในขั้นต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนตัวบุคคลก็หาได้มีผู้ใดติดตามไม่ และกลายเป็นลมไปในที่สุด พวกผมเองก็ได้กลายเป็นของเล่นชั่วคราวช่วยยามที่เขาต้องการใช้เท่านั้น อย่างไรก็ตามบริษัทรู้จักคนมากได้เป็นประโยชน์แก่ผมและเพื่อนๆ มาจนถึงทุกวันนี้ บุคคลที่เราพบมีทั้งดีทั้งเลว มีทั้งที่น่านับถือและไม่น่านับถือ เรากบกันโดยหน้าที่คนไหนที่เราเห็นว่าจะไปกันได้ยากเราก็หลีกเลี่ยงงานในหน้าที่ของเราทำให้เราต้องติดต่อกับข้าราชการชั้นระดับหัวหน้าส่วนเป็นส่วนมาก อย่างน้อยสุดเขาก็ยอมรับว่าเราเป็นคนของรัฐเหมือนกัน แต่การที่เราใช้ชีวิตที่ค่อนข้างอิสระมีอัฐบริวารค่อนข้างฟุ่มเฟือย และไม่ยอมไปศิวโรราบเหมือนพ่อค้าทั่วๆ ไป ทำให้มีคนเขม่นเรามากพอๆ ซึ่งไม่ใช่เป็นปัญหาระหว่างบุคคลต่อบุคคลแต่เป็นเรื่องของหน่วยงานด้วยกัน และยังบานปลายออกในเมื่อประธานกรรมการบริษัทเปลี่ยนตัว ผมได้รับความรู้ใหม่ว่าเรื่องส่วนตัวกับเรื่องส่วนรวมนั้นแยกกันไม่ออก โดยเฉพาะในหมู่คนไทยเรากัน

ในด้านการศึกษาผมก็ได้ความรู้ว่า หนังสือตำรา
ที่ผมชอบมาด้วยนั้นไม่มีความจำเป็นแม้แต่น้อย ผมต้อง
เรียนเอาใหม่ทั้งหมดจากประสบการณ์ และครูที่สอนผมก็
ล้วนแล้วแต่เป็นผู้ที่ผมต้องปกครองบังคับบัญชาในตัวเอง ไม่
ใช้ใครอื่น และแล้วผมก็ได้พบกับปัญหาที่คนอื่น ๆ เติมน
ผมเมื่อแรกมาถึง จะเรียกว่าเป็นการลองตึกก็ไม่ถูกนัก นั้น
ก็คือการยกยอกน้ำมันทุกชนิดที่เบิกไปใช้งาน การขโมยไม้
พื้นที่สต็อกไว้และนำกลับมาขายอีกครั้ง ผมติดตามสืบสวน
ได้ความถึงต้นตอ ซึ่งได้แก่ผู้มีอิทธิพลของหมู่บ้านนั้นเอง
เมื่อหารือกับผู้หมวดที่รับผิดชอบในบริเวณนี้ แกรู้ตลิ่งทุก
อย่างที่เกิดขึ้น แยกบอกกับผมอย่างตรงไปตรงมาถึงหลัก-
ฐานประจักษ์พยาน ซึ่งร้อยทั้งร้อยจะมีชิ้นไม่ได้เลยเพราะ
อิทธิพลตัวเดียว ทางออกที่ผมพึงจะทำได้ด้วยวัยขณะนั้น
ก็คือผมได้ไปพบกับกำนันที่บ้านเลย ผมเรียกให้กำนันมา
พบกับผมข้างล่าง และผมได้ต่อกำนันขนาดหนักถึงกับทำ
กำนันยิงกันทีเดียว ทุกอย่างกลับกลายเป็นดี เพราะกำนัน
เกิดรักน้ำใจบ้านของ ผม ตั้งแต่นั้นมา ผมรู้สึกว่กำนันได้
เปลี่ยนเท่าที่ใหม่กับผมโดยตลอดทั้งต่อหน้าและลับหลัง เหตุ-

การณ์ในความรับผิดชอบของผมกลายเป็นราบรื่นไป กำนัน
เองขอร้องมาให้ผมอีก ๑ กระบอก และยังหาเครื่องยา
สำหรับแก้ยาสั่งมาให้ผมเก็บไว้ประจำตัว และเราได้คบหา
กันมาโดยตลอดแม้กระทั่งผมย้ายไปประจำที่อื่น จนกระทั่ง
แก่ตายไปในที่สุด แต่ความเป็นผู้มีอิทธิพลของกำนันยังมี
ได้ยู่ติ เพราะกลับไปยุ่งในตำแหน่งอื่น ๆ ที่ผมมีต้องรับผิดชอบ
ได้มีความพยายามที่จะขโมยแร่ในโรงเก็บ ซึ่งทำให้เรา
ทั้งหมดต้องอดตาหลับขับตานอนชุ่มคออย่างยิ่งกับพวกที่จะ
มาขโมยหรือมาปล้นอีกพักใหญ่ เมื่อเราได้ระดมขนแร่ไป
จากเหมืองจนหมดแล้วเราจึงได้พักกัน เมื่อเหตุการณ์มัน
เป็นอย่างนี้ บริษัทจึงสั่งปิดเหมือง และผมได้ถูกย้ายไปอยู่
พังงาแทน แม้พังงาจะเป็นเมืองบนแผ่นดินใหญ่ แต่การ
เดินทางสมัยนั้นจำเป็นต้องผ่านภูเขามากันตั้ง ซึ่งเป็นหน
ทางที่สะดวกมากกว่าอีก ทางหนึ่งก็ผ่านตะกั่วป่าไประนอง
ผมไม่เคยลืม เมืองท่า กันตัง สมัย นั้นมี แค่นุ่น และแมลงวัน
ถนนลูกรังสีแดง ซึ่งมีแมลงวัน เกาะจนดู เป็นถนน ลาดยางที่
เกี่ยว หนูตัวโต ๆ จำนวนมากจะวิ่งพลุกพล่านให้เห็นแม้
แต่ในเวลากลางวัน แต่ที่คนนิยมเลือกเส้นทางกันตังก็

เพราะว่าเรือข้ามมาภูเก็ตเป็นเรือใหญ่ สมัยนั้นใช้เรือกลาง
ที่มีห้องเคบินให้พัก มีคาดฟ้าให้ผู้โดยสารพักผ่อน ทั้ง
กัปตันกัปตันก็เป็นคนอัยาศัยดี เรือออกจากกันตั้งกลาง
คืนเช้ามีตึกก็จะลงสมอในอ่าวทุ่งคา ผู้โดยสารจะต้องขนถ่าย
ลงเรือเล็กขึ้นท่าเทศบาลที่บางเหนียวอีกทอดหนึ่ง เรือโดย
สารข้ามฟากไปภูเก็ตจากกันตั้งมีอีก ๒-๓ ลำ แต่เป็นเรือ
เล็ก ๆ ที่มุ่งเอาทางระหว่างสินค้ำมากกว่า ที่รู้จักกันทั่วไป
ลำหนึ่งชื่อต๋องโหเป็นที่รู้จักว่าถ้าพลาดเรือกลาง และไม่
อยากนอนอยู่กับแมลงวันและหนูที่กันตั้งก็ต้องทนไปกับเรือ
พวกนี้ นอนทนสูดกลิ่นสินค้ำแห่งจากระวางไปพร้อมกับ
ความเหม็นยชบ ไม่มีห้องเคบินให้พัก เวลานอนต้องนอน
เอาหัวเท้าชนกันบนคาดฟ้าเครื่อง ความกระเทือนของเรือ
ทำให้หลังและพื้นร้อนระอุไปตลอดทาง ผมเคยโดนมาแล้ว
หลายครั้ง เรือเล็ก ๆ พวกนี้พอแล่นพ้นอ่าวกันตั้งออกไป
วงน้ำเต้าปูปลาจะเริ่มเปิดขึ้นทันที ผู้โดยสารคนไหน
ปรารถนาจะเสี่ยงโชคก็ทำได้

ระยะนั้นยังเป็นระยะต้น ๆ ของสงคราม การเดินทางทางทะเลจึงยังคงมีความปลอดภัยอยู่ แต่เมื่อเหตุการณ์ได้ล่วงเลยมาพอสมควร ญี่ปุ่นกลับเป็นฝ่ายตั้งรับ ทุกสิ่งทุกอย่างได้กลับตาลปัตรสิ้นเชิง การลำเลียงทางทะเลถูกรังควาน ตอนผมยังอยู่ภูเก็ตนั่น ในตอนกลางคืนก็กังวลได้ยินเสียงเรือดำน้ำขุ่นว้างผวน่าอัปเดตเตอเรืออยู่บ่อย ๆ ที่รู้ว่าเป็นเรือดำน้ำเพราะหน่วยผสม ไทยญี่ปุ่นเคยมาซัดกว่าได้ยินเสียงอะไรผิดปกติในเวลากลางคืนหรือไม่ และหลังจากนั้นไม่นาน ก็มีเหตุการณ์เรือดำน้ำพันธมิตรยิงพลุส่องแสงท้ายเกาะภูเก็ตให้เห็น ตามด้วยเรือดำน้ำยิงตอร์ปิโดเรือ

สินค้าอีกหลายชนิดที่ญี่ปุ่นก็ทยอยขึ้นมาจมน้ำลงไปอีก ลูกศร
ปีโคลูกหนึ่งพลาดเป้าหมายวิ่งเข้าเกยหาดเลนหน้าเหมืองอีก
แห่งหนึ่ง ซึ่งถ้าบังเอิญเป็นวันน้ำใหญ่ คงจะมีผู้ได้รับบาดเจ็บ
เจ็บกันบ้าง อีกไม่นานเรือถ่วงโห่ก็ถูกเรือกำนาคูใช้ปืนเรือ
ยิงจมน้ำอ่าวกระเป๋ ตังแต่นั้นมาเรือกลางหยุดเดิน การคมนาคม
ถูกตัดขาด ตอนนั้นผมมาอยู่ที่พังงาแล้ว และได้เห็น
ชีวิตการอดข้าวของคนไทย ทั้ง ๆ ที่ประเทศไทยปลูกข้าว
เป็นครั้งแรก ทางกรมแนะนำให้ประชาชนกินถั่วเขียวแทน
ก็ไม่สำเร็จ เพราะเรือขุดผมต้องหยุดเดินในคืนหนึ่งเพราะ
คนงานหมดแรง ต้องเป็นเรือโกลาหลหาข้าวมาบั่นคนงาน
ใหม่ในวันรุ่งขึ้น

พาหนะต่าง ๆ พลอยขลุกขลักตามกันไป แต่รถยนต์
ระยะนั้นหันมาใช้แก๊สจากเตาถ่านกันก่อนแล้วจึงพอจะใช้ธรร
ไคไม่เคือตร้อน รถยนต์โดยสารหรือรถบรรทุกสมัยนั้น ต้อง
หัวถึงเตาถ่านเป็นภาระติดรถไปด้วย เชื่อเพลิงอะไหล่คือ
ถ่านไม้ใส่กระสอบต้องมีติดรถไว้เสมอ อุปกรณ์สำคัญอีก
อย่างที่จะขาดเสียมิได้คือเหล็กแวงเตา ทุกเช้ามีจะต้อง
ไถยีนเสียงหมุ่นพัฒนาฝีมือสำหรับเป่าเตาเป็นประจำ อันที่
จริง การเอาแก๊สจากถ่านไม้มาใช้เดินรถยนต์เป็นความคิดที่

ไม่เลวนัก เพราะช่วยรักษาชีพจรของการขนส่งไม่ให้หยุด
เดินไปได้ แม้ว่าแรงม้าของเครื่องยนต์จะตกไปไม่น้อยก็ยัง
มีประโยชน์อยู่ที่ รถยนต์นั่งพอน้ำมันใช้ได้บ้าง แต่มา
ระยะหลัง ๆ นี้ต้องถ่นน้ำมันจากยางพาราใช้กัน ซึ่งไม่ได้
ผลเพราะมียางมากเครื่องยนต์จะเดิน ๆ กับ ๆ ผลสุดท้ายต้อง
หันมาใช้รถโดยสารเล็กติดเตาแก๊สกันหมด เรื่องชุดแรกก็เช่น
กันบางครั้งหาจระบีไม่ทัน ก็ต้องใช้ เปลวหมูแทน กันคือ ๆ
น้ำมันเครื่องนั้นพอดูได้ใช้น้ำมันพืชได้ ซ้ได้ไม้ทะเลจากเตา
เรือชุดเกิดมีราคาเพราะเอามาใช้กับน้ำมันมะพร้าวทำสบู่ซัก
ผ้าซึ่งหายากและราคาแพงได้ ชีวิตในระยะหลัง ๆ จึงหลัก
ทุเลแม้แต่ยารักษาโรค ผมนั้นเคราะห์ดีที่โรคมาเลเรียไม่ได้
กำเริบระยะนั้น ถ้าไม่เช่นนั้นจะเดือดร้อนสักแค่ไหนยังไม่รู้
เลย

การเดินทางมากรุงเทพฯ ในตอนนี้ไม่อาจมีกำหนดแน่
นอนอะไรได้ว่าจะถึงเมื่อไรเพราะสะพานรถไฟอาจถูกทิ้ง
ระเบิด หรือหวัรตจักรอาจถูกยิงชำรุด ผมจำได้ว่ามีหวัจกร
ทำเองที่โรงงานมักกะสันที่นำมาวิ่งระหว่างทุ่งสงกันตั้ง เป็น
รถแบบบ๊ะห้ำลูกสูบเดี่ยว เวลาจอดและบังเบิญข้อเหวี่ยงทรง

คุณนี่จะออกรถที่ไรต้องเกินหน้าเกินหลังกันวุ่นวายกว่ารถจะ
เคลื่อนได้ ผมเคยเห็น พชร. (พนักงานขับรถ) ? ต้องลงมา
งัดข้อเหวี่ยงด้วยซ้ำไปรถขบวนนี้ชาวบ้านเรียกกันว่ารถมหา
ประลัย เพราะลูกไฟมากเหลือเกิน นั่งโดยสารไปต้องคอย
หลบลูกไฟ และต้องคอยดับไฟถ้าบังเอิญมีของกองที่ซากรถ
ผมเคยโดยสารไปกับขบวนรถญี่ปุ่น เพราะรถธรรมดา
ไม่มี เคยนอนไปบนกองฟางพร้อมกับวัว เคยแม่เต๋ววิ่งลง
จากรถไฟเข้าป่าข้างทางเพราะบังเอิญรถไฟที่ผมไปต้องไป
เข้าหลักสวนกับเรือบินปี ๒๔ ของสัมพันธมิตรที่มาทิ้ง
ระเบิด ครั้งหนึ่งผมมาติดอยู่ที่เหมืองแถบหลังสวนและได้
นอนดูเครื่องบินโฉบมาทิ้งระเบิดสะพานรถไฟแถบนั้นอย่าง
เต็มตา อันเป็นผลให้ผม ต้องเดินนับไม้ หมอนรถไฟ จาก
หลังสวน มาถึงสถานีสวีเพื่อขึ้นรถไฟที่นั่นมาชุมพร ที่ชุมพร
อีกเหมือนกันที่ผมเคย หมอบดูเครื่องบินที่มาระเบิดสะพาน
รถไฟที่จวนข้าหลวง ผมเคยนั่งเรือยนต์เล็กๆ ฝ่าดงทุ้งระเบิด
จากบ้านแหลมเพชรบุรีมาแม่กลอง ชีวิตที่ไม่รู้จะเกิดอะไร
ขึ้นในวันพรุ่งนี้เป็นชีวิตที่ผมทนได้ในวินาที อันที่จริงแล้ว
ผมกลับเห็นสนุกและตื่นเต้นด้วยซ้ำ

ภาวะการครองชีพที่ควรเตือนย้อนกลับไม่เตือนย้อน
เพราะเงินยังมีความหมาย การกินอยู่ยังไม่แพงเกินไป ชำ
เงินทองกลับหาง่าย ชาวของที่เคยมีและไม่คิดว่าจะมีราคา
กลับมีผู้ให้ราคาสูงกว่าตอนที่ซื้อมา อย่างเช่นที่ทำเรือกันตั้ง
มีคนที่ไม่รู้จักมักคุ้นถือวิสาสะดูข้อมือผมเพื่อคุยหอนาฬิกา
ของผม พร้อมกับเสนอราคาและจะนับเงินสกลให้เลย ถ้าผม
ตอบตกลง กองเศษเหล็กนอกบัญชีเหมืองกลับเป็นที่พิสมัย
ของทั้งพ่อค้าและเหล่าร้าย เป็นภาระให้ผมและเพื่อนๆ ต้อง
อดตาหลับขับตานอนมากขึ้น ที่ร้ายก็คือการขโมยแร่ซุกซุ่ม
ขึ้นทั่วไป จับได้จับไป หนักๆ เข้าถึงกับปล้นเอาซึ่งๆ หน้า
เมื่อมีการขังตรวจสอบแร่ในบัญชีขึ้น กลายเป็นแร่ยังมีเกิน
บัญชีอยู่ทุกที่ไป เพราะคนชักเปอร์เซ็นแร่เปี้ยกนั้น ต้อง
หักเปอร์เซ็นเพื่อกันแร่ขาบัญชีของตัวเองอยู่เสมอ นานๆ
เข้าแร่แห่งก็พอกพูนขึ้นเป็นอันมาก ข้อเท็จจริงอันนี้แหละ
มีผู้ใช้ประโยชน์ในสมัยหลังร่ำรวยกันไปหลายคน ผมและ
เพื่อน ๆ มานั่งคุยกันถึงเรื่องนี้ในกาลต่อมาด้วยความสมเพช
ใจในความโง่ตักดานของตนเอง แต่เราก็พูดคุยกันด้วยความ
สบายใจ อุปกรณ์ต่างๆ ในระยะปลาย ๆ สงครามราคาจะ

ดิบสูงมากทั้งเช่นยางรถยนต์บรรทุกหน้าตี ๓๒×๖ จะมีราคา
ถึงเส้นละหมื่นกว่าบาท ยางในพัสดุเก็บของจึงจำเป็นต้อง
ระเห็จขึ้นเล่าเต็งมีไซ้ตรวน ๖ หุ่นล้ามกันอย่างแน่นหนา
นายช่าง อย่างผม ต้องมีหน้าที่ คอยเช็คเบอร์ยางรถยนต์ใน
ความดูแลเป็นประจำเพื่อกันสับเปลี่ยน ถึงอย่างไรก็ตาม
ความเป็นยางเก่าเก็บ คุณภาพมันก็เสื่อมจนได้ ผมเคยเจอ
ปัญหายางแตกหมดทุกเส้นแม้แต่ยางอะไหล่ในสวนยาง
กลางดึก กลับมาได้เพราะกรีดยางจากต้นมาปะกันไปที่ละ
เส้นแท้ ๆ

□ ๖ □

สงครามสงบลง เราพึ่งข่าวจากวิทยุด้วยความตั้งใจ
ชีวิตระหกระเหินที่ไม่มีอนาคตคงจบสิ้นกันทีเดียว เราคงจะได้มี
ชีวิตอยู่กับครอบครัวของเราต่อไปอย่างปกติสุข เราคงจะ
ได้สร้างอนาคตของเราให้คงงามต่อไปได้ เพื่อลูกหลานของ
เราในวันหน้า ขณะเดียวกันเราก็เป็นห่วงถึงชะตากรรม
บ้านเมืองของเราขึ้นมาทันที พระสยามเทวาธิราชช่วยด้วย
เถิด

การที่ประเทศไทยได้ร่วมประกาศสงครามกับสหรัฐ
อเมริกาและอังกฤษ ได้ทำให้เกิดสถานการณ์ที่ไม่แน่นอน
เกี่ยวกับเอกราชขอประเทศไทยขึ้นขณะนั้น แม้ว่าคนไทย

พระสยามเทวาธิราช จะมีส่วนอย่างไร ถึงความ อัยุรโรค ของ
ทุกคนจะตี ใจที่ได้ผ่านพ้น ภาวะที่ เสวร้าย ไม่มีอนาคตใด ๆ
มาได้ แต่ถ้าบ้านเมืองขาดความเป็นไทยเสียทีเดียว ความ
สุขมันจะมีขึ้น ได้ด้วยประการใด ทุกบ้านต่างก็จับกลุ่มคุย
กันถึงเรื่องนี้ด้วยความทุกข์ระทม คุยเหมือนจะไม่มีครั้งใดที่
คนไทยทั้งประเทศจะมีความรู้สึกตรงกันเหมือนครั้งนั้น จาก
ปากถึงปาก จากบ้านถึงบ้านและแพร่สะพัดทั่วไปถึงสัญญา
สมบุรณ์แบบ ๒๑ ข้อ ที่รัฐบาลไทยต้องลงนามกับผู้มีอำนาจ
เต็มของรัฐบาลอังกฤษ ซึ่งถ้ามีการลงนามเกิดขึ้นก็หมาย
ถึงการสูญเสียอธิปไตยอย่างชนิดจำยอม แม้จะไม่ถูกเรียก
ว่าประเทศแพ้สงครามก็ตามที แต่เหมือนฟ้ามาโปรด ข้าว
แพร่สะพัดตามหลังมาอีกว่าสหรัฐอเมริกา ได้เข้าแทรกแซง
ด้วยผลงานของคณะเสรีไทยและความรักเมืองไทยของ ดร.
พรานซีส บี แชร์ หรือพระยากัลยาณไมตรี ข้าราชการ
ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในอดีต และเป็นผู้มีความ
เชี่ยวชาญในด้านกฎหมายระหว่างประเทศของรัฐบาลสหรัฐ
อเมริกา ประเทศไทยเราได้ผ่านพ้นภาวะจำยอมที่ร้ายแรง
มาได้หมด คงเหลือแต่สิ่งที่ต้องพึงปฏิบัติตามมโนธรรม
เท่านั้น ต้องเรียกว่าเป็น ปาฏิหาริย์ทางการ เมืองที่เดียว

ชาติไทยยากที่จะหยั่งรู้ได้ สัมพันธภาพระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกากระยะนั้นเฟื่องฟูขึ้นโดยลำดับ

อย่างไรก็ดี ระหว่างที่สถานการณ์ยังอยู่ในความมืดมน คนไทยต้องเผชิญกับบารมีของประเทศที่ร่วมชนะสงครามอย่างเจ็บช้ำที่สุด ได้มีคนจีนรุ่นใหม่ในพระนครบางกลุ่มได้ถือโอกาสใช้ความเป็นผู้ชนะ กระทำการบีฑาคนไทยด้วยกำลัง จนเกิดปะทะกันถึงขั้นใช้อาวุธหลายแห่ง ผมเคยไปติดอยู่ แถวเขาวราชในขณะที่มีการยิงปืน ได้ตอบกันระหว่างจีนหนุ่มผู้ต้นชาติจากตึกชั้นบน กับ กองรักษาการณ์ของไทยที่ถนน เหตุการณ์ครั้งนั้นได้สร้างความชื่นชมให้แก่สัมพันธภาพไทยจีนเป็นอย่างยิ่ง เพราะประชากรไทยผู้เติบโตบนผืนแผ่นดินไทยทุกวันนี้น้วนแล้วมีสายเลือดที่แยกกันไม่ออกว่าใครเป็นไทยหรือเป็นจีน ผมเองถ้านับทางแม่ก็มีเลือดตกทอมาจากจีนแท้เพียง ๕ ทอด และคนไทยทั่ว ๆ ไปก็มีมากบ้างน้อยบ้าง ต่างกันไปตามสกุลวงศ์ แม้แต่ในพระราชวงศ์ ทุกวันนี้ก็ยังมีประเพณีไหว้บรรพบุรุษที่เป็นธรรมเนียมจีนอยู่เช่นกัน เหตุการณ์ครั้งนั้นได้สงบเรียบร้อยลงในเวลาไม่นานนัก เพราะชนส่วนใหญ่ไม่สนับสนุนการกระทำที่แบ่งแยก ต่างก็ถือตัวว่าเป็นคนไทยที่จะต้องมีชะตากรรมร่วมกันบนผืนแผ่นดินเดียวกันนี้เอง

□ ๗ □

สังคมไทยหลังสงครามใหม่ๆ มีกลุ่มชนเกิดขึ้นใหม่ ๒ กลุ่ม กลุ่มแรกเรียกตัวเองว่าเสรีไทย และอีกกลุ่มหนึ่งคือพวกเศรษฐกิจสงคราม กลุ่มแรกเกิดขึ้นด้วยความรักชาติ บ้านเมืองเป็นคตินิยม หลายคนได้เสียสละชีวิตของเขาเป็นชาติพลี กลุ่มหลังเกิดจากการฉวยโอกาสของการขาดแคลนเครื่องอุปโภคบริโภคระหว่างสงคราม จึงไม่เป็นของแปลกประหลาดอันใด ที่จะเห็นคนฐานะต่ำต้อยยากจนเมื่อ ก่อนสงครามเริ่มต้น แต่คน ๆ เดียวกันนี้ มีฐานะเป็นเศรษฐีมีเงินล้าน ๆ เมื่อหลังสงครามแล้วพร้อมกันก็มี ผู้คิดตกยากเกิดขึ้นควบคู่กันไป ในด้านของเสรีไทยนั้นต่อมาก็ได้มีการ

แปรสภาพ พวกที่อาสาสมัครด้วยศติธรรมที่ถือว่าการรัก
ชาติบ้านเมืองเป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคนก็ได้หวนกลับไป
สู่อาชีพเดิมของตน คงทั้งแต่ความภาคภูมิใจในเกียรติ
ประวัติไว้ในความทรงจำของลูกหลานต่อไป อีกพวกหนึ่งก็
ถือว่าตนได้ทำงานเพื่อกู้ชาติมาแล้วชอบที่จะต้องทะนุบำรุง
รักษาชาติบ้านเมืองให้คงอยู่ต่อไป ได้หันเข้าไปเป็นขบวน
การเมือง เรื่องการเมืองย่อมเป็นการเมืองอยู่เสมอ ต่อมา
ได้มีการแตก แยกแบ่งออกเป็นพรรค การเมือง หลาย พรรค
ด้วยกัน และเป็นจุดเริ่มต้นของความยุ่งยากทางการเมือง
อย่างใหญ่หลวงของประเทศไทยต่อไป เพราะเป็นครั้งแรก
ใน ประวัติศาสตร์ กรุงรัตนโกสินทร์ ที่พระเจ้าแผ่นดิน พระ
องค์หนึ่งต้องสวรรคตด้วยพระแสงปืน โดยไม่ทราบสาเหตุ
จนถึงทุกวันนี้

ผมไม่เคยเล่าให้ใครฟังมาก่อน ตอนที่ผมอยู่ภูเก็ตนั่น
ข้าหลวงประจำจังหวัด ได้มาเยี่ยมพวกผมที่เหมืองวันหนึ่ง
และท่านได้ขอคุยกับพวกผมเป็นความลับเฉพาะ พวกผมนี้
มีแต่ผู้จัดการและนายช่างเท่านั้น ท่านขอร้องให้พวกผม
ช่วยบ้านเมือง โดยเล่าถึงสถานการณ์สงครามที่กำลังจะคลี่-

คลายออกไปในทางตรงกันข้าม และหน้าที่ของคนไทยเรา
จะต้องดำเนินการบางอย่างเพื่อรักษาสิทธิและการดำรงอยู่
ของชาติไทยต่อไป ท่านไม่ได้พูดถึงเสรีไทยและไม่ได้มา
ชวนพวกผมเป็นเสรีไทยแต่อย่างใด พวกผมเห็นพ้องด้วย
ในหลักการและสำนึกความจำเป็นเป็นหน้าที่ที่เราจะต้องทำ เรา
จึงตอบรับด้วยความเต็มใจ อีกประการหนึ่งการที่เราอยู่ที่
เหมือง ห่างไกลชุมชนเช่นนี้ เรานอนฟังวิทยุต่างประเทศ
ได้ทุกคืน และเรารู้ดีว่าอะไรมันเป็นอะไร หน้าที่ของผม
นี้เทียบเท่าร้อยเอกหรือผู้บังคับกองร้อย และมีหน้าที่ยึด
มั่นอยู่ในหุบเขาบริเวณที่เหมืองแร่ตั้งอยู่ ถึงเวลา การส่ง
เสบียงอาวุธจะมาทางด้านทะเล และแผนตั้งรับคือต้องข้าม
เขาเข้าไปรวมกันที่หุบเขากระทู้ เป็นที่น่าเสียใจที่ผมถูกย้าย
เสียในเวลาต่อมา แม้แต่ที่พึ่งงาเองขณะนั้น ที่เหมืองผม
อยู่ก็มีเสรีไทยจากอังกฤษที่ขึ้นมาจากเรือไตนาที่ท้ายเหมือง
ร่วมอาศัยอยู่ภายใต้ความคุ้มกันของพวกผม ตอนที่ผมติดอยู่
ชุมพร และได้ไปอาศัยอยู่กับข้าหลวงประจำจังหวัด ผมกับ
เพื่อนก็มีหน้าที่แปลคู่มือวิธีใช้ปืนสะเทินให้เหมือนกัน เรา
ไม่ทักท้วงว่าเรามีส่วนกู้ชาติ แต่เราภาคภูมิใจที่ได้รับใช้ชาติ

บ้านเมืองในยามคับขัน ใครจะไม่ถือเราเป็นเสรีไทย เราก็
ไม่สนใจ มีหน้าซ้ำเมื่อเขามีการเดินสวนสนามของขบวนการ
เสรีไทยที่ลานพระรูป ผมงกับเพื่อนก็ยังพากันไปดูเสียอีก
และไม่นึกอิจฉาเขาคัวย

เศรษฐกิจสงครามนั้นมอยู่จำนวนไม่น้อยที่ไม่อาจ
ดำรงความเป็นเศรษฐกิจอยู่ต่อไปได้เมื่อสงครามเลิกแล้ว
เพราะขาดศิลปะในการดำรงชีพและการค้าขาย เพราะ
สร้างความเป็นเศรษฐกิจขึ้นมาจากการกักตุนบ้าง จากการ
เป็นนายหน้าบ้าง จากการขายของปลอมให้กองทัพ
ญี่ปุ่นบ้าง จากบริษัทไทยลับไทยยกของญี่ปุ่นบ้างและ
มกรายด้วยมรดก ญี่ปุ่นทิ้งไว้ให้ก่อน ท่กองทัพอญี่ปุ่น
ยอมจำนน คนพวกนี้ขาดความรู้ว่าการค้าหลังสงคราม
ย่อมไม่เหมือนกับ การค้าระหว่าง สงครามที่ อะไร ๆ
แม้แต่กองเศษเหล็กหรือยาแดงใส่แผลก็มีราคา และ
อาจนำไปสู่ความเป็นเศรษฐกิจได้ จึงเป็นของธรรมดา
ที่จะต้องแพภัยตัวเอง กลับไปสู่สภาพยากจนเหมือน
เดิม เศรษฐกิจสงครามอกจำพวกหนึ่งตลาดและมอง
เห็นการณ์ไกล ยอมรับสภาพข้อเท็จจริงอันนี้ จึงได้

หันไปใช้ประโยชน์จากการเมืองที่กำลังขลมน จึงเป็น
ที่มาของการค้าระบบผูกขาดหรือระบบอภิสิทธิ์ชน นำ
เศรษฐกิจของประเทศไทยไปสู่ความหายนะยิ่งขึ้นไป
เป็นลำดับ การเมืองเปลี่ยนครั้งใดก็มีอภิสิทธิ์ชนรุ่นใหม่
แล้วต่างก็จากไปด้วยความร่ำรวย ประชาชนหรือผู้ค้าขาย
โดยสุจริตก็ยากจนลงทุกที เป็นที่มาของระบบเศรษฐกิจ
พิสดารนอกตำราของประเทศไทย

ผมเคยนึกถึงเรื่องที่แม่เคยสอนผม เวลาผมถูกทำ
โทษครึ่งใด แม่จะต้องชุกคั้นเอาเรื่องบรรพบุรุษสมัยไหน
ขึ้นมาเล่าให้ผมฟัง ล้วนแล้วแต่ผมไม่รู้จากทางอื่น แม่บอก
ว่าคนนั้นเคยทำนั่นทำนี่ให้แก่แผ่นดิน ทำด้วยความอุ
สาหะวิริยะ แล้วทำไมผมซึ่งเป็นเชื้อแถวจึงจะทำให้เสีย
ไปด้วยกันทั้งหมด ผมเองก็ไม่เข้าใจนักหรือกว่าทำไม ผม
ทำไมดีคนเดียวจึงต้องเดือดร้อนกันหลายคนนัก แม่อีก
เหมือนกันเวลาพาผมขึ้นรถเจ๊กไปไหน ผมจะต้องถูกแม่ชี้
ให้ยกมือไหว้สถานที่และอนุสาวรีย์ไปเกือบตลอดทาง เป็น
วัดบ้าง เป็นพระบรมรูปบ้าง ไหว้แล้วแม่ต้องเล่าให้ฟังอีก
ว่าวัดนั้นวัดนี้ใครสร้าง และมีความสำคัญอย่างไรแก่ตระกูล

กุหลวงค์ของผม ซึ่งผมจำบ้างไม่จำบ้างตามประสาเด็ก เมื่อผมโตเป็นหนุ่มและไปลาพ่อไปประกอบอาชีพ พ่อผมก็สอนผมทำนองเดียวกับที่แม่เคยสอนมา เมื่อมาถึงสมัยเศรษฐกิจสงครามหรือคนรุ่นใหม่ผมจึงเริ่มเข้าใจ จากภาพที่เลื่อนกลางจนเป็นภาพแจ่มชัดขึ้น ผมรู้ว่าคนรุ่นใหม่ที่สร้างตัวขึ้นมาจากความไม่มีอะไร จึงไม่มีอะไรที่จะต้องหวาดเกรงและยึดถือเหมือนอย่างที่ผมถูกปล้ำสอนมาแต่เด็ก จะว่าดีก็ดี จะว่าไม่ดีก็ไม่ดี เพราะเขาอาจทำทุกอย่างได้ตามอำเภอใจ อาจใช้เงินซื้อความสะดวกและอะไร ๆ ได้ร้อยแปด โดยไม่ต้องคำนึงถึงตระกูลวงศ์และใคร ๆ จะเดือดร้อนหรือไม่ แต่ผู้เดือดร้อนคือสังคมหรือกลุ่มบุคคลที่อยู่รอบ ๆ ตัวเขา อาจเป็นแสนเป็นล้านหรือหลาย ๆ ล้าน ปัญหาเรื่องชนส่วนน้อยเหนือชนส่วนใหญ่ หรือปัญหาระหว่างส่วนตัวกับส่วนรวมจึงเกิดขึ้นเป็นปัญหาสังคมที่ยุ่งยากและลุกลามไปทั่ว

ผมกลับเข้ารับราชการ และต้องเริ่มต้นกันใหม่

คำสั่งญาติที่เคยมีให้ไว้แต่ก่อนเก่ากลายเป็นอากาศธาตุ เพราะตัวบุคคลเปลี่ยนแปลง เป็นคติสอนใจผมมาจนบัดนี้ ว่าอย่าเชื่อใครในวงราชการด้วยปากเปล่าเป็นอันขาด ชีวิตข้าราชการสอนผมอีกแบบหนึ่ง แตกต่างไปจากชีวิตการทำงานแบบบริษัทที่ผมเคยพบมาแล้ว งานราชการเป็นงานที่มีกฎหมายมอบอำนาจให้ไว้ ความสำคัญของตัวบุคคล และตำแหน่งหน้าที่จึงมีความหมายขึ้นมา คนที่มีอำนาจหรือมีตำแหน่งจึงได้รับการพิเนอบพิทาเอาอกเอาใจจากคนที่มาติดต่อหรือจากสังคมโดยทั่วไป จึงเกิดมีการปรารภณา

ตำแหน่งลาภยศชน และในเมื่อคนเราเกิดมากี่แวดล้อมด้วย
กิเลส มีโลภ โกรธ หลงเป็นมุลอยู่แล้ว จึงเป็นของ
ธรรมดาเสียเหลือเกินที่เพื่อนจะต้องไม่เป็นเพื่อน การดิ
รนเพื่อให้ได้มาซึ่งตำแหน่ง โดยไม่ต้องคำนึงว่าตนมีความ
สามารถหรือความเหมาะสมหรือไม่จึงเป็นของมีชั้นได้
พร้อม ๆ กันก็จะเกิดการก็ดกันใส่ร้ายอิจฉาริษยาเป็นของ
ตามมา ผู้ใหญ่ก็ยอมไม่รักษาความเป็นผู้ใหญ่เพราะด้วย
ความปรารถนาในตำแหน่งและเพื่อรักษาตำแหน่ง ทำให้
เกิดการเล่นพวกเล่นพ้อง และเลิกยึดถือในหลักการ เรื่อง
ส่วนตัวและส่วนรวมแยกไม่ออกจากกัน ทำดีอาจไม่ได้ดี
ทำชั่วอาจได้ดี อคติก็เกิด มิฉนาทริฐก็เกิด ความยุติ
ธรรมและความเลื่อมใสศรัทธาในตัวผู้ใหญ่อีกหมดไป และ
ไม่จำกัดวงหรือตัวบุคคลว่า คนไหนดีหรือไม่ดี กลายเป็น
ปัญหาระหว่างวัยคือแก่และหนุ่ม ซึ่งอันที่จริงแล้วไม่น่าจะ
เป็นปัญหาแต่อย่างใด เพราะไม่ว่าคนแก่หรือคนหนุ่มก็
ยอมจะต้องมีทั้งดีและไม่ดีอยู่ด้วยเช่นกัน ทั้งสภาพการณ์
ยังได้แบ่งข้าราชการออกไปเป็นพวกธุรการและพวกวิชา
การ พวกธุรการจะยึดถือระเบียบและคำสั่งที่เป็นลายลักษณ์
อักษร ไม่นิยมจะให้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น เพราะ

เปลี่ยนแปลงมากเท่าไรความสำคัญของตำแหน่งหน้าที่ของ
ตัวเองย่อมหมดไปด้วย นักวิชาการนั้นโดยทั่ว ๆ ไปจะยึด
ถือหลักการและไม่สนใจในระเบียบ เพราะถือว่าระเบียบ
นั้นคนเขียนขึ้นเพื่อใช้ตามกาลสมัยก็ย่อมจะเปลี่ยนแปลงได้
ตามกาลเวลา แต่ที่ร้ายแรงคือนักวิชาการที่ละทิ้งหลักการ
เพื่อหาดีใส่ตัวด้วยกิเลสเพียงอย่างเดียวเอง จึงเป็นไปได้อีก
เหมือนกันที่ในวงราชการจะมีคนที่นึกว่าบ้านเมืองเป็น
ของข้าคนเดียว ข้าอยากจะทำอย่างไรก็ได้ ไม่คิดแม้แต่
จะสร้างคนชั้นมารับงาน สัมแม้กระทั่งวันหนึ่งตัวจะต้องออก
และต้องตายจากไปในที่สุด ขณะเดียวกันก็มีคนอีกประเภท
หนึ่งที่นึกอยู่เสมอว่าบ้านเมืองไม่ใช่ของข้าคนเดียว ทำก็
ซามไม่ทำก็ซาม เลยปล่อยตัวให้ลอยตามกระแสน้ำไปตาม
ยถากรรม ดู ๆ ก็ไม่แตกต่างอะไรจากกอสวรรค์ ๆ นี้เอง
ผมเคยถามตัวเองอยู่บ่อย ๆ ว่าผมทนรับราชการอยู่ด้วยเหตุ
ผลอะไร เพราะต้องการตำแหน่งลาภยศหรือ ผมตอบตัว
ของผมเองอย่างหนักแน่นว่าไม่ใช่ เพราะทุกข์ยากของผม
ทุกวันนี้มันอยู่ที่ไปเกิดมีตระกูลวงศ์เข้า การแบกยศแบก
เกียรติเป็นภาระหนักแสนเข็ญสำหรับผม ผมต้องการลาภ
สักการะเงินทองหรือ ผมก็เถียงตัวเองอีกว่าไม่ใช่ เพราะ

ผมรู้จักตัวของผมเองดีกว่าผมเป็นคนรู้จักพอ ปรัชญาการ
ดำรงชีวิตที่เกี่ยวกับเงินของผมมีเพียงว่า ไม่มีเงินเป็นทุกข์
แต่มีเงินก็ไม่ได้เป็นสุข ตัวอย่างที่มันตำตามอยู่ในสังคม
มีให้เห็นอยู่ทั่วไป ผมเองก็เคยอยู่ในฐานะที่มีเงินมาก่อน
แล้ว จึงรู้ว่าการมีเงินนั้นเป็นทุกข์เพียงใด ในเมื่อสิ่งที่ผม
ต้องการในชีวิตนั้นคือความสุข เงินจึงไม่ใช่สิ่งที่ผมใฝ่ฝัน
และสิ่งที่ผมต้องการเกี่ยวกับเงิน จึงเป็นเพียงให้พ้นภาวะ
ของความไม่มีเงินเท่านั้นเอง ปรัชญาที่บังเอิญไปตรงกับ
แนวคิดของนักเศรษฐศาสตร์นามกระเดื่องผู้หนึ่งว่า **จง**
เป็นนายของเงินขออย่าตกเป็นทาสของมันเข้าพอดี ผม
ยังถามตัวเองต่อไปอีกว่า ถ้าเช่นนั้นผมคงทำราชการเพราะ
สันติคดีด้วยไม่มีทางไปใช้หรือไม่ ผมตอบตัวเองได้อย่าง
เปิดเผยเลยว่าก็ไม่ใช่อีก เพราะมีคนมาหยิบยื่นงานให้ผม
ด้วยเงินเดือนที่มากพออยู่ ประจักษ์พยานที่เป็นตัวบุคคล
เกี่ยวกับเรื่องนี้ยังมี และผมเองได้รับคำปรึกษาจากเพื่อน ๆ
ว่าไงที่ไม่ใช่โอกาสที่เป็นหน้าที่ทองเช่นนั้น ผมเองก็ไม่
ปฏิเสธว่าผมไม่โง่ แต่สิ่งที่ฝังลึกอยู่ในใจผมขณะนั้นเพราะ
ผมไม่อยากเป็นลูกจ้างชาวต่างชาติ การรับราชการนั้น
ชั่ว ๆ ดี ๆ ผมถือว่าผมทำเพื่อคนไทยทั้งชาติทุกหลาน

ผมมีส่วนร่วมอยู่ด้วย ถ้าจะว่าผมทำราชการเพื่อเกียรติ
ผมยังมองไม่เห็นเหมือนกันว่าฐานะของข้าราชการจะ
เป็นผู้มั่งคั่งได้อย่างไร อาจเป็นเรื่องจริงได้ในสมัย
เมื่อผมยังเป็นเด็ก แต่ในสมัยค่าของเงินตก ค่าของ
ข้าราชการก็ย่อมตกลงด้วย จะถือว่าข้าราชการเป็นผู้
มั่งคั่งได้ไหน เพื่อนสนิทกันแท้ ๆ ยังว่าใส่หน้าผม พวก
ข้าราชการนี่วันหนึ่ง ๆ เอาแต่กินโอเลี้ยงอ่านหนังสือพิมพ์
งานการไม่ต้องทำเป็นอภิสิทธิ์ชนอีกพวกหนึ่งทีเดียว เพื่อน
ข้าราชการของผมคนหนึ่ง ปราบปรามด้วยความน้อยเนื้อต่ำใจ
จะมีใครสักกี่คนที่จะนึกถึงสภาพบ้านที่จะพังมั่งพังเหล้อยู่แล้ว
แต่ก็ยังยืนยองอยู่มาได้ไม่พังทลาย ท่ามกลางแรงลมพายุฝนก็
เพราะยังมีลม สลักภายในที่มองไม่เห็นและยังไม่ผุร่อนที่
เชื่อมโยงเอาไว้ คำตอบการเป็นข้าราชการของผมจึงผุดขึ้น
มาได้ทันทีว่า เพราะหน้าที่และลักษณะของงานที่ทำนี้เอง
หน้าที่นั้นเพราะผมนึกถึงคำพูดของพ่อตอน ที่ผมไปลาท่าน
ไปทำงานที่ภูเก็ต *บรรพบุรุษของเราได้เสียสละเลือดเนื้อ
เพื่อสร้างและรักษาแผ่นดินนี้ให้ตกทอดมาถึงเรา และทำไม
เราจึงไม่ช่วยทะนุบำรุงรักษาต่อไป* คำพูดเพียงประโยค
สั้น ๆ ก็มีความหมายเสียแล้ว ผมนึกถึงการเกณฑ์ทหาร ผู้

รับหมายเกณฑ์หรือผู้ได้รับการคัดเลือกควรเหลือเกินที่จะ
ถือเป็นเกียรติอันยิ่งใหญ่ที่ได้รับจากชาติ ซึ่งในชั่วชีวิตก็จะมี
เพียงหนเดียวเท่านั้นที่จะได้มีโอกาสสนองคุณชาติของตน
ถ้าทุกคนคิดได้เช่นนี้การวิ่งเต้นหลบหลีกการเป็นทหารคง
ไม่มี และชาติคงได้คนดี ๆ เป็นกำลังอีกมาก การทำ
ราชการก็เช่นกัน ผมคิดว่าเป็นหน้าที่ที่คนประเภทหนึ่งจะ
ต้องพร้อมที่จะต้องเสียสละไม่โย้ติ๋มต่อสิ่งเย้ายวนแหวดล่อม
เช่นการได้รับเงินเดือนที่สูงมากจนมีฐานะการดำรงชีวิตก่อน
ข้างฟุ่มเฟือย หรือต่อสิ่งจูงใจที่จะดึงให้ประพฤตินิดทำนอง
คลองธรรมจนเป็นที่เดือดร้อนของสังคม ผมมานึกดูว่า
สภาวะเศรษฐกิจของประเทศก็เสื่อมโทรมลงโดยลำดับมา
จึงเป็นการยากเหมือนกันแก่ข้าราชการที่จะรับใช้ชาติด้วย
อุดมคติเช่นนั้นและผมเองก็เห็นใจเพื่อนข้าราชการมากมาย
ที่ต้องลาออกจากราชการไปเพียงเพราะไม่อาจรักษาฐานะ
ของตนตามอุดมคติที่มีอยู่ได้ บุคคลเหล่านี้ควรที่จะได้รับ
การยกย่องมากกว่าการประณามเพราะถ้าเขาไม่ลาออกไป
เสียเป็นของแน่นอนเหลือเกินที่เขาจะต้องเปลี่ยนแปลงอุดม
คติของเขาเพื่อความอยู่รอดหรือเพื่อสวัสดิภาพของครอบครัว
ของเขาขึ้นมาเหมือนกัน

คุณลักษณะอีกอย่างหนึ่งที่ช่วยให้คนรับราชการอยู่ได้ ก็คือลักษณะของงานที่กระทำงานราชการเป็นงานอย่างเดียว ที่มีโอกาสสร้างสรรค์ และสามารถทำการค้นคว้าหรือวิจัย ได้ เพราะเป็นงานแม่บทในส่วนงานของรัฐ งานเอกชน นั้นสภาพการณ์ไม่เปิดโอกาสให้ทำเช่นนั้นได้ คนที่ชอบหรือทนทำราชการอยู่ได้ ส่วมมาก เป็นคนชอบงานประเภทนี้ และไม่เป็นของแปลกอันใดที่คนพวกนี้จะเป็นนักวิชาการ แทบทั้งสิ้น ผมเองไม่ปฏิเสธว่าเป็นคนหนึ่งในจำนวนนี้ ขณะเดียวกันถ้ามีแรงกดดันไม่ให้คนประเภทนี้ทำงานตามแนวที่เขาถนัดได้ จะว่าเป็นเพราะขาดการใส่ใจจากผู้บังคับบัญชาที่ดี จากการที่ไม่มีนโยบายแน่นอนก็ดี หรือจากการกีดกันก็ดี บุคคลเหล่านี้ย่อมอยู่ไม่ได้เป็นธรรมดา การสูญเสียคนของราชการด้วยสาเหตุอันหนึ่งอันใดในประการสุดท้ายนี้ เป็นการเสียคนดีที่ประเทศต้องการอย่างยิ่ง จึงนับว่าเป็นที่น่าเสียดาย เพราะเป็นที่มองเห็น ๆ กันอยู่แล้ว ประเทศไทยเรา^{นี้}จะวิบัติก็เพราะข้าราชการ จะอยู่รอดก็เพราะข้าราชการ และจะเจริญรุ่งเรืองได้ก็เพราะข้าราชการ อีกเช่นกัน

สภาพเศรษฐกิจของประเทศไทยนับตั้งแต่เลิกสงครามเป็นต้นมา พูดกันตามความเป็นจริงแล้วไม่ถึงขั้นร้ายแรงเหมือนอีกหลายประเทศที่ผ่านพ้นภาวะสงครามอย่างยับเยิน ประการแรกเพราะเราไม่มีการสู้รบขั้นร้ายแรงในประเทศ จะมีเพียงขั้นปะทะกันระยะแรกตอนกองทัพญี่ปุ่นบุกเท่านั้น แต่เมื่อมีนโยบายให้กองทัพญี่ปุ่นผ่านไป เหตุการณ์จึงคลี่คลายลงด้วยดี ผู้กำหนดแผนจะเป็นใครก็ตาม คนไทยทุกคนต้องยอมรับว่าเป็นผู้ป้องกันความเสียหายให้แก่บ้านเมืองไว้ได้ ไม่เช่นนั้นจะเกิดอะไรขึ้นบ้างก็ยากที่จะหยั่งรู้ ประการต่อมาเมื่อเราได้ประกาศร่วมรบกับ

กองทัพพระมหาจักรพรรดิแล้ว การโจมตีตอบโต้ของฝ่าย
สัมพันธมิตรก็ไม่รุนแรงอะไรนัก จะเป็นเพราะผลจาก
ขบวนการเสรีไทยทั้งนอกและในประเทศ หรือจะเป็น
เพราะสัมพันธมิตรหยั่งรู้ในเจตนาารมณ์ของคนไทยส่วนใหญ่
หรือจะเป็นเพราะความอุดมสมบูรณ์ในพืชพันธุ์ ธัญญาหาร
ของประเทศไทยที่สัมพันธมิตรต้องการใช้ประโยชน์เมื่อสง-
ครามเลิกแล้วก็เป็นที่ ความเสียหายต่าง ๆ ที่ประเทศไทย
ได้รับระหว่างสงครามจึงสามารถได้รับการซ่อมแซมทันที
ทันใดเมื่อสงครามสิ้นสุดลง และสามารถมีผลผลิตเพิ่มขึ้น
ได้ในอัตรารวดเร็ว นักเศรษฐกิจของรัฐบาลระยะนั้นได้ใช้
มาตรการแก้ไขปัญหาเงินเฟ้อด้วยการประกาศเก็บธนบัตร
ใบละพันบาท ชั่วระยะเวลาหนึ่ง และได้จัดให้เปิดบ่อน
กาสิโนได้ แม้จะมีผู้เคียดแค้นไม่พอใจกันบ้าง แต่ก็ได้
แก้ไขปัญหการเงินเฉพาะหน้าได้เป็นอย่างดี ได้มีการ
กำหนดค่าของเงินบาทใหม่ อัตราแลกเปลี่ยนกับเงินตรา
ต่างประเทศแม้จะตกไปจากเดิมจนรู้สึกสะท้อนใจอยู่บ้าง
แต่ก็มีที่ท่ามั่นคงและแข็งแรงดี สินค้าต่างประเทศเริ่ม
ทยอยเข้ามา เริ่มด้วยของเหลือใช้จากสงคราม เครื่องกระ-
ป๋อง อาหาร และที่ตื่นเต้นกันมากเห็นจะได้แก่อาหารแห้ง

ที่สะเต็คนำแล้วอีกสิ่งหนึ่งที่เป็นของใหม่สำหรับคนไทยคือ
ยาไวตามินรวม ที่คนชอบกินกันได้กินกันได้ บางคนนึกว่า
กินแล้วไม่ต้องกินข้าวด้วยซ้ำไป เสื้อกางเกงที่ทอด้วยถ้าย
พื้นเมืองเหมือนผ้ากระสอบที่ต้องใช้ระหว่างสงครามไม่มี
ใครใยดีอีกต่อไป ทุกคนหันไปนิยมผ้านอกกันใหม่ และ
ที่เห็น โก่เก๋กันนั้นก็คือผ้าเวสปอยต์เพราะเป็นชนิดเดียวกับ
ที่พวกทหาร อเมริกันและพวกเสรีไทยชอบใส่ในระยะต้น ๆ
ที่ยังไม่มีผ้านอกตกเข้ามา ของใช้แล้วแถวตลาดโบ๊เบ๊เองก็
ยังแพงหูฉี่ คนไทยเริ่มรู้จักกับผลิตภัณฑ์พลาสติกเป็นครั้งแรก
เริ่มด้วยสายนาฬิกา เข็มขัดและหวีเป็นต้น จำได้ว่า
สมัยแรกมายังเป็นแบบใสก่อนและเป็นของโอ้อวดกันในวง
สังคมทีเดียว

ผมมีความสุขอยู่กับการสูบบุหรี่ต่างประเทศตราต่าง ๆ
กันหลังจากที่ต้องเผชิญ โชคเรื่องหาบุหรี่สูบมานานพอคุ
ระยะเริ่มต้นของสงครามนั้นผมยังพอหาบุหรี่ไฟเร็ดสูบได้ใน
ราคาของละ ๑๕ สตางค์ อยู่ได้ไม่นานก็ขาดตลาดหรือหาย
เข้าหลังร้านไป ผมหันมาสูบบุหรี่ตราแม่น้ำเงินของละ ๗
สตางค์แทนซึ่งสูบได้ทีเดียว เมื่อกิจการยาสูบโอนมาเป็น
ของรัฐ บุหรี่ตราแม่น้ำเงินกลายมาเป็นบุหรี่พระจันทร์

ผมก็ยังตามสูบอยู่แม้ว่าราคาจะขึ้นไปก็ตาม แต่ตอนท้าย ๆ
ของสงครามเมื่อการค้าบุหรี่ในต่างประเทศขึ้นอยู่ในมือของ
บริษัทจังหวัด ชักมีการกักตุนหากำไรพิเศษกันขึ้น การหา
ซื้อบุหรี่ชกกลายเป็นการขอแบ่งปันกันสูบและเป็นเรื่องบุญ
คุณขึ้นมา ผมเลยตัดรำคาญหันไปสูบยาจนมวนใบจากเสีย
บ้างและเพื่อให้สมกับสภาพ การจุดก็ต้องตีหินเหล็กไฟเข้า
ใส่ชุกทำด้วยสำลกับเตารั้ง ซึ่งเป็นแฟชั่นนิยมกันทั่วไป
ระหว่างสงคราม กล่องบุหรี่สมัยนั้นจึงมักนิยมใช้กล่องยา
แก้อิฐูเครทเปลา ๆ ที่เป็นโลหะและกว้างพอที่จะใช้เหล็กตี
และหินขวอชุกได้ด้วย ผมมานั่งนึกดูเดี๋ยวนี้ยังยกย่องวิธี
การสูบใบจากสมัยนั้นว่าเป็นการสูบบุหรี่ที่มีศิลปะมากที่สุดก็จริง
ไม่ใช่ก็จะสูบก็สูบ แต่ต้องมีการเตรียมการ ข้อสำคัญ
ต้องมีศิลปะในการคลึงยาเข้ากับใบจาก และต้องหาแ่ง
มุมของหินในการที่จะตีให้เกิดประกายไฟ สูบที่หนึ่งจึง
สมอยาก สูบแล้วกว่าจะอยากสูบอีกก็ต้องทิ้งระยะ เพราะ
ไม่งั้นต้องเสียเวลากันใหม่ การสูบบุหรี่สมัยสงครามยาม
บุหรี่ยาขายยังมีอีกวิธีหนึ่ง คือบุหรืชาวบ้านที่มวนกันเอง
โดยใช้ธงกระดาศเป็นเครื่องมือ บุหรืชาวบ้านกระดาศ
มวนจะไม่มีตรา ความที่น่าสูบอยู่ที่สีของใบยา ตอนหลังๆ

นี่เล่าต่อกันว่ายาสี่เหลียงชวนสูบนั่นที่แท้เอาใบมะละกอแห้ง
หั่นฝอยมาผสม ผมเองเลยหันมาใช้ชงกระดากษมนสูบเอง
เหมือนกัน ฉะนั้นเมื่อสงครามสงบจึงเป็นธรรมดาอยู่เองที่
ผมจะผลิตผลิตภัณฑ์การสูบบุหรี่ต่างประเทศตราต่าง ๆ กัน
นานพักใหญ่ โรงงานยาสูบของรัฐบาลจึงได้ปรับปรุงใหม่
และบุหรี่พระจันทร์รสคอนแรกได้กลายเป็นตราเกล็ดทอง
ซึ่งผมได้สูบอยู่ตลอดมาจนบัดนี้

เศรษฐกิจของประเทศไทย เริ่มดีขึ้น เมื่อการเงิน
อยู่ตัว โรงงานที่เกิดขึ้นด้วยความจำเป็นระหว่างสงคราม
ได้สลายตัวไป แต่ก็ได้ทิ้งเทคโนโลยีบางประการ
ไว้ให้ ซึ่งต่อมาได้มีการปรับปรุงใหม่นับเป็นก้าวแรก
ของการขยายตัวทางอุตสาหกรรมด้านเอกชน ค่าของ
เงินในอัตราใหม่ไม่นานคนก็คุ้นเคย ห้างร้านเอกชน
ปรับอัตรากำไรได้เหมาะสมในเวลาต่อมา แต่ข้าราชการ
ยังคงใช้ระบบ มีเงินเพิ่มพิเศษอยู่อีกนานกว่า
จะปรับเป็นอัตรากำไรได้ ทุกสิ่งทุกอย่างต้องเรียกว่า
ไม่เลวนัก อัตราค่าครองชีพในกรุงเทพฯ เริ่มสูงขึ้น ๆ
เมื่อคนต่างจังหวัดเริ่มอพยพเข้ามาใช้เป็นแหล่งที่ทำมา
หากินการปรับปรุงปัจจัยเศรษฐกิจต่าง ๆ จึงมีเป้าหมาย

อยู่ที่กรุงเทพฯ เป็นส่วนใหญ่ เพราะเป็นศูนย์กลางของ
ชุมชนของประเทศ มีหลายคนทั้งไทยและต่างประเทศ
มีความแปลกใจในการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจของประเทศ
นับตั้งแต่สงครามสงบเป็นต้นมา หลายคนได้ยกย่อง
ให้เป็นความอัศจรรย์ของพระสยามเทวาธิราช แต่ข้อ
เท็จจริงมันมีอยู่เพียงความสมบูรณ์พูนสุขของประเทศ
ไทยไม่ได้รับการกระทบกระเทือน ระหว่างสงครามเท่า
นั่นเอง ในเมื่อประเทศรอดด้านอยู่ในภาวะทุพภิกขภัย
การหลงใหลของทรัพยากร และปัจจัยเศรษฐกิจจึงเป็น
ไปโดยธรรมชาติ เหมือนกระแสน้ำที่ย่อมไหลจากที่
สูงลงสู่ที่ต่ำฉนั้นน ก็ไม่ผิด พระสยามเทวาธิราชจริง ๆ
นั่นแหละ

ต่อมา เมื่อมี สหประชาชาติแล้ว การร่วมมือ และการ
ช่วยเหลือระหว่างประเทศเริ่มจะมีมากขึ้นในทุกๆ ด้าน มีทั้ง
ของสหประชาชาติเอง และในระดับประเทศต่อประเทศใน
ระดับกลุ่มประเทศต่อกลุ่มประเทศ ทฤษฎีการพัฒนาเศรษฐกิจ
แบบเคนส์ได้แพร่สะพัดไปทั่ว นักเศรษฐกิจของไทย
หลังสงครามกลับจากเมืองนอกด้วยแนวความคิดของเคนส์
หรือเป็นเคนส์เนียนกันทั้งหมดมีการพูดถึงรายได้ประชาชาติ

และการขยายรายได้เปรียบเทียบกับของประเทศอื่นๆ มีการแบ่งประเทศออกเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ประเทศที่กำลังพัฒนาและประเทศด้อยพัฒนา คนไทยรู้สึกเป็นที่อับอายที่ประเทศไทยถูกแบ่งอยู่ในจำพวกประเทศด้อยพัฒนา และนี่เองเป็นการเปิดศักราชของการพัฒนาเศรษฐกิจขึ้นในประเทศไทย คำว่าพัฒนาได้มีการนำไปใช้จนไม่รู้ว่าจะอะไรเป็นอะไร จนบางท่านกล่าวว่าเป็นเชิงสัพยอกว่าพัฒนาเพื่อเสียแล้วละกรรมัง

ประเทศไทยเริ่มมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจระยะยาว โดยแบ่งแผนออกไปเป็นคราวๆละ ๕ ปี นักเศรษฐศาสตร์ตอนนั้นมีความสำคัญขึ้นมา ใครเรียนจบเศรษฐศาสตร์มาจากนอกมีหวังก้าวหน้า แล้วก็เป็นที่งั้นจริงๆ แต่ละหน่วยราชการที่มีหน้าที่อยู่กับปัจจัยเศรษฐกิจต่างๆ มีความกระปรี้กระเปร่าขึ้น เพราะการทำงานจะเปลี่ยนไปจากวิธีการที่เคยปฏิบัติมาแต่เดิมอย่างมาก วิธีการแต่เดิมนั้นส่วนใหญ่จะเป็นงานด้านหนังสือ หรืองานบนโต๊ะและเป็นแบบค่อยทำค่อยไปตามกำลังเงินและกำลังคน งานในแผนพัฒนาเศรษฐกิจแบบใหม่นี้ จะเป็นงานแบบระดมสรรพกำลังเพื่อให้

บรรลุนำหมายที่ตั้งไว้ในระยะเวลาที่กำหนด เราเรียกงาน
แบบนี้ว่างานโครงการ ที่แปลกประหลาดก็คืองานโครงการ
นี้แทนที่วัตถุประสงค์และเป้าหมายจะมาจากแผนใหญ่ของ
ชาติ กลับกลายเป็นว่าหน่วยงานใดมีความประสงค์จะทำ
อะไรที่เป็นรูปของโครงการให้รวบรวมเสนอขึ้นไป เมื่อมี
การเห็นชอบจึงจัดเข้าไปอยู่ในแผนของชาติ การดำเนิน
เรื่องแบบนี้ๆ ก็ไม่น่าแปลกประหลาดอันใด แต่เมื่อคำนึง
ถึงผู้ทำโครงการ และผู้พิจารณาโครงการ ประกอบ ด้วยแล้ว
จะเห็นได้ว่าโครงการ ที่ต้องใช้เงิน จำนวนมาก ขึ้นอยู่กับคน
เพียงไม่กี่คนเท่านั้น ตัวบุคคลผู้เกี่ยวข้องก็เป็นข้าราชการ
ซึ่งสภาพ ของข้าราชการโดยทั่ว ๆ ไปเป็น อย่างไรก็ได้พูด
มาแล้ว เมื่อโครงการเข้าอยู่ในแผนพัฒนา ภาวะความรับ
ผิดชอบกลับกลายเป็นของประเทศไป โดยมีประชาชนเป็น
ผู้มีส่วนร่วมด้วยโดยตรง เพราะเงินที่นำมาใช้ในโครงการ
เป็นเงินที่มาจากงบประมาณ โดยตรงหนึ่ง จากเงินกู้ใน
ประเทศหนึ่งและเงินกู้ต่างประเทศอีกหนึ่ง ซึ่งล้วนแล้วแต่
ประชาชนจะต้องเป็นผู้รับ ภาวะในรูปภาษีทางตรง และ
ทางอ้อมที่มีความผูกพันอยู่ออกไปอีกเป็นชั่วอายุคน

คนไทยคุ้นเคยกับชีวิตที่กำลังเปลี่ยนแปลง
เครื่องมือเครื่องจักรกล ได้เข้ามาบทบาทในชีวิต
ประจำวัน ผู้ชำนาญต่างประเทศที่เคยวิตกกังวลสมรรถนะ
ในการใช้เครื่องมือกลอันทรงประสิทธิภาพของคนไทย
ขมออก ไม่เหมือนกับอีกหลายประเทศที่เขาเคยผ่าน
พบมาว่าคนงานของประเทศเหล่านั้นไม่อาจฝึกหัดให้
ใช้เครื่องมือได้ ของไทยเรานั้นตรงข้ามเพียงไม่ช้า
ไม่นานคนงานไทยเราสามารถใช้อุปกรณ์กลราคา
เป็นล้าน ๆ บาทได้อย่างคล่องแคล่ว มีหน้าซ้ำบางครั้ง
บางครั้งยังวานให้ลูกหรือเมียทำงานแทนเสียด้วย ที่
น่าขันหรือบางทีขันไม่ออกก็เมอลองคิดถึงค่าแรงของ
คนพวกนี้ เปรียบเทียบกับมูลค่าของเครื่องจักรกลนั้นๆ
ดู โดยเฉพาะถ้ายังนำไปเปรียบกับในประเทศที่จัดว่า
พัฒนาแล้วดูบ้าง

สิ่งที่เป็นบริการสาธารณูปโภคได้รับการปรับปรุงตาม
แบบอย่างนครที่เจริญแล้วแต่เป็นการทำแบบเฉพาะหน้า
และแก้ไขปัญหอย่างขอไปที เช่นคลองได้รับการถมเพื่อ
ใช้ขยายถนน ซึ่งทำให้เกิดปัญหาการระบายน้ำตามมาและ

เมื่อบ้านเมืองปูด้วยแผ่นคอนกรีตหรือแอสฟัลท์คอนกรีต
ทั่วไป การซึมของน้ำจึงมีน้อยลง ฝนตกหนักพัดเดียวจึง
เกิดเป็นคลองขุ่นตามซอยหลายซอย ต้องแก้ไขปัญหา
เฉพาะหน้าด้วยการตั้งเครื่องสูบน้ำเครื่องสูบน้ำเคลื่อนที่
ระดับถนนหลวงที่ไม่เคยมีการกำหนดตายตัวจึงทำให้เกิด
สภาพการแข่งถมดินเพื่อปลูกบ้านให้พื้นน้ำท่วม ผมต้อง
บอกขายบ้านผมไปในราคาขาดทุน เพราะเหตุว่าผม
ไม่อาจทนน้ำท่วมภายใน ๖ เดือนต่อไปได้ และไม่บังอาจ
ทนเด็กฝรั่งที่บังอาจจรดจักรยานมาพังรวบ้านผม แล้ว
เดินลอยนวลเข้ามาเหยียบเบ็ดตกปลาในบริเวณบ้าน
ของผมด้วย อย่างไรก็ตามในสภาพที่เป็นธรรมดาแล้ว ทุก
คนต้องยอมรับว่าเป็นบ้านเมืองได้มีการพัฒนาออกไปทุก ๆ
ด้าน ผมยังจำได้เมื่อตอนผมยังเป็นเด็ก พี่สาวผมใช้ไป
ดูระควันที่บางรักใกล้ค่ำวันหนึ่ง และบังเอิญขาดบัตรเมล
ไม่มี ผมต้องเดินกลับมาบ้านผ่านมาตามถนนสีลมซึ่งเปล่า
เปลี่ยวมืดคลุ้มสนั่น ผมจำได้ถึงความน่ากลัวของป่าช้าข้าง
ทาง และตอนที่ผ่านมาตามถนนเพชรบุรีขณะนั้น ผมมี
ความรู้สึกเหมือนเดินในป่าเปลี่ยวตามลำพัง เดียวกันเป็น

อย่างไรก็เห็นกันอยู่ จนกล่าวกันว่าถ้าหลบไปอยู่เมืองนอก
เพียง ๒ ปี กลับมาก็จำกรุงเทพฯ ไม่ได้เสียแล้ว

ค่าครองชีพเติบโตสูงขนมากในสมัยพัฒนา ประ-
เทศไทยเริ่มประสบกับปัญหาขาดดุลการค้าเป็นครั้ง
แรก ผมเคยคุยกับเพื่อนนักเศรษฐศาสตร์ดังเรื่อง
เขายิ้มและบอกกับผมว่าจะเป็นห่วงไปใย ในเมื่อดุลย์
ชำระเงินของเรายังได้เปรียบ ซึ่งก็จริงของเขาในเมื่อ
ความช่วยเหลือจากต่างประเทศยังมีอยู่ทั่วไป กิจกรรม
ท่องเที่ยวเป็นอีกสิ่งที่น่าสนใจตราต่างประเทศมาให้ นัก
เศรษฐศาสตร์อีกหลายคนมีความภาคภูมิใจในความ
มั่นคงของเงินบาท ผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐกิจจากต่าง
ประเทศให้คำชมเชยว่าฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศ
ไทยอยู่ในภาวะที่ก้าวหน้า ทุกคนพอใจในคำชมนั้น
ทำให้เกิดความประมาทไม่คิดถึงว่าสภาพการณ์นั้น ๆ
เป็นเพียงชั่วระยะเวลาหนึ่งของวงจรเศรษฐกิจซึ่งเปลี่ยนแปลง
รวดเร็ว

ผมเคยตั้งปัญหาคุยกับเพื่อนนักเศรษฐศาสตร์ ที่มี
ส่วนรับผิดชอบถึงเรื่องที่ว่าที่เรามองผลด้านเศรษฐกิจก็

นั้นล้วนแล้วแต่เป็นระดับชาติตามแบบอย่างของลัทธิเคนส์
เจ้าของแนวความคิดพัฒนาเศรษฐกิจอันลือชื่อเท่านั้น ทำ
ไม่ว่าเรามองในระดับเศรษฐกิจจุลบาง เช่นเรามองปัญหา
แยกแยะรายละเอียดออกไปเป็นเรื่อง ข้าว ยาง ดีบุก
หรือพืชไร่แต่ละอย่างสำคัญ เพราะแต่ละอย่างต่างก็เป็น
ปัจจัยสำคัญทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีบทบาทไม่เหมือนกัน คน
ปลูกข้าวซึ่งมีปริมาณมากถึง ๘๐% ของพลเมือง นอกจาก
จะไม่รวยแล้วยังมีหนี้สิน แต่ผู้ขายข้าวกลับรวยแทน การ
รักษาพันธุ์ข้าวและคุณภาพข้าวเพื่อรักษาตลาดต่างประเทศ
เราเคยเตรียมการกันบ้างหรือเปล่า และเมื่อประเทศที่เคย
ปลูกข้าวแข่งกับเราฟื้นตัวจากสงคราม เราพร้อมที่จะแข่ง
กับเขาอย่างไร เราพูดเรื่องยางพาราพันธุ์ใหม่ที่ให้น้ำ
อย่างมาก พูดถึงกองทุนช่วยเหลือผู้ปลูกยางพันธุ์ใหม่ด้วย
ความขมขื่น ด้วยสังเกตเห็นว่ามันเป็นโบว์แดง แต่ผู้ได้รับ
ประโยชน์จริง ๆ คือเจ้าของสวนใหญ่ที่รวยแล้ว ดีบุก—เรา
พูดถึงปริมาณผลิตที่เพิ่มพูนขึ้นจากสถิติ แต่เราไม่เคยคำนึง
ถึงเรโซระหว่างมูลค่ารับและมูลค่าจ่ายว่ามันลดน้อยลงแต่
อย่างไร เราสร้างความหวังกันเสียเลิศลอยว่าพื้นแผ่นดิน

ประเทศไทยจะไม่มีวันหมดคึกคักเป็นอันขาด เราพูดถึงป่า
สงวนแห่งชาติกันบนแผนที่ และมองผลผลิตจากป่าไม้กัน
แต่บนกระดาษจนลืมสภาพที่เป็นจริงว่าป่าสงวนแห่งชาติ
นั้นความจริงแล้วมีแต่ป่ายี้ ประชาชนอพยพเข้าไปทำมา
หากินหลายชั่วคนจนมีวัดปรากฏบนแผนที่แล้ว หลักรัฐา
ราชการยังคงสภาพเป็นป่าตงคิบอยู่นั่นเอง

เราภาคภูมิใจกับพืชไร่ใหม่ที่มีความสำคัญขึ้นมาหลัง
สงครามโลกครั้งที่ ๒ นี้เอง—ข้าวโพดและปอ เราลืมไปหรือ
ว่าพืชจำพวกข้าวโพดนี้เป็นพืชปลูกได้ทุกปี เราจะไม่พบ
กับผู้แข่งขันจากประเทศอื่นบ้างเกี่ยวหรือ ในเมื่อตลาด
ใหญ่ก็มีตลาดเดียวคือญี่ปุ่น ปอนั้นชอบที่ตอนแต่กรรมวิธี
กลับต้องการน้ำแซ่ ภาคอีสานปลูกปอกันมาก แต่ที่รัฐฯ
อยู่ว่าอีสานนั้นกันดารน้ำ แล้วเราจะภาคภูมิใจกับฐานะทาง
เศรษฐกิจของประเทศเราเพียงจากปากของชาวต่างประเทศ
ที่อาจเพียงพูดโดยมารยาทได้อย่างไร

เพื่อนผมในฐานะที่เป็นนักเศรษฐศาสตร์เต็มตัวได้ให้
อรรถาธิบายแก่ผมต่อไปว่า และด้วยปัญหา อย่างที่ผมตั้งข
มานั้นแหละ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีเป้าหมายที่จะต้องทำ

การพัฒนาเศรษฐกิจของเราในระยะยาว ซึ่งผมได้ตั้งปัญหา
สอบถามต่อไปอีกว่า เป้าหมายทางเศรษฐกิจระยะยาวเป็น
เป้าหมายรวม เนื้อแท้ของ การพัฒนา เศรษฐกิจ มีอยู่ว่าเพื่อ
ช่วยให้ราษฎร ได้ยุติกันดีขึ้นมีมาตรฐานการครองชีพสูงขึ้น
และในเมื่อ สภาพการ แจกแจง รายได้ ยังลักลั่น กันอยู่เช่นนี้
เรามีบริษัทอภิสิทธิ์ เรามีผู้มีอิทธิพล เรามีบริษัทในเครือ
แล้วเราจะช่วยให้รายได้กระจายในหมู่ราษฎรทั่วถึงได้อย่างไร
และข้อที่สำคัญที่สุดก็คือ ในเมื่อโครงการในแผนพัฒนา
ต่าง ๆ เกิดขึ้นจากข้าราชการเพียงกลุ่มเดียว ความผิดพลาด
ต่าง ๆ จะมีขึ้นไม่ได้เที่ยวหรือ และเมื่อเกิดขึ้นแล้วจะมีผล
สะท้อนแก่ราษฎรอย่างไร เพื่อนของผมอ้างอิงต่อปัญหา
ผมรู้ว่า ที่เพื่อน ของผมให้ คำอธิบาย มาแล้วเป็น หลักการ
ทั่ว ๆ ไป เมื่อมีโครงการลงทุนย่อมจะต้องมีสินค้า เศรษฐ
กิจหรือบริการทางเศรษฐกิจสนองรับ ราคาเครื่องอุปโภค
บริโภคที่แพงขึ้นระหว่างพัฒนาย่อมเข้ารูปรอยปกติ เงิน
ตราต่างประเทศที่เริ่มขาดดุลย่อมหมดปัญหาไป เพราะเรา
จะเริ่มมีสินค้าออกมาชดเชย ทั้งหมดเป็นลูกคิดวางแก้ว
หรือถ้าเป็นยุทธวิธีทหารก็เปรียบได้ว่าเหมือนมีแต่แผนโจมตี
โดยมิได้คิดจะตั้งรับเลย

เพื่อนผมคนนั้นรับราชการอยู่ได้ไม่นานก็ต้องลาออก
จากราชการไปผมรู้ว่าเขาลาออกมิใช่เพื่อไปหาตำแหน่งที่
มีเงินเดือนสูง ฐานะทางครอบครัวของเขามันคงดีไม่จำเป็น
ที่จะต้องคิดถึงเรื่องนี้ แต่เขาลาออกเพราะจิตใต้สำนึกมัน
ไม่ทำให้เขารู้สึกเป็นสุขขึ้นมาได้ ในเมื่อเขาเป็นนักเศรษฐ
ศาสตร์โดยบริสุทธิ์ใจ ทุกหน้าที่ที่เขาคิดใคร่ครวญโดยหน้าที่
ก็เพื่อความเจริญสุขของประเทศชาติบ้านเมืองของเขา แต่
เพื่อนผมผู้นั้นไม่ทราบหรือกว่า เหตุการณ์บางอย่างได้มา
ช่วยกู้สถานการณ์เอาไว้ เหตุการณ์นั้นก็คือกรณีพิพาทใน
เวียดนามที่ผลักดันให้สหรัฐเข้ามามีส่วนร่วมโดยตรง และ
ฐานปฏิบัติการแห่งหนึ่งของสหรัฐคือประเทศไทย ซึ่งมีทั้ง
ในด้านพลเรือนและทหาร ไม่มีใครตอบได้ถึงที่มาของ
ความตกลงใจในเรื่องนี้ อาจเป็นได้ทั้งสืบเนื่องมาจากปัญหา
เศรษฐกิจหรือการเมืองระหว่างประเทศ หรือการเมือง
ภายในหรือทุกๆ อย่างรวมกัน แต่ก็ได้ทำให้ปัญหาเศรษฐกิจ
ที่วิตกกังวลอยู่ได้จางหายไป เงินดอลลาร์อเมริกันหลังไหล
เข้ามาในประเทศ การหมุนเวียนของเงินจะอยู่ในหม้อคนที่
ยากจน ทำให้เกิดสภาพการเงินคล่องตัวขึ้น มีการลงทุนใน
ด้านต่าง ๆ มากขึ้น ย่นการค่าโรงแรมขยายตัวออกไป

เท่า ๆ กับการลงทุนในที่พักอาศัย ขณะเดียวกันก็มีการ
ขยายตัวในด้านสิ่งบำรุงความสุข หรือสิ่งฟุ่มเฟือยที่ไม่มี
คุณค่าทางด้านเศรษฐกิจควบคู่ไปด้วย คนไทยที่มีรสนิยม
ทางหาความสุขใส่ตัวอยู่แล้ว จึงพลอยเพลิดเพลิดไปกับสิ่ง
เหล่านี้เต็มที และดูจะติดเป็นนิสัยเอาจริง ๆ ถึงกับมีบาง
คนกล่าวว่ากินข้าวกลางวันโดยไม่มี ผู้หญิง ร้องเพลงให้ฟัง
จะกินข้าวไม่ลงเอาทีเดียว ในที่คลับหรือสถานรมณีย์ใน
เวลากลางคืนปรากฏว่ามีลูกค้าคนไทยมากกว่าต่างชาติ ทำ
ให้เกิดปัญหาเต็กวัยรุ่นอันเป็นปัญหาสังคมที่ยุ่งเหยิงอยู่ทุก
วัน^๕

ปรากฏการณ์ดังกล่าว จะเป็นไปได้ด้วยเจตนารมณ์
 อย่างไร ก็แล้วแต่มี ผลดีชั่วระยะ แต่ก่เกิดผลสะท้อน
 อย่างมหันต์ เพราะฉะนั้นเมื่อสภาพการณ์สงครามใน
 เวียดนามเปลี่ยนแปลงไปสภาพการเมือง ทหารอเมริกัน
 เริ่มทยอยกันกลับประเทศ การถอนตัวหมายถึงการ
 หมนเวียนของกระแสเงินข้อมชะงักลง สิ่งที่น่าเสียด
 ก็เกิดขึ้นสะพัดนั้นทรูบลงเหมือน แสงเทียนใกล้จะดับ
 ประชาชนที่คุ้นเคยกับระบบ การเงินคล่องตัวต่างกลับ
 ตัวไม่ทัน ทำให้มีผลด้านจิตใจตามมา เมื่อผนวกกับ
 ความคับแค้นที่สะสมมานานแล้ว จึงเปิดช่องว่างให้ลัทธิ

การเมืองฝ่ายซ้ายเข้าแทรกแซงได้มากขึ้น ความแตกต่าง
ต่างในระหว่างความพึงพอใจของของกลุ่มคนส่วน
น้อยกับการดำรงอยู่อย่างเร้นลับ อย่างไม่มีอนาคต
ของชนส่วนใหญ่ ทำให้ช่องว่างนั้นขยายตัวกว้างออกไปทุกที
มีการพูดถึงความไม่เป็นธรรมในสังคมมีการ
แตกแยกความคิดเห็นและมคคอกถกรรจเพิ่มชน คน
บางกลุ่มบานคณะให้เหตุผลเข้าข้างตนเองว่า เหตุการณ์
ที่เกิดขึ้นเป็นการสร้างชนเพื่อหวังผลในการเมืองบ้าง
บ้างกว่าเป็นเรื่องธรรมดา ของสังคมที่ขยายตัว แต่ข้อ
เท็จจริงที่สภาพของ สังคมที่กำลังเสื่อมลงนั้นเป็นสิ่งที่
ไม่มีใครปฏิเสธและส่วนที่เสื่อมโทรมอย่างมากนั้นเป็น
เรื่องของจิตใจมากกว่าทางด้านวัตถุ เป็นสิ่งที่คนมอง
เห็นและวัดได้ยากกว่าเสื่อมไปแล้วมากน้อยเพียงใด ปฏิ
กิริยาของคนวัยรุ่นโดยเฉพาะนิสิตนักศึกษา ที่จะเป็
กำลังแก่ชาติบ้านเมืองข้างหน้ามันแนวโน้มไปในทางที่ไม่
มีความรับผิดชอบและสำนึกในหน้าที่มากขึ้นทุกที คน
บางคนถือว่า ปราบฏุกการณดังกล่าวเป็นยุคสมัยของ
โลก ควรจะทำตัวให้เหมือน กาบมะพร้าวที่ลอยตาม

กระแสน้ำไป แต่ก็ไม่ควรลืมว่าคนท่แข็งแรงเท่านั้นท่จะ
อยู่รอดได้ในโลกปัจจุบัน และชาติท่มีวินัยเท่านั้นท่จะ
อยู่ได้ต่อไปในโลกนี้ เราจะทำอย่างไรกันดี...

ปรัชญาของนักปกครองมีอยู่ว่า ปกครองท่ต้องอึดปึก
ครองง่าย ทำนองเดียวกันนักการทหารท่พิศุคว่ากองทัพเงิน
ค้ำยท่อง จึงเป็นเรื่องท่ยืนยันชัดแจ้งว่า การแก้ไขปัญหาสัง
คมท่กำลังนับวันจะเสื่อมโทรมลง จะต้องอยู่ที่การแก้ไขปัญ
หาเศรษฐกิจเป็นสำคัญ การแก้ไขนี้จะต้องให้ถูกกับสภาพ
ทางปัจจัยเศรษฐกิจของแต่ละประเทศ ต้องให้ถูกกับสภาพ
ของสังคมของประเทศ หรือ ให้ถูกกับนิสัยใจคอและความ
เป็นอยู่ของพลเมืองนั้น ๆ ค้ำย และเมื่อประเทศไทยได้
เริ่มมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๔ โดยแบ่ง
ออกเป็นแผน ๆ ไป แต่ละแผนมีอายุ ๕ ปี เวลาได้ล่วงเลย
มาจนมีสุดท้ายของแผนท่ ๒ แล้ว นับว่าประเทศไทยได้รับ
การพัฒนามานานพอสมควร น่าจะมีผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ
บ้างไม่มากก็น้อย แต่ด้วยเหตุใดเล่าถึงได้เกิดมีภาวะ
เสื่อมโทรมทางเศรษฐกิจขึ้นจนได้ หรือว่ามีความพลาดเกิด
ขึ้นในแผนพัฒนา ถ้ามี เกิดขึ้นตรงไหน และทำไมจึงเกิด
ปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาท่ผมอยากรู้

ความคิดของผมวนกลับไประลึกถึงตอนที่ผมลาออกมาจากบริษัทเหมืองแร่ของรัฐบาลใหม่ ๆ ตอนนั้นเป็นตอนที่ผมยังมีทรัพย์สินสมบัติติดตัวอยู่มากพอใช้ เพราะผมบังเอิญได้รับทรัพย์สินสมบัติตกทอดมาจากน้ำและพี่ ความคิดของผมตอนนั้น คืออยากลงทำอะไรให้มันมีประโยชน์แก่ส่วนรวมมากกว่าจะนั่งกินนอนกินจากค่าเช่า ยิ่งให้กูกินดอกเบี่ยนนั้นผมไม่ชอบเอาทีเดียว เพราะฉะนั้นเมื่อมีเพื่อนฝูงมาชวนทำอะไรที่ผมเห็นชอบด้วย ผมเป็นต้องร่วมลงทุนด้วยเสมอ โครงการลงทุนที่เสนอมานี้แต่ละอันก็เห็นชัดใสแจ้วดีแต่เบื้องตันทุกอันไป แต่เมื่อทำไปได้ไม่นาน สิ่งที่เราคิดไม่ถึง หรือ ไม่ได้คิดมันเข้ามายุ่งด้วยมากมายเหลือเกิน ลงท้ายเข้าตำราต้นทุนหายปลายทุนหลุด และทรัพย์สินสมบัติก็ร่อยหรอลง และได้ตามป่ามไปจนถึงทรัพย์สินของเมียผม จนเมียผมเองต้องขอร้องผมให้ยุติการลงทุนเสียที ถ้ารายได้เรายังน้อยก็นั่งกินทุนที่เหลือไปก็ยังมีชีวิตอยู่ต่อไปได้นานกว่า ผมจำต้องเชื่อเมียของผมเพราะความผิดทั้งหมดนั้นผมสำนึกว่าเกิดขึ้นจากผมคนเดียว ผมไม่บังควรที่จะให้เมียผมเข้ามามีส่วนรับบาปด้วยเลย ขณะเดียวกันผมก็

ยังคลางแคลงใจอยู่ว่าการทำผิดครั้งแรกนั้นไม่น่าจะหมายความว่า ผมต้องทำอะไรผิดทุกครั้งไป สุภชาติฝรั่งก็เคยว่าไว้ คนไม่เคยทำความผิดคือคนที่ไม่ทำอะไรเลย เพราะเพื่อน ๆ ผมที่เคยล้มเหลวมาด้วยกัน ต่อมาเขาได้ปลุกปล้ำตัวใหม่ และประสบกับความสำเร็จในทางหนึ่งทางใดจนได้ ผมนั้นไม่อาจทำอะไรได้เพราะต้องตามใจเมียผม ผมหันกลับมารับราชการตามเดิม อย่างไรก็ตามก็ดี ความผิดพลาดต่าง ๆ ยังฝังใจผมอยู่ ซึ่งผมได้ยอมรับแก่ตัวเองว่า ความผิดพลาดนั้นมันเกิดจากการอ่อนต่อประสบการณ์ของผมและเพื่อน ๆ นั้นเอง ในโลกนั้นมันยังมีสิ่งที่ผมจะต้องเรียนรู้อีกมาก และมากมายหลายอย่างมันไม่มีสอนในหนังสือตำรา การได้ปริญญาบัตรจากมหาวิทยาลัยนั้นเป็นเพียงบัตรผ่านประตูเข้ามาสู่เวทีชีวิตเท่านั้นเอง ไม่ได้หมายความว่าอะไรมากไปกว่านั้น ผมรู้ว่าในโลกของธุรกิจนั้นไม่มีการปราณีใคร ใครทุนใหญ่ย่อมได้เปรียบ เอาความเป็นเพื่อนมาใช้ เอาความเป็นกันเองมาปกครองธุรกิจนั้นเป็นอยู่ไม่ได้ เทคนิคการผลิตก็เช่นเดียวกัน ผลิตอะไรออกมาได้ ไม่ได้หมายความว่าความพอใจจะหยุดเพียงแค่นี้

นี้ ยังต้องคำนึงถึงคุณภาพและต้นทุนการผลิตด้วย สิ่งที่จะบีบบังคับเราในบั้นปลายคือตลาด ซึ่งเป็นสิ่งคอขาดบาดตายที่เราจะมองข้ามเสียมิได้ เพราะตลาดนั้นมีชาติมีเชื้อและมีพวกมีพ้องเหมือนคนเราเหมือนกัน ตลาดที่เป็นของคนจีนเขาจะช่วยเหลือสินค้าที่ผลิตโดยฝีมือคนจีนด้วยกัน มากกว่าสินค้าไทย แม้ว่าสินค้าคนไทยจะมีคุณภาพดีกว่าก็ตามที เงินทุนก็เช่นกัน เขาจะช่วยเหลือกันเองในหมู่เขา ประสบการณ์เหล่านี้ผมเรียนรู้ด้วยเหงื่อและน้ำตา และด้วยความหมกตัว เพราะฉะนั้นเมื่อจะต้องพูดถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจของชาติ ทำให้ผมมีความสงสัยเกิดขึ้นว่า จะต้องมีจุดอ่อนเกิดขึ้นที่ไหนสักแห่ง หาไม่แล้วภาวะเศรษฐกิจของไทยเราคงจะไม่เลวร้ายถึงเพียงนี้ และสิ่งที่ผมวิตกหนักหนา ก็คือการขาดประสบการณ์นี้แหละ เพราะผมเองนั้นได้เคยเจอกับตัวเองมาแล้ว

สิ่งแรกที่เราน่าจะถามตัวเองก่อนว่า เราช่างไม่เฉลียวใจถึงกลไกในการพัฒนาบางอย่างที่อาจบกพร่องบ้าง เชี่ยวหรือ เพราะแม้แต่เครื่องจักร เครื่องยนต์ยังซำรุดทรุดโทรมแปรเปลี่ยนสภาพได้ ซึ่งต้องการซ่อมแซมหรือ

เปลี่ยนอะไหล่เป็นครั้งคราวเหมือนกัน แล้วด้วยเหตุใดที่
แผนพัฒนาอันเกิดจากสมองคนกลุ่มน้อย และทั้งยังต้อง
อาศัยการปฏิบัติจากคนอื่นประเภทหนึ่ง การเปลี่ยนแปลง
ของธรรมชาติและสังคมเฉพาะหน้าก็เป็นสิ่งยอมรับว่ามีได้
เพราะเป็นสังคมที่มีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา ทำให้ไม่ถึง
จะมีบกพร่องไม่ได้ ไม่เห็นเป็นการนำเสียหายหรือเสียหาย
แต่อย่างใดในการยอมรับข้อเท็จจริงอันนี้ จากข้อเท็จจริง
อีกเหมือนกันแต่ในทางปฏิบัติ ปรากฏว่าการยอมรับนั้น
จะเท่ากับเป็นการประกาศความบกพร่องของตัวเอง ไม่มี
ใครอยากทำ เพราะสังคมของเรานั้นคอยซ้ำเติมคนผิด
กฎที่ไม่เจตนาที่จะทำผิดแต่อย่างใด สังคมของเรา
จึงมีแต่คนที่คอยรับชอบแต่ไม่มีคนรับผิดชอบ จนเป็นที่
ล้อเลียนกันเองอยู่ทั่วไป เพราะฉะนั้นจึงไม่เป็นของ
แปลกประหลาดอันใด ที่การทำงานจึงเป็นแบบมัดสวะ
ให้พันกันไต่บ้านของตัว คนอยากดังจึงมีมากขึ้นใน
สังคม และขณะเดียวกันคนทำงานจริง ๆ จะมีน้อย
ลงทุกที ทว่าการทบ้งเอิญเกิดมีเรื่องอะไรที่แสดงถึง
ความไม่สำเร็จ หรือความไม่เรียบร้อย จะเห็นได้ว่า
ผู้ใหญ่ผู้ควรรับผิดชอบนั้น ๆ กลับโยนความผิดให้ผู้

น้อยไปเสีย บางทีถึงกับต้องควานหาตัวแพะรับบาป
กันทีเดียว แล้วใครเล่าที่จะม่แ่กใจทำงาน ผลสะท้อน
มันจึงมาตกอยู่กับประชาชนนั่นเอง ประจักษ์พยานที่
พอจะหาตและศึกษาเปรียบเทียบได้คือการประชาสัม-
พันธ์ ทัมอยู่ทั่วไป ทุกคนจะพยายามออกแต่ข่าวดี ๆ
แต่ถ้าข่าวใดที่แสดงถึงข้อบกพร่อง ทุกคนจะหุบปาก
เงียบกันหมด ทง ๆ ที่หลักการประชาสัมพันธ์มันมี
อยู่ว่า ต้องพูดความจริงด้วยข้อเท็จจริงให้แจ่มแจ้งจน
สังคมเข้าใจถึงความบกพร่องนั้น ๆ เพราะเราต้องยึด
ถือหลักการว่าคนไม่เคยทำผิดคือคนไม่ทำอะไรเลยเป็น
บรรทัดฐาน ด้วยเหตุเช่นนั้นจนกลายเป็นอุปนิสัยที่ทำ
ให้สังคมไม่ยอมรับความจริง ชั้นแรกก็หลอกตัวเอง
ต่อไปก็หลอกคนอื่น ๆ ในที่สุดสังคมทั้งสังคมก็ตั้งอยู่
บนความหลงผิด เรานึกว่าบ้านเมืองเรากำลังเจริญ
ใครทักเราก้โกรธหาว่าจะบ่อนทำลายเรา ใครชมเราก้
ว่าเป็นมิตร เราจะเรียกมันเป็นต้นตอของความเสื่อม
ได้หรือไม่ ผมต้องเขียนเรื่องนี้เพราะมีความประสงค์เพียง
อยากให้เราสอตส่องคุตัวเราเองด้วยใจที่ไม่มีอคติ ไม่มี
ใครทรอกที่ตำหนกหมด ทุกคนต้องทำผิด ถ้าไม่ด้วยความ

จงใจแล้วอย่าไปทับถมเขาให้หมดกำลังใจ เว้นเสียแต่พวก
ที่มีเจตนาและมิชฌาติฐิ รู้ตัวว่าทำผิดแต่ยังค้นทุรังทำต่อไป
เท่านั้น ที่สำคัญเราต้องสร้างความนึกคิดใหม่ให้สังคมรับ
ไปให้จงได้ คือให้คนกล้าทำโดยไม่ต้องกลัวผิด การแก้
ไขปัญหาส่วนรวมที่กระทำกันอยู่มักจะใช้วิธีตั้งกรรมการซึ่ง
ถ้าเป็นเรื่องนโยบายที่แย้งกันอยู่ระหว่างหน่วยราชการ ด้วย
กัน การตั้งคณะกรรมการเพื่อศึกษาสู่ทางขจัดข้อขัดแย้ง
เป็นสิ่งดี แต่เราต้องยอมรับว่ามีกรรมการอีกหลายคณะ
เกิดขึ้นเพราะผู้รับผิดชอบไม่ปรารถนาที่จะรับผิดชอบ กรรมการ
เช่นว่านี้จึงเสียเปล่า ทั้งยังเบียดเบียนเวลาที่จะแก้ไขปัญห
อื่น ๆ ด้วยซ้ำไป เป็นที่บ่นกันเองแม้แต่ตัวบุคคลที่มีหน้า
ที่เป็นกรรมการเองด้วย

การจัดตั้งกรรมการมีเทคนิคซับซ้อน จะให้ดูใจ
ใครก็ได้ จะให้ความคิดของใครตกไปก็ได้ เพราะขึ้นอยู่กับ
กับผู้เสนอตั้ง ผมมีประสบการณ์ในเรื่องนี้มากพอๆ เพราะ
เคยเข้าไปมีส่วนร่วมมาหลายคณะแล้ว คิดว่านำมาเล่ากัน
เสียบ้างก็ดี คนรุ่นหน้าจะได้สังวรณไว้ เทคนิคง่ายๆ ที่
ใช้ก็คือ ตั้งตัวบุคคลที่ว่านอนสอนง่ายเข้าไปร่วมคณะ คน
หัวแรงหรือบุคคลที่จำต้องรับเอามาร่วมคณะมีกี่คน ก็ตั้ง

บุคคลว่าง่ายเข้าไปให้มีจำนวนท่วมท้นเสียก็จบกัน โดยไม่ต้องให้ประธานเข้ามาร่วมชี้ขาดได้เลย ยังเป็นการแสดงออกของวิถีทางของระบอบประชาธิปไตยและได้หน้าตาด้วยซ้ำไป นิสัยคนไทยนั้นโดยปกติวิสัยแล้วเป็นคนขี้เกรงใจอยู่ในตัว ความคิดที่จะไปทะเลาะกับผู้มีอาวุโสกว่าในที่ประชุม^๕ นั้นมีโอกาสน้อยอยู่แล้ว เว้นเสียแต่เพื่อรักษาหลักการนั้นไว้ เพราะฉะนั้นเมื่อประธานซึ่งเป็นคนดีแม้คิดจะอ่อนแอกล่าวนำ หรือชวนที่ประชุมให้ลงมติในเรื่องใดที่ตนไม่เห็นด้วย ก็มักจะเรียกเสียงคล้อยตามด้วยความเกรงใจจากที่ประชุมได้เสมอ เท่า ๆ กับการประชุมบางครั้งและบางแห่งที่เริ่มต้นด้วยประธานและนำโดยประธานตลอดรายการ ที่ประชุมมีหน้าที่เพียงรับฟังและสนับสนุน แต่เมื่อรายงานการประชุมออกมาก็มักจะสรุปว่าที่ประชุมเห็นชอบกันเป็นเอกฉันท์^๕ ทั้ง ๆ ที่ผู้เข้าร่วมประชุมนั่งเฉยกันหมดอย่างนั้นก็เหมือนกัน บันทึกการประชุมจึงควรมีหลักการและหลักฐานพอควร เพราะที่เป็น ๆ กันมาเพื่อตามใจประธานกันทั้งนั้น แต่เมื่อมีความผิดพลาดเกิดขึ้นประธานนั้นแหละมักจะโยนความผิดให้กรรมการร่วมคณะไป คำว่า “คนของผมไม่ดี” จึงเป็นคำพูดที่ชินชาไปแล้ว กรรมการอีกประ-

ประเภทหนึ่งถือกรรมการระหว่างหน่วยงานที่ต้องการประสานนโยบาย ถ้าบังเอิญหน่วยงานหนึ่งเกิดได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าของเรื่อง หน่วยงานอื่นเกิดไม่พอใจก็จะส่งผู้แทนไปประชุมอย่างเสียมิได้ การประชุมก็ไม่บังเกิดผลดีแต่อย่างใด เพราะผู้ไปประชุมอาจมีประสบการณ์แต่เรื่องนก เมื่อต้องไปประชุมเรื่องช้างเข้าจึงต้องนั่งเป็นเบือไป หรือไม่ก็พูดอะไรเซยๆ ออกมาไม่เข้าเรื่องกันเลย เป็นต้น อีกประเภทหนึ่งจะถือว่าต้องไปร่วมประชุมเพราะเป็นหน้าที่ วันนี้อาจให้คนนี้ไป อีกวันหนึ่งอาจให้คนอื่นไปบ้าง เลยไม่อาจติดต่อกัน ถ่ายทอดเรื่องราวได้ถูกต้อง จึงไม่เป็นของแปลกประหลาดที่ผู้แทนหน่วยงานเดียวกันไปแย้งกันเองก็มี ข้อสำคัญที่สุดผู้แทนไปร่วมประชุมมักจะไม่ได้รับมอบอำนาจอะไรเลย ไปประชุมอาจออกเสียงอะไรไว้เป็นมติกันแล้ว กลับมาถึงผู้บังคับบัญชาไม่เล่นค้ำยไม่เอาค้ำย อย่างนี้ก็มีและดูเหมือนจะไม่ค่อยเลยที่เดียว

เครื่องมือสำคัญที่ทำให้การ ประชุม แก้ไข ปัญหา
 นโยบายไม่ขอยุติเกิดขึ้นได้จึงอยู่ที่ "คน" และสาเหตุ
 สำคัญก็คือหาความเข้าใจในเรื่องนโยบายไม่ได้ คำว่า
 นโยบายนี้เกือบจะเป็นคำหวงห้ามเอาทีเดียว ถ้าใครไป
 ขันใช้พูดพอร้ายดวงชะตาจะตกกันง่าย ๆ ถ้าเป็น
 คำสั่งนอกเหนือจากงานประจำก็จะบอกว่าไม่เป็นนโยบาย
 เพราะเป็นที่เข้าใจกันว่านโยบายต้องมาจากคณะรัฐมนตรี
 ผ่านมาทางรัฐมนตรีตามลำดับ การแก้ไขปัญหาน
 นโยบายเฉพาะหน้าจึงทำได้ยาก เพราะทุกอย่างจะต้อง
 นำเสนอขึ้นไป ซึ่งต้องการพิจารณาและต้องการทวงเวลา

มากตรงหรือบ่อยครั้งฝ่ายเขาของเรื่องจะแย่งความคิด
เห็นกันเอง เป็นเหตุให้เรื่องต้องเก็บล้นชกเงียบอยู่
หรือไม่เช่นนั้นก็จะต้องย้อนถามไปว่า มันโยบายอะไร
หรือจะให้ทำอย่างไร นักรัฐศาสตร์อ่าวโซ่ท่านหนึ่งเคย
ให้บรรดาธิบายว่า นโยบายต้องเริ่มมาจากผู้ปฏิบัติงาน
ก่อนโดยเสนอความคิดเห็นมาหลาย ๆ อย่าง พร้อม
ทั้งแจ้งผลดีผลเสียของแต่ละอย่าง เมื่อมีการตัดสินใจ
อย่างไร จึงหมายความว่านโยบายเฉพาะหน้ามีอยู่
อย่างนั้น อีกอย่างหนึ่งผู้ปฏิบัติทั่ว ๆ ไปมักมีความรู้
สึกว่า นโยบายเป็น เสมือน กฎหมายที่ แต่ละต้อง ไม่ได้
และแก้ไขเปลี่ยนแปลงไม่ได้ จึงมีหลายเรื่องหลาย
กรณีที่มีการปฏิบัติอะไร ๆ ที่ล้าสมัยอยู่มาก นโยบาย
หลายอย่างกลับกลายเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา
เศรษฐกิจไปเสียด้วย น่าจะให้เป็นที่แจ่มแจ้งผันเสีย
ตั้งแต่เบื้องต้นเลยว่า นโยบายทุกอย่างนั้นต้องเปลี่ยน-
แปลงได้ตามสภาพการณ์เฉพาะหน้า และตามกาลเวลา
ภายใต้หลักการที่ว่าเพื่อประโยชน์ของประเทศชาติเป็น
สำคัญ ข้อขัดแย้งระหว่างคนหนุ่มกับคนแก่ดูเหมือนจะ
อยู่ตรงที่จุดคนเป็นส่วนใหญ่ คนแก่นั้นความทรมประสบ

การณ่มาก และเวลาการทำงานเหลือน้อย จึงมักไม่
อยากเสี่ยงทำอะไรโดยไม่จำเป็น ส่วนคนหนุ่มนั้น
อยากจะทำทันที และพร้อมที่จะรับผิดชอบหรือแก้ไข
ปรับปรุงเมื่อมีการผิดพลาดเกิดขึ้น ถ้าจะมีใครถามว่า
ควรจะทำอย่างไร คำตอบที่คิดว่าควรเป็นก็คือว่านโยบาย
นั้น จะต้อง แจ่มชัด พอที่ จะไม่เกิด วิตติกังวล าระ
หว่างผู้ปฏิบัติงาน หรือระหว่างหน่วยงาน เมื่อจะส่ง
คายนโยบายข้อขัดข้องต่าง ๆ ก็ควรจะทำกันเสียคราว
เดียวจะเป็นในรูปจัดสัมมนาหรือตั้งคณะกรรมการก็ตาม
เมื่อขอยุติประการใดก็หันหน้ากลับมาปฏิบัติไปตามนั้น
ไม่ใช่ไปจัดสัมมนาเพื่ออยากจะดัง เสร็จแล้วก็แล้วกัน
ไป ทงหมดคนพูดไปแล้วเป็นเรื่องของ "คน" ทงสน

เรื่องของคนหนุ่มนั้นเราต้องยอมรับว่าความกระตือ
รือร้นนั้นเป็นของดี ความกระตือรือร้นเองก็ไม่จำเป็นต้อง
มีเฉพาะในคนหนุ่ม การปฏิบัติงานของชาติก็มีใช้จะมาวิ่ง
แข่งหรือเอาแรงเข้าดม แต่เป็นงานที่ต้องผนวกประสบ
การณ์เข้าไปด้วยอย่างมาก ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่น่า
จะใช้เป็นนิตศันอุทธาหรณ์ในเรื่องนี้ได้ดี ญี่ปุ่นสมัยใหม่
พยายามจะส่งเสริมคนหนุ่มด้วยวิธีการที่จะกดขี่ให้แข็งแรง

พอที่จะพักเป็นตัวได้จึงจะพัก หรืออีกนัยหนึ่งจะหัดคน
หนุ่มเตรียมไว้ ต่อให้เก่งอย่างไรก็ยังไม่ให้มีตำแหน่งรับ
ผิดชอบจนกว่าจะมีอายุ ๓๐ ปีล่วงไปแล้ว ของเราก็น่า
คิด และมีหลักฐานทราบว่า เป็นรัฐประศาสนนโยบายมาตั้งแต่
ต้นกรุงรัตนโกสินทร์แล้วเหมือนกัน

เป้าหมายของการพัฒนาเศรษฐกิจของเราก็มีคนสัก
กี่คนที่ติดตามผลว่าตรงตามเป้าหมายหรือไม่ เคยมีบ้าง
เป็นครั้งคราวที่มีที่ทำจะเอาจริง แต่แล้วก็ต้องล้มเหลวไป
เอง เพราะไม่รู้จะติดตามอย่างไรและจะใช้มาตรการอะไร
ไว้ เพราะโครงการหรืองานที่เกิดขึ้นบางครั้งหรือบางครั้ง
มันสนับสนุนจนแยกไม่ออก เพราะอะไรหรือ ก็เพราะโครง
การที่มันเกิดขึ้นมันเกิดจากหายไปหาหัว หรือจากล่างไปหา
บนอย่างที่คุณมาแล้ว จริงอยู่ได้มีการแถลงและประเมินผล
ของการพัฒนาออกมาในรูปร่างความเติบโตของผลิตภัณฑ์รวม
ของชาติ หรือในรูปของรายได้ต่อบุคคลว่าได้เพิ่มขึ้นจาก
ปีฐานเท่าใดในอัตราร้อยละเท่าใด ตรงตามเป้าหมายหรือ
ไม่ ธรรมชาติเหล่านี้เป็นเพียงธรรมชาติแสดงภาวะเศรษฐกิจ
รวมเท่านั้น แต่ไม่ได้แสดงถึงซึ่งเข้าไปถึงภาวะเศรษฐกิจ
เฉพาะอย่างแต่อย่างใด และข้อสำคัญจะมีใครถามตัวเอง

บ้างหรือไม่ว่าตัวเลขของ เศรษฐกิจรวม เกิดขึ้นได้ อย่างไร
นักสถิติจะใช้คำว่าตัวเลขเกิดจากการสุ่มและ ประเมินมูลค่า
จากราคาปานกลาง มีใครคิดบ้างหรือไม่ว่าปริมาณผลิต
ข้าวไม่ตรงกับตัวเลขที่สุ่มได้มา และข้าวนั้นขายไม่ได้ทั้ง
หมด ถ้าเป็นจริงตามนี้ตัวเลขที่ประเมินก็ผิด มูลค่าก็ผิด
และครรชนก็ผิด อัตราขยายตัวของเศรษฐกิจเฉพาะอย่าง
ก็เกิดขึ้นด้วยนัยเดียวกัน และมีโอกาสผิดพลาดได้เท่ากัน
ในเมื่อระบบเศรษฐกิจบ้านเรายังมีส่วน ของเอกชนร่วมอยู่
ด้วย การลงทุนของเอกชนก็มีอยู่ เป้าหมายที่ตั้งไว้เป็น
เป้าหมายรวม ฉะนั้นจึงเป็นไปได้เหมือนกันที่การขยายตัว
ด้านเศรษฐกิจมาจากการลงทุนของเอกชนมากกว่าส่วนรัฐ
ถ้าเป็นจริงตามนี้แปลว่าการลงทุนของรัฐจะเสียเปล่า แต่
ความจริงนั้นการลงทุนของรัฐมิได้เสียเปล่าหมด เพราะ
ในค่านับบริการสาธารณูปโภคนั้น ผลได้มาจากการลงทุน
ของรัฐแทบทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นที่น่าใคร่ครวญเป็นพิเศษ
จึงได้แก่การลงทุนของรัฐในค่านอื่น ๆ มากกว่า

หลัก การ ตั้งงบประมาณ ของรัฐเท่าที่เป็น อยู่
สังเกต เห็นได้ว่า ทกหน่วยงานจะ ต้องใช้แบบ ก้าวหน้า
ด้วยกันทั้งนั้น กล่าวคือ งบประมาณจะต้องเพิ่มขึ้น

ทุกปีไป หากไม่แล้วจะถูกเพ่งเล็งได้ว่าเป็นพวกถอย
หลังเข้าคลองเป็นที่เสียหายแก่ผู้บริหารได้ เมื่อเป็น
เช่นนั้นแล้วจึงจำเป็นต้องขวนขวายหาอะไรมาทำ
ทั้ง ๆ ที่ไม่ควรทำ โครงการและงานอะไรที่ไม่มีผลดี
ทางเศรษฐกิจจึงเกิดขึ้นด้วยเหตุนี้ เพื่อที่จะให้โครง
การและงานเช่นว่านี้เป็นที่น่าเลื่อมใสและผ่านไปได้ จึง
จำเป็นต้องสร้างสิ่งล่อใจโดยทำให้เป็นเรื่องเทคนิคชน
ส่วนเป้าหมายนั้นก็จับใส่เอามาประกอบพอบตาไปได้
ทั้ง ๆ ที่อยู่แก่ใจว่าถ้าไม่มีโครงการหรืองานนี้ ผล
ผลิตก็เป็นตามเป้าหมายอยู่ดี เพราะเป็นผลผลิตรวม
มาจากส่วนเอกชน อีกประการหนึ่งงานส่วนรัฐนั้น
ถือขนาดและปริมาณงานเพื่อวัดความดีความชอบและ
ปูนบำเหน็จรางวัลหัวหน้าหน่วยงาน จึงเป็น ของ
ธรรมดาออกเหมือนกันทุกคนต้องพยายามขยายหน่วย
งานของตนให้ใหญ่ยิ่งขึ้นไป งานระดับแผนกต้อง
ขยายเป็นระดับกอง จากกองก็เป็นกรมทั้ง ๆ ที่ยังไม่
ควรเป็น นับเป็นภาระแก่งบประมาณหรือการลงทุน
ของรัฐมิใช่น้อย และก็เป็นที่ล่อเลียนในหน้าหนังสือ
พิมพ์ถึงข้าราชการลังาน มีการนั่งอ่านหนังสือพิมพ์

ดูดโอเลี้ยงกันอยู่เป็นประจำ และเป็นช่องทางให้เล่น
พรรคเล่นพวกได้สะดวก การแก้ไขระบบบริหารงานจึง
เป็นวิธีหนึ่งที่จะแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจได้ แต่ใครเล่า
จะกล้าทำ เพราะการดูข้าราชการในรัชสมัยพระบาท
สมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นสาเหตุอันหนึ่งที่มา
ซึ่งการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองเป็นที่รู้จักกันอยู่
ทั่วไป

การใช้เงินเกินความจำเป็นในวงจรรเศรษฐกิจ นัก-
เศรษฐกิจหน้าไหนก็บอกกันได้ทั้งนั้นว่าผลตามมาก็คือเงิน
เฟ้อ ของแพงขึ้นหรือค่าของเงินถูกลง แต่นักวิชาการจะ
ปลอบใจตัวเองว่า นั่นเป็นเรื่องธรรมดาของการพัฒนา
เพราะต่อไปเมื่อมีสินค้าเศรษฐกิจสนองรับ ค่าของเงินจะ
มั่นคงขึ้น นั่นก็พูดในลักษณะที่ตลาดอุดมสมบูรณ์ ผลิต
อะไรขึ้นมาก็ขายกันจนหมดสิ้น ท้ายยุคมคคิเช่นนี้การกู่
เงินก็กลายเป็นสิ่งจำเป็นและเป็นเครื่องมือที่ใช้เร่งรัดการ
พัฒนา ผู้เชี่ยวชาญทั้งหลายต่างก็สนับสนุนเพราะตัวเลข
มันสวยในกระดาษ แต่ในทางปฏิบัตินั้นชวากหนามมันมี
อยู่ทุกหนทุกแห่ง สะกุดนั่นคิดนี่ และเกิดมีงานเฉพาะ

หน้าที่ต้องแปลเปลี่ยนรูปงานกำหนดงานไปบ้าง เพื่อประโยชน์อย่างโน้นบ้างอย่างนี้บ้าง และในเมื่อตลาดมันไม่สมบูรณ์เสียอย่าง การดำเนินงานก็ไม่เป็นไปตามแผน แล้วทำไมภาวะเศรษฐกิจจึงจะไม่เสื่อมโทรมเล่า เพราะสินค้าเศรษฐกิจมันไม่เป็นไปอย่างที่คาด การแจกแจงรายได้ก็ยุ่งเหยิง เข้าแบบเงินไม่ถึงมือประชาชนนั่นเอง แล้วจะให้ประชาชนสุขสบายได้อย่างไร

มีใครพูดถึงหนี้ประชาชาติกันบ้าง เห็นมีแต่พูดถึงรายได้ประชาชาติกันทั้งนั้น หน้าที่ประชาชนสะสมกันมา หรือพูดตามภาษานักบัญชีว่ายกยอดกันตลอดมาในหมู่ผู้ผลิตสินค้าเศรษฐกิจทั้งหลาย รวมทั้งผู้ให้บริการด้วย อันได้แก่ชาวนา และข้าราชการ คนประเภทนี้จะแบกหนี้กันมาตลอด และมีอัตราเพิ่มขึ้นหรือลดลงอย่างไร มีการศึกษาบ้างหรือเปล่า อย่างที่ทำการศึกษาได้บ้างคือกรณีธนาคารและหนี้รัฐบาล แต่นั่นเป็นส่วนหนึ่งเท่านั้น ทำไมถึงจะต้องไปตีใจกับรายได้ประชาชาติต่อบุคคลเพิ่มขึ้นด้วย ในเมื่อไม่ได้คิดถึงหนี้ประชาชาติ อำนาจซื้อที่ตกต่ำเพราะมันมีหนี้เข้ามาเกี่ยวไม่ใช่เพราะตรรกะนี้ค่าครองชีพมันขึ้นสูงแต่อย่างเดียว ปัญหาเหล่านี้ใครจะแก้และจะแก้ยังไง

ถึงจะมีโครงการช่วยเหลือชาวนาเรื่องทีนา แต่ถ้าไม่คิดเรื่องหนี้เดิม ก็ไม่บังเกิดผลอย่างใดฉันใด กิจสวัสดิการสงเคราะห์ข้าราชการ แต่ถ้าไม่พูดเรื่องหนี้ข้าราชการ ลงท้ายก็หนีไม่พ้นที่ไปซื้อเชื่อมาขายเอาเงินสดในราคาถูกลงกว่าต้นทุนนั่นเอง

พูดถึงเรื่องนี้ทำให้เกิดข้อโต้แย้งในสังคมทั่วไป ชาวบ้านธรรมดา ๆ เขาไม่สนใจตัวเลขหรือโครงการ แต่เขาจะวัดจากสิ่งแวดล้อมรอบตัวเขา เขามีเงินเหลือใช้หรือไม่ หนี้สินเดิมของเขาลดน้อยลงหรือเพิ่มพูนขึ้น ถ้าทุกอย่างที่เขาหวังมันกลับเป็นตรงข้าม เขาจะถือว่าการพัฒนาเศรษฐกิจมันไม่ได้ผล เพราะฉะนั้นเมื่อนักประชาสัมพันธ์ไปแสดงอะไรที่ฝืนความรู้สึกของเขา นอกจากจะไม่ได้รับการสนองรับในทางที่ดีแล้ว ยังมีปฏิกิริยาตอบโต้ในทางตรงข้ามด้วย เพราะชาวบ้านทุกวันนี้ไม่ได้โง่เหมือนอย่างที่ใคร ๆ คิดกันมาแต่เดิม ผมยังสังเกตเห็นว่าแนวความคิดของชาวบ้านจะมีแตกต่างกันไปบ้างตามท้องถิ่น เช่นคนภาคอีสานนั้นมีความสนใจที่อยากจะรู้อยากจะเห็นมากกว่าคนภาคอื่น จะเป็นเพราะถูกคนกล่าวหาว่าไว้การพัฒนาหรืออย่างไรไม่ทราบได้ เวลามีการประชาสัมพันธ์งานของ

รัฐ คนอีสานจะติดตามฟังอย่างสนใจ ที่เข้าไม่ถึงก็
เพราะเทคนิคไม่ถูกกาลเทศะ เป็นเพราะทำเรื่องง่ายให้
เป็นเรื่องยากเสียบ้าง และข้อสำคัญจับไม่ได้ว่าคนภาคอีสาน
ต้องการอะไรแน่ เรานึกว่าเขาต้องการถนน เพราะเรา
เองไม่อยากถมฝุ่น หรือไม่อยากเดิน เลยนึกว่าเขาต้อง
การถนนลาดยางและถนนแยกเข้าทุกตำบลหมู่บ้าน เรา
หลับตาเห็นฝุ่นเลยนึกว่าอีสานแล้งและต้องการน้ำ โดยไม่
ได้คิดว่าเขาอยู่กับมาแบบนี้ ตั้งแต่ปู่ย่าตาทวดของเขา
แล้ว เราน่าจะคิดกันบ้างว่าที่เขาต้องการ อย่างเดียวคือ
รายได้หรืออาชีพเพื่อที่จะอยู่สุขสบายขึ้น และเพื่อจะปลด
ปล่อยหนี้เดิม การสร้างถนนนั้นเป็นของดีไม่มีใครเถียง
แต่เมื่อถนนถึงผลิผลก็ออกตลาดได้ แต่เรื่องราคาผลิตผล
มีใครบ้างที่คิดถึง แดงโมจากภาคอีสานจึงเกร่อมาขายกิโล
ละ ๕๐ สตางค์ ถึงที่กรุงเทพและเน่าทิ้งไปในที่สุด คน
ภาคใต้เป็นคนฉลาดและรอบรู้ เพราะชอบศึกษาติดตาม
ผลด้วยตนเอง หลายอย่างเขาจึงรู้ดีกว่าคนของรัฐ การ
ประชาสัมพันธ์งานของรัฐในภาคใต้จึงล้มเหลวง่าย เพราะ
จะได้รับการหัวเราะเยาะมากกว่า ที่ถูกหรือที่ควรแล้วควร
จะเป็นการพูดด้วยความจริงและด้วยข้อเท็จจริง และจะ

ต้องพูดให้กระจ่างว่าทำไมการพัฒนาภาคใต้ถึงต้องถูกทิ้งให้ช้ากว่าภาคอีสานทั้ง ๆ ที่ภาคใต้เป็นแหล่งผลิตผลรวมของชาติที่สำคัญของประเทศมาช้านานแล้ว ก็เป็นแหล่งผลิตที่บุกและยางพารา ความอุดมสมบูรณ์ของภาคเหนือทำให้คนภาคเหนือส่วนมากไม่สนใจในงานของรัฐมากเหมือนคนภาคอื่น ๆ เพราะทุกวันนี้เงิน ๕ บาท ๑๐ บาทยังมีความหมายอยู่ไม่น้อยแก่คนภาคเหนือ อารยธรรมแผนใหม่ที่ระบอบเข้าไปถึงจึงน่าจะเป็นอันตรายแก่เศรษฐกิจของประชาชน จะทำให้เกิดการฟุ้งเฟ้อโดยไม่จำเป็นพัฒนาภาคเหนือจึงควรจะเป็นในรูปร่างของการรักษาวัฒนธรรมประเพณีเสียมาก

ทั้งหมดที่กล่าวมาเป็นเรื่องของประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับฐานะความเป็นอยู่ของประชาชนชาวไทยทุกวันนี้ มิได้มีความประสงค์อื่นใดมากไปกว่าอยากให้ทุกคนสำนึกในข้อเท็จจริง และร่วมมือกันแก้ไขปัญหาเหล่านี้ เพื่อความอยู่รอดของประเทศชาติศาสนาสืบไป ปัญหาที่มีอยู่หรือที่กำลังจะมีขึ้น ไม่ควรเป็นปัญหาที่กินตัวกินกำลังที่จะคิดแก้ไข และไม่ใช้จะต้องแก้ไขด้วยการนำลัทธิเศรษฐกิจที่ถอนรากถอนโคนมาใช้ ทั้ง ๆ ที่เศรษฐกิจแบบเสรี

นิยมที่เราใช้อยู่ทุกวัน นั่นมันมีช่องโหว่ที่ก่อให้เกิดความไม่
เป็นธรรมในสังคมได้มากมาย เพราะปัญหาทั้งหมดมันเกิด
จาก “คน” ไม่ได้เกิดจากสภาพแวดล้อมด้านทรัพยากร
ทั้งสังคมของเรากียังไม่ได้เหลวແທກจนหมดทางแก้ไข สิ่ง
ที่น่าจะมองเห็นคือการผสมผสานของลัทธิเศรษฐกิจตาม
แบบอย่างไทยของเรามากกว่า และสิ่งที่เราต้องการอย่างยิ่ง
ขณะนี้ ก็คือการมีระเบียบวินัยของสังคม ซึ่งเป็นของแน่
ที่สุดที่จากท่านอุปนิสัยใจคอของคนไทยนั้นเราต้องการการ
เสียสละด้วยการสมยอมมากกว่าการบังคับให้จำยอม เรื่อง
คนหนุ่มคนแก่ไม่ควรจะมีข้อขัดแย้ง เพราะที่เรากำลังต้องการนั้น
คือคนที่เสียสละ หรือคนดี คนรวยคนจนก็เช่นกัน ในเมื่อ
เรายึดถือในกรรมดีกรรมชั่ว สิ่งที่เราต้องมองไปข้างหน้า
ก็คือการเสียสละอีกเช่นกัน เราจะต้องนึกว่าการมีปราสาท
อยู่ท่ามกลางดงน้ำเน่า หรือท่ามกลางสลัมนั้น เราจะอยู่
ไม่ได้เพราะความตะขิดตะขวงใจ ฉันทะใจ สังคมระหว่าง
คนมีกับคนจนก็ควรเป็นฉันทะใจ ไม่มีสังคมใดในโลกที่ไม่มี
ความแตกต่างเว้นเสียแต่เป็นอุดมการณ์ สร้างขึ้นเพื่อชวน
เชื่อ เราต้องระลึกถึงพุทธภาษิตที่ว่า “อุตตาทิ อุตโนนาถ”
หรือตนของตนนั้นแหละเป็นที่พึงแห่งตนมากกว่าที่จะไป

คอยอาศัยความช่วยเหลือจากประเทศอื่นที่เกินความจำเป็น
และผูกพันจนเกินไป

ขณะนี้ผมมีอายุ ๕๐ ปีแล้ว จัดเป็นพวกวัยกลางคนที่
อีกไม่นานก็คงหมดความสำคัญต่อสังคมไปตามธรรมชาติ
ผมไม่ปรารถนาที่จะฝึกกฎเกณฑ์ธรรมชาติข้อนี้จนนึกเดียว
ประสบการณ์ที่ผ่านมาสอนให้ผมรู้ว่า การไม่มีเงินนั้นเป็น
ทุกข์ แต่การมีเงินก็มีได้เป็นสุขแต่อย่างใด ถึงแม้ผมจะ
มิได้มีโอกาสเข้าร่วมกาสาวพัสตร์เหมือนคนอื่น ๆ อีกหลาย
แต่ผมก็ซาบซึ้งในพระธรรมของพระพุทธองค์ ไม่แพ้ใคร
ผมตระหนักดีว่าสิ่งที่มนุษย์ปุถุชนพึงต้องการแก่ชีวิตนั้นคือ
ความสุขอันแท้จริง และสิ่งนั้นเล่าอยู่ตรงไหน คำตอบก็คือ
“นทุกฺติ สนทุกฺติ ปริ สุขํ สุขอื่นใดยิ่งกว่าความสงบไม่มี” นั่น
คือการตัดกิเลสทั้งหลายให้ออกไปจากตัว และนี่แหละคือ
สิ่งที่สังคมภายนอกต้องการ การสร้างสังคมให้มีระเบียบ
วินัยด้วยการสมยอม ไม่ใช่จำยอมด้วยแรงบังคับ จำต้องมีสิ่ง
ยึดเหนี่ยว พระสงฆ์ใช้ศีลเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวฉันใด ขรมา
วาสในสังคมก็ควรจะทำไดฉันนั้น ชั่วแต่ว่าเปลี่ยนแปลง
ออกมาให้ถูกสภาพของสังคม จะเป็นในลักษณะของกฎหมาย
หรือรัฐนิยมก็สุดแต่เหตุการณ์ การสร้างสังคมมิให้เหลื่อม

ลึกันมากนัก ทางหนึ่งที่ได้ก็คือระบบภาษี ซึ่งถ้าเครื่อง
มือดี คนดีหันทางก็ราบรื่น แต่การจะให้ได้มาซึ่งคนดีนั้น
เป็นปัญหา ญี่ปุ่นเป็นประเทศตัวอย่างของคนดีที่มีระเบียบ
วินัย ความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นนับตั้งแต่
การปราชัยในสงครามโลกครั้งที่แล้วเป็นต้นมา เพราะ
ความเป็นคนดีมีวินัยของคนญี่ปุ่นนี้เอง ไม่ใช่อื่นใด การ
เป็นคนดีมีวินัยที่รู้จักคำว่าหน้าที่และความรับผิดชอบนั้นไม่
ใช่เป็นเรื่องที่หัดได้ในเวลาอันสั้น ญี่ปุ่นเองต้องใช้เวลา
เป็นศตวรรษเหมือนกัน ทำนองเดียวกันสังคมของประเทศ
มหาประเทศอีกหลายประเทศก็กำลังเสื่อมลงๆ เพราะจิตใจ
คนของตนเสื่อมลง ของเราเล่า... นับตั้งแต่เปลี่ยนระบบ
การปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตยแล้ว เราได้สร้าง
เครื่องยึดเหนี่ยวอะไรให้ประชาชนชาวไทยบ้างหรือเปล่า

ภาพเบื้องหน้าของผมนั้นเปรียบเสมือนแสง
สลัวๆ ท่ามกลางความมืด อาจเป็นไปได้ทั้งอรุณรุ่งที่จะ
ค่อย ๆ สว่างขึ้น ท่ามกลางเสียงแสงที่เรอรองของวัน
ใหม่ชีวิตใหม่ เราคงจะได้ดูประกายแพรวพราวของ
น้ำค้างบนใบไม้เมื่อกระทบกับแสงแดด เราคงได้ยิน
เสียงนกกาจเขนตออรุณเบิกฟ้า หรือทำนองเดียวกัน

ของรตตกาลจะตามมาด้วยความทนแรงแบบนี้ไม่ได้
 แต่เสียงนกแสกร้อง คนอย่างผมต้องเรียกว่ามอดดท์
 เพียงพอแล้ว ผมไม่สนใจและทำใจได้ดีไม่ว่าภาพ
 เบื้องหน้าจะกลับกลายเป็นเช่นไร แต่ผมมีลูกเป็นหนุ่ม
 เป็นสาวสองคน ซึ่งผมได้อบรมฟุ่มฟักมาเช่นเดียวกับ
 ที่ผมได้รับการฟุ่มฟักจากพ่อแม่ผม เป็นธรรมดาอยู่เอง
 ที่ผมจะต้องภาวนาให้ภาพเบื้องหน้าผมนกลายเป็นอรุณ
 รุ่งขึ้นมาให้จงได้ เหมือนกับคนอื่น ๆ ทุกคนที่มดลูก
 หรือกำลังจะมดลูกเหมือนกัน เพราะความเป็นชาติเป็น
 ประเทศนั้น ไม่วันสิ้นสุดไปกับใคร

* ที่มา—คัดจากหนังสือข่าวสารอารมณ์ กรมทรัพย์สินทางวัฒนธรรม
 ปี พ.ศ. ๒๕๑๔

พิมพ์ที่..... วิชา อิน ท ์ ก า ธิ ม ์
 350-352 ถนนพหลโยธิน กรุงเทพมหานคร โทร. 2612197.2612205
 นายทวีชัย วิชาอินทธานนท์ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา พ.ศ. 2520

